

شماره ثبت: ۷۱۵
بهمن‌ماه ۱۴۰۰
دوره یازدهم - سال دوم
شماره مسلسل: ۱۸۰۴۴

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور ۵۴. بخش کشاورزی و منابع طبیعی

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۸۰۴۴

کد موضوعی: ۲۵۰

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور ۵۴. بخش کشاورزی و منابع طبیعی

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی و توسعه روستایی)

تهیه و تدوین کنندگان: پژمان اعلائی بروجنی، حجت ورمزیاری، سجاد روستایی تله‌جردی

مدیر مطالعه: حجت ورمزیاری

ناظر علمی: علیرضا رهایی

همکاران: مهدی افتخاری، محسن بابائی، بهروز رازانی

همکاران خارج از مرکز: علیرضا کردلو، محمد شجاع‌الدینی

اظهار نظر کنندگان: یحیی مزروعی ابیانه (دفتر مطالعات حقوقی)، مهدی سرمست شوشتری (دفتر

مطالعات بخش عمومی)

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. کشاورزی

۲. منابع طبیعی

۳. بودجه

۴. سیاستگذاری

۵. برنامه‌ریزی

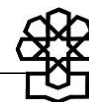
تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۱/۱۱

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	۱. تبصره‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
۱۹.....	۲. اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
۲۵.....	۳. اعتبارات ردیف‌های متفرقه بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
۲۸.....	۴. اعتبارات دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
۳۶.....	۵. تحلیل اثربخشی اعتبارات برخی از مهم‌ترین طرح‌های فصل کشاورزی و منابع طبیعی
۳۶.....	۵-۱. طرح‌های حدنگاری (کاداستر) اراضی کشاورزی و منابع طبیعی
۳۹.....	۵-۲. طرح احیای ۵۵۰ هزار هکتار از اراضی استان خوزستان و ایلام
۳۹.....	۵-۳. طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی جهت مشارکت با بخش غیردولتی
۴۱.....	۴۱.....
۴۴.....	۵-۴. طرح‌های مرتبط با ارتقای سلامت و کیفیت مواد غذایی
۴۴.....	۶. درآمد‌ها، واگذاری دارایی‌های مالی و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی
۴۷.....	۴۷.....
۴۹.....	۷. بودجه شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی
۴۹.....	۸. اولویت‌های اساسی بخش کشاورزی و منابع طبیعی با تأکید بر اسناد بالادستی
۵۴.....	۵۴.....
۵۸.....	جمع‌بندی و پیشنهادها
۵۸.....	۱. نقد کلی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ بخش کشاورزی و منابع طبیعی
۵۹.....	۲. نکات محوری ارقام بودجه بخش کشاورزی و منابع طبیعی
۶۱.....	۳. چالش‌های اساسی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه‌های بودجه سنواتی
۶۳.....	۴. پیشنهادها
۷۱.....	پیوست‌ها
۷۱.....	۷۱.....
۸۴.....	منابع و مأخذ

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور ۵۴. بخش کشاورزی و منابع طبیعی

چکیده

در گزارش حاضر، لایحه پیشنهادی بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور در بخش کشاورزی و منابع طبیعی، با هدف دستیابی به راهکارهای اصلاح روند برنامه‌ریزی در این بخش مورد ارزیابی قرار گرفته است. اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با ۵۷/۶۱ درصد افزایش نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۰، به ۱۱۱،۱۷۱ میلیارد ریال رسیده است. این اعتبارات ۱۴/۱۳ درصد از اعتبارات امور اقتصادی و ۱/۱۲ درصد از اعتبارات کل امور ده‌گانه را تشکیل می‌دهد که شامل ۳۰،۰۰۸ میلیارد ریال اعتبارات هزینه‌ای و ۸۱،۱۶۳ میلیارد ریال اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای می‌شود. گفتنی است با وجود افزایش حدوداً ۶۰ درصدی اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی، سهم اعتبارات این بخش از اعتبارات امور اقتصادی نسبت به اعتبارات مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کاهش یافته است. علاوه بر این، اعتبارات پیش‌بینی شده در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ در ردیف‌های متفرقه ۲۵،۹۷۸ میلیارد ریال است که نسبت به اعتبارات ردیف‌های متفرقه مصوب برای این بخش در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، ۳۶/۵۷ درصد کاهش یافته است. جهت‌دهی اعتبارات لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ در راستای عمل به برخی از مهم‌ترین تکالیف احکام بالادستی در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی، مانند کشاورزی دانش‌بنیان و خودکفایی در محصولات اساسی کشاورزی؛ بهبود فضای کسب‌وکار و ارتقای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی؛ هدفمندسازی سیاست‌های حمایتی در بخش کشاورزی؛ توسعه پایدار زنجیره ارزش و اصلاح ساختار بازار محصولات کشاورزی؛ ارتقای سلامت و کیفیت مواد غذایی و اصلاح ساختار اجرایی و تقویت فعالیت تشکل‌های غیردولتی، همانند قوانین بودجه سال‌های گذشته به‌طور مشخص و شفاف صورت نگرفته و این نقیصه به کاهش اثربخشی اعتبارات منجر خواهد شد. توزیع اعتبارات هزینه‌ای عمومی بین دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد که بیشترین سهم اعتبارات هزینه‌ای، مربوط به سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی است. مجموع درآمدها، واگذاری دارایی‌های مالی و سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی با رشد ۲۱۰ درصدی نسبت به مقادیر مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور به عدد ۶۹،۹۷۲ میلیارد ریال رسیده است. بیشترین سهم از بودجه شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی مربوط به «شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران»، «شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور» و «شرکت سهامی خدمات حمایتی کشاورزی» است که می‌تواند نشان‌دهنده هزینه بالای تأمین کالاهای

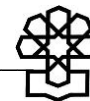
اساسی توسط این شرکت‌ها باشد. چنین هزینه‌های بالایی برای تأمین کالاهای اساسی کشاورزی و درعین حال نبود اقدام ویژه برای خودکفایی در این محصولات؛ از آسیب‌هایی است که به مفهوم تداوم وابستگی به واردات کالاهای اساسی خواهد بود. در مجموع می‌توان گفت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ همانند قوانین بودجه سال‌های گذشته نمی‌توان تصویر مشخصی از میزان اثربخشی اعتبارات برآوردشده برای بسیاری از ردیف‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی دریافت کرد که این موضوع منجر به کاهش نظارت‌پذیری بودجه و نهایتاً اتلاف منابع خواهد شد. عدم اثربخشی کافی اعتبارات تخصیص‌یافته به برخی از طرح‌های مهم بخش کشاورزی و منابع طبیعی، از جمله «طرح‌های حدنگاری (کاداستر) اراضی کشاورزی و منابع طبیعی»، «طرح احیای ۵۵۰ هزار هکتار از اراضی استان خوزستان و ایلام»، «طرح‌های مشارکت با بخش غیردولتی» و «طرح‌های مرتبط با ارتقای سلامت و کیفیت مواد غذایی» نیز مؤید این موضوع است.

مقدمه

برنامه‌ریزی و سیاستگذاری در بخش کشاورزی و منابع طبیعی، با توجه به رسالت اصلی این بخش یعنی دستیابی به خودکفایی و تحقق امنیت غذایی پایدار و همچنین تأثیرگذاری بالا در تولید کارکردهای محیط زیستی، اشتغال‌زایی و فقرزدایی و از طرفی نقش‌آفرینی این بخش به‌عنوان یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی، از اهمیت بالایی برخوردار است. هدف‌گذاری رشد تولید ناخالص داخلی هشت درصدی برای کشور و ۹/۰۹ درصدی برای بخش کشاورزی در سال ۱۴۰۱ اهمیت توجه ویژه به الزامات ارتقای بهره‌وری و افزایش سرمایه‌گذاری در این بخش را در برنامه‌ریزی‌ها دوجندانه می‌کند.

وجود و تداوم چالش‌های کلیدی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی، از جمله پایین بودن بهره‌وری تولید و ضریب نفوذ دانش؛ فضای نامناسب کسب‌وکار و پایین بودن سرمایه‌گذاری؛ ناکارآمدی سیاست‌های حمایتی؛ بهره‌برداری ناپایدار از منابع طبیعی؛ وابستگی به واردات در حلقه‌های ابتدایی زنجیره تولید؛ ساختار سنتی و ناکارای توزیع و بازاریابی؛ بالا بودن باقی‌مانده برخی آلاینده‌ها در شماری از محصولات کشاورزی؛ خام‌فروشی و عدم توسعه صنایع تبدیلی؛ خردی اراضی کشاورزی؛ گسترده بودن دخالت‌ها و تصدی‌گری‌های دولتی و ضعف تشکلهای بخش و ... همگی نشان از ایرادهای جدی در نظام برنامه‌ریزی در این بخش دارد.

بودجه‌های سالیانه بخش کشاورزی و منابع طبیعی، یکی از مهم‌ترین اسناد برنامه‌ریزی مالی در این بخش هستند که نقش مهمی در حرکت در مسیر دستیابی به اهداف اسناد بالادستی و سیاست‌های کلان کشور دارند و لازم است واجد ویژگی‌هایی همچون برنامه‌ریزی برپایه شناخت دقیق از فرصت‌ها، تهدیدها و نقاط ضعف و قوت، توزیع عادلانه منابع و تدوین طرح‌ها مبتنی بر ایجاد هماهنگی بین آنها و دستگاه‌های

اجرائی مرتبط باشند. از این رو بررسی دقیق بودجه بخش کشاورزی و منابع طبیعی، با لحاظ کلیه الزامات مرتبط با اثربخشی اعتبارات طرح‌ها و ارتقای عملکرد دستگاه‌های اجرایی این بخش ضروری است. در گزارش حاضر با هدف دستیابی به راهکارهای اصلاح روند برنامه‌ریزی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی به ارائه تصویری از بودجه این بخش با تمرکز بر برخی از نکات کلیدی و تأثیرگذار بر ارتقای عملکرد آن پرداخته شده است. به این منظور در ابتدا تبصره‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی و نقاط ضعف و قوت آنها، ارزیابی شده است. در مرحله بعد اعتبارات برنامه‌های فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به تفکیک اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مورد بررسی قرار گرفت. همچنین اثربخشی اعتبارات تعدادی از مهم‌ترین طرح‌های فصل کشاورزی و منابع طبیعی براساس نظرخواهی از نخبگان و فعالان این بخش مورد بررسی قرار گرفته است. تحولات بودجه دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در مرحله بعدی بررسی شده و جزئیات درآمدهای تعدادی از مهم‌ترین دستگاه‌های اجرایی در این بخش تحلیل شده است. سپس با ارائه تصویری از وضعیت و عملکرد شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، پیشنهادهایی به منظور افزایش نظارت‌پذیری عملکرد این شرکت‌ها به‌عنوان گام دوم اصلاح ساختار بودجه ارائه شده است. در پایان نیز تطبیق احکام و ردیف‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با اولویت‌های اساسی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، با تأکید بر اسناد بالادستی بررسی شده است.

۱. تبصره‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

تبصره «۱» بند «ز»

در جزء «۴» از بند «ز» تبصره «۱» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، وزارت نفت مکلف شده است مواد اولیه قیر (وکیوم باتوم) را به وزارت جهاد کشاورزی به‌منظور بیابان‌زدایی و انجام عملیات مالچ‌پاشی یا خاک‌پوش سازگار با محیط زیست اختصاص دهد. سقف منابع این تبصره، ۱۵۰ هزار میلیارد ریال است که مازاد بر سقف منابع حاصل از صادرات نفت، میعانات گازی و خالص صادرات گاز، موضوع جزء «۱» از بند «ب» تبصره «۱» این لایحه، به‌صورت ماهانه در اختیار پالایشگاه‌ها قرار می‌گیرد تا براساس تخصیص سازمان برنامه و بودجه کشور تحویل دستگاه‌های اجرایی شود. در جزء «۶» از بند «ز» تبصره «۱» نیز تحویل مواد اولیه قیر به سازمان بسیج سازندگی به‌منظور آسفالت راه‌های بین مزارع تکلیف شده است.

نکته‌ای که در این بند حائز اهمیت است، محول کردن تشخیص سهم هرکدام از ذی‌نفعان به آیین‌نامه اجرایی است. نخست اینکه این سهم را باید قانونگذار تعیین کند. دوم اینکه لایحه مقرر داشته است که سازمان برنامه و بودجه کشور باید با همکاری وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و نفت،

آیین‌نامه اجرایی مربوطه را تهیه و به تصویب هیئت وزیران برسانند؛ این در حالی است که برای تعیین سهم دستگاه‌های تخصصی باید از خود این دستگاه‌ها نیز در تدوین آیین‌نامه اجرایی مربوطه استفاده شود. ضمن اینکه تخصیص منابع این بند، منوط به فراتر رفتن منابع حاصل از صادرات نفت و فراورده‌های نفتی موضوع جزء «۱» از بند «ب» تبصره «۱» از سقف ذکر شده در این جزء در سال ۱۴۰۱ است که با توجه به عدم تحقق کامل درآمدهای نفتی در سال‌های اخیر جای تأمل دارد.

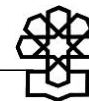
تبصره «۲» بند «ز»

در بند «ز» از تبصره «۲» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ مقرر شده است شرکت‌های بازرگانی دولتی ایران، پشتیبانی امور دام کشور و خدمات حمایتی کشاورزی، به‌منظور پشتیبانی و تدارک مناسب کالاهای اساسی، در صورت ضرورت، مجاز به استفاده تسهیلات بانکی فراتر از سقف مصوب در پیوست شماره سه لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ و در صورت تأیید سازمان برنامه و بودجه کشور هستند. در این خصوص باید تأکید شود که براساس تکلیف ماده (۶) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، مصوب ۱۳۸۹/۰۴/۲۳ شرکت‌های مذکور نباید در فرایند تأمین کالاهای اساسی رقیب تشکل‌های بخش خصوصی شوند و دخالت ایشان در بازار تأمین کالاهای اساسی، محدود به موارد ضروری و استثنایی باشد؛ کمااینکه قرار است برای این منظور از حمایت‌های دولتی در قالب تسهیلات بانکی استفاده شود؛ درحالی‌که اگر قرار بر حمایت دولتی است، چرا بخش خصوصی که اتفاقاً عملکرد بهتری خواهد داشت، نباید از چنین تسهیلاتی برخوردار شود؟ همچنین برای ارائه مجوز استفاده تسهیلات بانکی فراتر از سقف مصوب در پیوست شماره سه لایحه، باید سقف و حدودی برای این میزان فراتر مشخص شود.

تبصره «۳» بند «الف»

در بند «الف» از تبصره «۳» سقف تسهیلات تأمین مالی خارجی (فاینانس) برای طرح‌های دولتی و غیردولتی، ۲۶ میلیارد یورو تعیین شده است. در سنوات گذشته بخشی از این مبلغ به‌طور مشخص برای تجهیز آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فناوری، مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای دولتی و سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی تخصیص می‌یافت. فارغ از پایین بودن مبلغ مذکور برای منظورهای یادشده، عملکرد این بند در سنوات گذشته همواره صفر بوده است. علاوه بر این به‌منظور تأیید پیوست فناوری و اطمینان از استفاده از حداکثر توان ساخت داخل، باید

۱. قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی؛ ماده (۶) - دولت مکلف است وظایف تصدی‌گری خود درخصوص اقدامات اجرایی خریدهای تضمینی، تهیه و توزیع کلیه نهاده‌های تولید، اقدامات اجرایی خرید، انبارداری و توزیع اقلام موردنیاز تنظیم بازار، اداره کنشتارگاه‌ها، آزمایشگاه‌های گیاهی و دامی (به‌جز آزمایشگاه‌های مرجع به تشخیص وزارت جهاد کشاورزی و تصویب هیئت وزیران)، انبارها، سیلوها، سردخانه‌ها، صنایع تبدیلی و تکمیلی، امور اجرایی آموزشی، ترویجی و بیمه‌گری را متناسب با وظایف و اختیارات هر تشکل، به تشکل‌های موضوع مواد (۲) و (۵) این قانون، مطابق با قوانین و مقررات مربوط واگذار نماید.

اعطای این تسهیلات منوط به تأیید معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری باشد.

تبصره «۴» بند «الف»

تبصره «۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای قابل اجرا با مشارکت بخش خصوصی پرداخته است. در بند «الف» از این تبصره، به دولت اجازه داده شده است جهت اتمام هرچه سریع‌تر طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، تا ۱۰ درصد از سرجمع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مربوط به هر دستگاه اجرایی، صرف حمایت از طرح‌هایی شود که بخش غیردولتی در آنها مشارکت می‌کنند. جزء «۱» از بند «الف» تبصره «۴»، تعیین طرح‌های واجد شرایط برای مشارکت عمومی خصوصی را به کارگروه‌های ملی و استانی محول کرده است که اعضای آن به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه کشور تعیین می‌شوند. این موضوع با اصل تخصصی کردن فعالیت‌ها در تضاد است؛ چراکه تشخیص افراد متخصص در هر حوزه را باید دستگاه تخصصی همان حوزه انجام دهد و سازمان برنامه و بودجه در نهایت بر تصویب و عملکرد و اثربخشی طرح‌های مربوطه نظارت کند. علاوه بر این مطابق جزء «۵» از بند «الف» تبصره «۴»، شرکت‌های دولتی نیز مجاز شده‌اند از محل منابع داخلی خود در اجرای طرح‌های جدید، نیمه‌تمام و آماده بهره‌برداری و در حال بهره‌برداری از مشارکت بخش خصوصی استفاده کنند. در این خصوص باید به‌طور مشخص بیان شود که آیا مشارکت بین شرکت‌های دولتی و بخش خصوصی نیز مشمول قوانین و مقررات مشارکت عمومی-خصوصی از جمله ماده (۲۷) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۰۴ و آیین‌نامه اجرایی مربوطه می‌شوند یا خیر.

تبصره «۶» بند «الف»

بهموجب بند «الف» تبصره «۶» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، به‌ازای هر مترمکعب فروش آب شرب بالاتر از الگوی مصرف، مبلغ ۱۵ درصد نرخ آب‌بها افزایش یافته و از مشترکان آب شهری دریافت می‌شود و به آبرسانی شرب روستایی و عشایری و اصلاح شبکه آب مربوط به آن، به نسبت ۲۰ به ۸۰ درصد به‌ترتیب برای آبرسانی آب شرب عشایری و روستایی اختصاص می‌یابد. در متن این بند ذکر شده است که «وجوه فوق مشمول مالیات بر درآمد و مالیات بر ارزش افزوده نخواهد بود» که به‌دلیل مغایرت با بند «الف» ماده (۶) قانون برنامه ششم توسعه پیشنهاد می‌شود این عبارت حذف شود.

تبصره «۶» بند «ج»

در بند «ج» از تبصره «۶» به اختصاص عوارض موضوع ماده (۵) قانون حمایت از صنعت برق کشور مصوب ۱۳۹۴/۸/۱۰ به حمایت از توسعه و نگهداری شبکه‌های برق روستایی و تولید برق تجدیدپذیر و پاک تکلیف شده است که البته مشترکان برق روستایی و عشایری مجاز و برق چاه‌های کشاورزی مجاز، از پرداخت عوارض مذکور معاف هستند. با توجه به اینکه هم‌اکنون بیش از ۹۹ درصد روستاییان کشور از نعمت برق بهره‌مند شده‌اند و از آنجایی که بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی در مناطق روستایی به دلیل هزینه‌های بالای انتقال برق به موقع راه‌اندازی و آغاز نمی‌شوند، پیشنهاد می‌شود برای حمایت از فضای کسب‌وکار و سرمایه‌گذاری در نواحی روستایی، نزدیک‌سازی شبکه برق به واحدهای تولیدی در مناطق روستایی نیز در این تبصره مورد تأکید قرار گیرد.

تبصره «۶» بند «ح»

بهموجب بند «ح» از تبصره «۶»، کلیه دامپزشکان مکلف به استفاده از پایانه فروشگاهی شده‌اند. اجرای این بند، به‌منظور شفافیت درآمد دامپزشکان و لزوم پرداخت مالیات بر درآمد ضروری است.

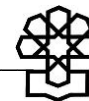
تبصره «۶» بند «ف»

کاهش نرخ مالیات اشخاص حقوقی دارای پروانه بهره‌برداری موضوع ماده (۱۰۵) قانون مالیات‌های مستقیم به میزان ۵ واحد درصد در بند «ف» از تبصره «۶»، از نکات مثبت لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ در راستای حمایت از تولید داخلی است. از آنجاکه بخش عمده‌ای از زنجیره عرضه در بخش کشاورزی را اشخاص حقیقی تشکیل می‌دهند و این اشخاص نیز در شرایط فعلی کشور نیاز به حمایت ویژه دارند، لازم است این معافیت به اشخاص حقیقی شاغل در زنجیره تأمین محصولات کشاورزی و غذایی، موضوع ماده (۱۳۱) قانون مالیات‌های مستقیم نیز تسری یابد. به‌ویژه اینکه توقف تخصیص ارز ترجیحی به واردات نهاده‌های کشاورزی در سال ۱۴۰۱، کل زنجیره ارزش در بخش کشاورزی را متأثر خواهد کرد.

تبصره «۶» بند «ص»

در بند «ص» از تبصره «۶» مقرر شده است در راستای اجرای بند «ب» از ماده (۱۴) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، مصوب ۱۳۸۹/۰۴/۲۳ به‌ازای صادرات هر رأس دام سبک ۵۳۷ هزار ریال و برای هر کیلوگرم صادرات دام زنده سنگین، ۱۶۷ هزار ریال عوارض صادراتی وضع شود

۱. قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی؛ ماده (۱۴) بند «ب» - با انجام اقداماتی نظیر اصلاح نژاد، بهبود مدیریت و اصلاح الگوهای پرورش دام، ضمن کاهش جمعیت دامی وابسته به مرتع (بز، گوسفند و گاو بومی) به میزان سه میلیون واحد دامی در سال تا حد تعادل، جمعیت دام جایگزین (گاو آمیخته و گاو اصیل، گاو میش و گوسفند پرورانی صنعتی و نیمه‌صنعتی) تا سه و یک دهم (۳/۱) میلیون واحد دامی در سال افزایش یابد.

و تا سقف ۱,۴۰۰ میلیارد ریال از منابع حاصله برای بهبود ژنتیکی نژادهای بومی، افزایش تولید شیر و گوشت و کاهش فشار بر مراتع تخصیص یابد. گفتنی است هدف بند «ب» از ماده (۱۴) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، کاهش جمعیت دام وابسته به مراتع (عمدتاً دام کوچک) و جایگزینی و افزایش جمعیت دام‌های قابل پرورش در سیستم‌های صنعتی و نیمه‌صنعتی (عمدتاً دام بزرگ) تا رسیدن به حد تعادل در مراتع است و بر همین اساس مبلغ در نظر گرفته شده برای عوارض صادرات دام سبک بسیار پایین و برای دام سنگین بسیار بالا در نظر گرفته شده است.^۱

در شرایطی که تولیدکنندگان دام در کشور به دلیل شرایط ناپایدار تولید ناشی از عدم دسترسی مطمئن و آسان به خوراک دام در سال‌های اخیر و افزایش هزینه‌های ناشی از توقف تخصیص ارز ترجیحی به نهاده‌های دامی در سال آینده مواجه خواهند شد، اخذ عوارض صادراتی از این قشر، به‌ویژه مبلغ بالایی که برای صادرات دام سنگین در نظر گرفته شده است، به افزایش قیمت صادراتی و نهایتاً کاهش قدرت رقابت صادرکنندگان دام در بازارهای بین‌المللی منجر خواهد شد. ضمن اینکه اخذ عوارض مذکور، با توجه به کاهش مصرف سرانه گوشت در کشور و ناگزیر بودن دامداران به صادرات دام‌های خود، به‌عنوان عامل بازدارنده صادرات و زمینه‌ساز قاچاق خروجی مطرح خواهد شد. لذا پیشنهاد می‌شود بند «ص» از تبصره (۶) حذف شود. گفتنی است در صورت تصویب این بند، با توجه به روند فعلی صادرات رسمی دام زنده و در نظر گرفتن این موضوع که عمده دام زنده صادراتی کشور را دام سبک تشکیل می‌دهد، تحقق درآمد ۱,۴۰۰ میلیارد ریالی از عوارض صادراتی موضوع این بند دور از واقعیت به نظر می‌رسد.^۲

تبصره «۶» بند «ق»

به‌موجب جزء «۵» از بند «ق» تبصره «۶» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ برخورداری از معافیت‌های مالیاتی برای درآمدهای حاصل از صادرات کالاها و خدمات و هرگونه جایزه و مشوق‌های صادراتی منوط به بازگشت ارز حاصل از صادرات به چرخه اقتصادی کشور شده است. در این خصوص لازم به ذکر است که تعیین شرط برای برخورداری از هرگونه نرخ صفر و معافیت‌های مالیاتی برای درآمدهای حاصل از صادرات کالا و خدمات، در واقع اصلاح ماده (۱۴۱) قانون مالیات‌های مستقیم، مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۰۳ و نیز ماده (۳۴) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، مصوب ۱۳۹۴/۰۲/۰۱ مبنی بر معافیت مالیاتی صادرات کالا بدون قید و شرط است. از طرفی اگرچه صادرات بخش کشاورزی از دیرباز با مشکلات متعددی مواجه بوده، اما در سال‌های اخیر به دلیل اعمال تحریم‌های پی‌درپی، تورم حاکم بر اقتصاد کشور

۱. با فرض قیمت هر کیلوگرم وزن زنده گوساله از فرار حداکثر حدود ۶۰ هزار تومان، قیمت فروش یک رأس گوساله ۵۰۰ کیلوگرمی در داخل کشور ۳۰ میلیون تومان است، ولی عوارض خروج از کشور دام مزبور بیش از ۸ میلیون تومان خواهد بود؛ درحالی‌که عوارض خروج از کشور یک گوسفند ۵۰ کیلوگرمی به ارزش ۲/۵ میلیون تومان، تنها ۵۲/۷۰۰ تومان خواهد بود.
۲. در سال‌های اخیر بیشترین میزان صادرات رسمی دام زنده کشور پنجاه هزار تن و مربوط به سال ۱۳۹۴ بوده است. حتی اگر همین میزان صادرات را مینا قرار دهیم، کل درآمد حاصل از اخذ عوارض صادرات دام سبک به ۵۴۰ میلیارد ریال خواهد رسید.

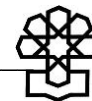
و ابهامات در خصوص بازگشت ارز به کشور این مشکلات دوچندان شده است. تولیدکنندگان محصولات کشاورزی از یک طرف با تبعیض‌های ناشی از رابطه مبادله نابرابر، حاشیه سود پایین، ریسک‌های ناشی از تغییرات آب‌وهوایی و فسادپذیری محصولات و از طرفی با تغییرات مکرر مقررات صادراتی ناشی از مداخلات دولت مواجه هستند و با وجود این شرایط، اقدام به معرفی محصولات به بازارهای بین‌المللی و ایجاد بازار صادراتی کرده‌اند. از این رو افزودن هرگونه محدودیت به‌ویژه در زمینه معافیت‌های مالیاتی برای درآمدهای حاصل از صادرات و برخورداری از جوایز و مشوق‌های صادراتی باعث کاهش انگیزه برای تولیدکنندگان بخش کشاورزی جهت توسعه بازار صادراتی خواهد شد و همچنین زمینه را برای خروج صادرکنندگان واقعی و جولان دلالان و صادرکنندگان غیرمتعهد و بدون اهلیت فراهم خواهد ساخت. لذا پیشنهاد می‌شود صادرکنندگان محصولات کشاورزی و غذایی که امکان بازگرداندن ارز صادراتی به کشور را ندارند، در صورت تأیید وزارت جهاد کشاورزی از شرط بازگرداندن ارز حاصل از صادرات به چرخه اقتصادی کشور، به‌منظور برخورداری از معافیت‌های مالیاتی برای درآمدهای حاصل از صادرات کالاها و خدمات و هرگونه جایزه و مشوق‌های صادراتی معاف شوند.

تبصره «۶» بند «ش»

به‌موجب بند «ش» از تبصره «۶» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، مشابه سرزمین اصلی مشمول مالیات بر ارزش افزوده خواهند شد. نظر به اینکه عمده واردات محصولات غذایی و کشاورزی کشور را کالاهای واسطه‌ای مؤثر در فرایند تولید تشکیل می‌دهد، وضع مالیات بر ارزش افزوده باعث افزایش هزینه‌های واردات و بالتبع افزایش هزینه‌های تولید در بخش کشاورزی خواهد شد. گفتنی است یکی از مهم‌ترین هزینه‌های مرتبط با واردات کالاهای اساسی کشاورزی مربوط به هزینه‌های لجستیکی، شامل عملیات تخلیه و انبارداری این کالاها در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی است که با توجه به بی‌ثباتی در سیاست‌های ارزی و طولانی شدن مراحل ترخیص محموله‌ها، شمول مالیات ارزش افزوده به هزینه‌های واردات محموله‌ها می‌افزاید و تبعات آن دامن بخش تولید را نیز خواهد گرفت. این در شرایطی است که در سال ۱۴۰۱ توقف تخصیص ارز ترجیحی به واردات کالاهای اساسی کشاورزی و حقوق گمرکی مربوطه باعث بالا رفتن مبالغ اسناد وارداتی این محموله‌ها نیز خواهد شد که مالیات ارزش افزوده به این مبالغ تعلق خواهد گرفت. لذا لازم است معافیت فعالیت‌های بازرگانی و سرمایه‌گذاری مرتبط با بخش کشاورزی از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی حفظ شود.

تبصره «۷» بند «ه»

در جزء «۲» از بند «ه» تبصره «۷»، مقرر شده است نرخ ۴ درصد حقوق گمرکی واردات کالاهای

اساسی و نهاده‌های کشاورزی و دامی در سال ۱۴۰۱ به یک درصد تقلیل می‌یابد. با توجه به اینکه کالاهای اساسی و نهاده‌های ذکر شده، نقش اصلی در فرایند تولید محصولات کشاورزی و غذایی دارند و از طرفی با توقف تخصیص ارز ترجیحی به واردات کالاهای اساسی کشاورزی در سال ۱۴۰۱، هزینه‌های تولید در این بخش افزایش خواهد یافت، کاهش حقوق گمرکی می‌تواند بخشی از این افزایش هزینه‌ها را در راستای حمایت از تولید در بخش کشاورزی جبران کند.

تبصره «۸» بند «الف»

در بند «الف» از تبصره «۸» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به پرداخت سهم کمک بلاعوض دولت از محل برنامه‌های بهبود بهره‌وری آب در عرصه کشاورزی و عرضه آب اشاره شده است. این تکلیف ناظر بر حکم بند «ب» ماده (۳۵) قانون برنامه ششم توسعه، مبنی بر کمک بلاعوض ۸۵ درصدی دولت برای توسعه روش‌های آبیاری نوین است. سهم باقی‌مانده نیز به‌عنوان سهم بهره‌برداران به صورت نقدی یا تأمین کارگر و تأمین مصالح یا کارکرد وسایل راه‌سازی و نقلیه یا تهاتر زمین و یا نصب کنتورهای هوشمند روی چاه‌های دارای پروانه بهره‌برداری، قابل پذیرش تلقی شده است. شایان ذکر است که نصب کنتور حجمی به‌موجب بند «ح» از ماده (۳۵) قانون برنامه ششم توسعه، به دولت تکلیف شده است که باید از طریق اعطای تسهیلات از وجوه اداره شده به بهره‌برداران صورت گیرد. بنابراین باید عبارت «نصب کنتورهای هوشمند بر روی چاه‌های دارای پروانه بهره‌برداری» از شمول مصارف ۱۵ درصد سهم بهره‌برداران حذف شود؛ چراکه ۱۵ درصد سهم بهره‌بردار باید صرف توسعه روش‌های آبیاری نوین شود.

در انتهای این بند وزارت نیرو مکلف به نصب کنتور هوشمند و اصلاح پروانه بهره‌برداری کشاورزان شده است. این در حالی است که اصلاح پروانه بهره‌برداران باید براساس ضوابط و معیارهای مشخصی در راستای حفظ حقوق بهره‌برداران و جبران کاهش مصرف ایشان از طریق سیاست‌های مناسب تشویقی و اتخاذ روش‌های مناسب مدیریتی در قالب سازوکار بانک آب صورت گیرد. سوابق اجرای چنین طرح‌هایی نشان‌دهنده عدم دستیابی آنها به اهداف در نظر گرفته شده است. این موضوع نشان می‌دهد فرایند اجرایی طرح‌های آبیاری تحت فشار و همچنین نصب کنتورهای هوشمند، نیازمند اصلاح سازوکارها و افزایش شفافیت است. عدم توجه به پرداخت مشوق به کشاورزانی که صرفه‌جویی می‌کنند، کاهش یک‌طرفه حقا به رسمی کشاورزان و بدون توجه به الگوی کشت صحیح، نصب کنتورها در وسط فصل زراعی از جمله چالش‌های اساسی این طرح به‌شمار می‌رود.

تبصره «۸» بند «ب»

بند «ب» از تبصره «۸» به تکلیف وزارت جهاد کشاورزی در ابلاغ الگوی کشت، ظرف شش‌ماه از ابلاغ

قانون بودجه سال ۱۴۰۱، در راستای اجرای بند «ر» از ماده (۳۵) قانون برنامه ششم توسعه، مصوب ۱۳۹۶/۰۱/۱۶ پرداخته است. این مهم با توجه به آسیب‌های فراوانی که به دلیل عدم مطالعه و پیاده‌سازی الگوی کشت بهینه، به منابع پایه کشور وارد شده است و از طرفی عدم هدایت تولیدات کشاورزی به محصولات مرتبط با امنیت غذایی، یکی از نکات مثبت لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ است. با این وجود لازم است الزامات مرتبط با پیاده‌سازی الگوی کشت بهینه، از جمله امنیت غذایی، آمایش سرزمین، ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی جوامع، مهارت بهره‌برداران، زیرساخت‌ها و صنایع پشتیبان فراوری، بازرسانی و تجاری‌سازی نیز در متن این بند لحاظ شود.

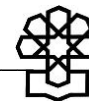
به موجب بند «ج» از تبصره «۸» لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، شرکت‌های آب منطقه‌ای استان‌ها و سازمان آب و برق خوزستان مکلف شده‌اند هزینه‌های خرید و نصب شمارشگر (کنتور)‌های حجمی و هوشمند چاه‌های آب کشاورزی مجاز را به عنوان تسهیلات تأمین کنند و اقساط وصولی این تسهیلات را برای اجرای طرح‌های احیا و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی مصرف نمایند. تنها تغییر این بند نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۰، تغییر واژه «مجاز» به «مکلف» است. با عنایت به اینکه تفویض تعیین «روش» دریافت این اقساط به دستگاه اجرایی مربوطه، بدون تعیین ضابطه مشخص، با اصل هشتاد و پنجم یا اصل یکصد و هشتاد و هشتم قانون اساسی مغایر به نظر می‌رسد، پیشنهاد می‌شود چگونگی اعطای تسهیلات و دریافت اقساط آن در قالب آیین‌نامه اجرایی به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و نیرو به تأیید هیئت وزیران برسد.

تبصره «۸» بند «ه»

در بند «ه» از تبصره «۸»، دریافت حداکثر ۶۰۰ ریال به ازای هر مترمکعب برداشت مجاز از آبخوان‌ها و سه هزار ریال به ازای هر مترمکعب برداشت غیرمجاز تا زمان انسداد چاه آب از مصرف‌کنندگان آب کشاورزی با لحاظ شرایط اقتصادی و اقلیمی مناطق مختلف کشور، متناسب با کشت غالب منطقه و میزان درآمد کشاورزان برای موارد ذیل تکلیف شده است:

۱. برای چاه‌های کشاورزی مجاز فاقد کنتور هوشمند براساس پروانه بهره‌برداری آنها؛
  ۲. برای چاه‌های کشاورزی مجاز دارای کنتور هوشمند براساس برداشت مجاز از آنها؛
  ۳. برای چاه‌های غیرمجاز متناسب با افت سفره و حجم کسری مخزن سفره حسب دستورالعمل وزیر نیرو.
- منابع حاصله نیز در قالب آیین‌نامه اجرایی و پس از اصلاح اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی، به کشاورزان خسارت‌دیده از خشکسالی، خسارت نکشت به کشاورزان همان منطقه، برنامه‌های تعادل بخشی،

۱. قانون برنامه ششم توسعه؛ ماده (۲۵) بند «ر» - دولت موظف است تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه طرح الگوی کشت را برای تمامی نقاط کشور تعریف نموده و در طی سال‌های اجرای این قانون به مورد اجراء گذارد. وزارت نیرو موظف است تخصیص آب را مطابق طرح الگوی کشت در اختیار کشاورزان قرار دهد.

آبخیزداری و اجرای طرح‌های افزایش بهره‌وری آب پرداخت می‌شود. این در حالی است که براساس ماده (۳۳) قانون توزیع عادلانه آب، اخذ عوارض منوط به تصویب شورای اقتصاد شده است. همچنین براساس ماده (۳) قانون تأمین منابع مالی برای جبران خسارات ناشی از خشکسالی و یا سرمازدگی، از ابتدای سال ۱۳۸۴ دریافت هرگونه وجهی از فعالیت‌های بخش کشاورزی و دامداری به‌عنوان حق‌النظاره آب ممنوع است. این درحالی است که لایحه کنونی آن را نقض کرده است و لذا پیشنهاد می‌شود بند «ه» از تبصره «۸» حذف شود؛ زیرا قانون یک‌ساله نباید قوانین دائمی را نقض کند. ضمن اینکه این نحو از اخذ عوارض، به منبع درآمدی برای دولت به‌ویژه وزارت نیرو تبدیل شده و می‌تواند به ضد هدف اصلی تبدیل شود؛ چراکه برداشت بیشتر از آب، به معنای درآمد بیشتر است. همچنین اخذ عوارض از چاه‌های غیرمجاز به معنی مشروعیت‌بخشی به تداوم فعالیت این چاه‌ها و ایجاد حق و توقع برای آنهاست و این امر به مفهوم کسب درآمد توسط وزارت نیرو از یک محل خلاف خواهد بود.

ازطرفی هزینه‌کرد منابع حاصله برای مصارف کلی تحت عنوان برنامه‌های تعادل‌بخشی بدون ذکر الزامات و اهداف صحیح نیست و دستگاه اجرایی به‌راحتی می‌تواند این منابع را صرف تأمین هزینه‌های جاری و حقوق و دستمزد کند. لذا پیشنهاد می‌شود حتی در صورت عدم حذف بند حاضر، کل این منابع صرف تأمین اعتبارات طرح‌های تملک‌دارایی سرمایه‌ای در زمینه بهبود بهره‌وری آبیاری در بخش کشاورزی، کمک بلاعوض دولت به‌منظور خرید و نصب کنتورهای حجمی و هوشمند چاه‌های آب کشاورزی، احداث کانال‌های درجه ۳ و ۴ و اجرای طرح‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری توسط کشاورزان و تشکل‌های ایشان شود. همچنین از آنجایی که تدوین و پیاده‌سازی سازوکار تحویل حجمی آب مستلزم ایجاد انگیزه برای خرید و نصب کنتورهای حجمی و هوشمند چاه‌های آب کشاورزی است، پیشنهاد می‌شود، به‌منظور ایجاد انگیزه برای کشاورزان جهت نصب کنتور حجمی و همچنین ترغیب به تولید کالاهای اساسی کشاورزی، چاه‌های کشاورزی مجاز دارای کنتور حجمی و همچنین تولیدکنندگان کالاهای اساسی زراعی از پرداخت عوارض موضوع این بند معاف شوند و مهم‌تر از آن، تحویل حجمی آب و نصب کنتور باید با سیاست بانک آب و خرید تضمینی آب صرفه‌جویی شده همراه شود تا بتواند رفتار صرفه‌جویی کشاورز را تشویق کند و گرنه به رفتار بهینه منجر نخواهد شد.

تبصره «۸» بندهای «ز» و «ح»

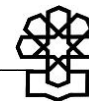
به‌موجب بند «ز» از تبصره «۸» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، مقرر شده است عواید حاصل از اجرای طرح‌های مهار و تنظیم آب‌های مرزی و مشترک، از جمله فروش حق اشتراک، فروش آب و برق و واگذاری اراضی ملی پایاب، صرف تکمیل و بهره‌برداری طرح‌های نیمه‌تمام مهار و تنظیم آب‌های مشترک، در قالب ردیف شماره ۸۰-۵۳۰۰۰۰۰ جدول اعتبارات متفرقه شود. در بند «ح» از تبصره «۸» نیز مقرر شده است

وزارت جهاد کشاورزی منابع حاصل از فروش حداکثر ۲۰۰ هزار میلیارد ریال از اموال منقول و غیرمنقول مازاد خود و دستگاه‌های تابعه را با استفاده از سازوکار پیش‌بینی شده در بند «الف» از تبصره «۱۸» برای صندوق پیشرفت و عدالت ایران، موضوع ردیف ۴۱-۵۳۰۰۰۰ از اعتبارات ردیف‌های متفرقه، صرف کمک‌های فنی و اعتباری؛ یارانه نهاده و محصول با اولویت اجرای الگوی کشت؛ کشاورز قراردادی؛ توسعه کشاورزی نوین؛ شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی؛ عملیات آب و خاک و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی و تضمین سرمایه‌گذاری و صادرات محصولات کشاورزی کند. گفتنی است برآورد هزینه‌های متفرقه از محل مذکور (فروش اموال منقول و غیرمنقول) تنها دو میلیون ریال درج شده است که این موضوع محل تأمل است. همچنین فروش اموال دولت که در طول سالیان با سرمایه‌گذاری دولت ایجاد شده، ابهام دارد و در صورت عدم تعریف ضوابط بازدارنده، ممکن است راه را برای فروش اراضی دولتی و ملی بهره‌ور و تغییر کاربری آنها هموار سازد. ضمن اینکه مشخص نیست صندوق پیشرفت و عدالت بعد از چه مدتی، منابع مربوطه را در اختیار وزارت جهاد کشاورزی قرار خواهد داد. علاوه بر این، برای اجرای طرح‌های این ردیف، اهداف کمی نیز ذکر نشده است.

تبصره «۸» بندهای «ط» و «ی»

به‌موجب بندهای «ط» و «ی» از تبصره «۸»، در راستای حمایت از توسعه فعالیت‌های کشاورزی در قالب مجتمع‌ها و شهرک‌های کشاورزی، مقرر شده که تعرفه آب مصرفی در این شهرک‌ها به نرخ مصوب فعالیت‌های کشاورزی محاسبه و مجتمع و شهرک‌های کشاورزی مصوب هیئت وزیران از مزایای مرتبط با فراهم‌سازی امکانات زیرساختی برای این شهرک‌ها، موضوع ماده (۸۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۰۴ بهره‌مند شوند. از آنجایی که سوابق فعالیت‌های در حال انجام در شهرک‌های کشاورزی نشان‌دهنده وجود برخی از ایرادهای جدی و بنیادی است که به عدم تحقق اهداف ذکر شده برای احداث این شهرک‌ها منجر شده است؛ لذا ضروری است الزامات اعمال هرگونه سیاست حمایتی مرتبط با توسعه شهرک‌های کشاورزی در لوایح بودجه سنواتی مورد تأکید قرار گیرد. از جمله این الزامات می‌توان به تولید محصولات راهبردی زراعی در اراضی درجه یک در این شهرک‌ها؛ توسعه زنجیره ارزش؛ راستی‌آزمایی و نظارت بر فعالیت‌های شهرک‌ها؛ حفظ حقوق جوامع محلی در واگذاری اراضی؛ تسهیل فضای کسب‌وکار و به‌کارگیری دانش‌آموختگان واجد صلاحیت اشاره کرد.

۱. قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)؛ ماده (۸۱) - وزارتخانه‌های نیرو، نفت و ارتباطات و فناوری اطلاعات مکلفند، نسبت به تأمین آب، برق، گاز و امکانات مخابراتی شهرک‌ها و نواحی صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی تا درب واحدهای صنعتی و معدنی مستقر در شهرک‌ها و نواحی صنعتی و معدنی و منطقه ویژه اقتصادی اقدام کنند. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است اعتبار مورد نیاز را در لوایح بودجه سنواتی به این منظور پیش‌بینی کند.

تبصره «۸» بند «ک»

به موجب بند «ک» از تبصره «۸» ماده واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، مقرر شده است مازاد درآمدهای سازمان‌های جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، امور اراضی کشور، دامپزشکی کشور و حفظ نباتات کشور در سال ۱۴۰۱ نسبت به عملکرد درآمدهای این سازمان‌ها در سال ۱۴۰۰ پس از واریز به ردیف‌های مربوطه نزد خزانه‌داری کل کشور به شکل درآمد - هزینه از ردیف شماره ۱-۵۳۰۰۰۰۰ جدول شماره (۹) این قانون به سازمان‌های فوق‌الذکر پرداخت شود. گفتنی است محل هزینه‌کرد درآمدهای این بند براساس قوانین، از جمله عواید ماده (۴) قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها، مشخص شده و باید برای تجهیز و نوسازی اراضی کشاورزی و هزینه‌های دادرسی و اجرای قانون استفاده شود. در حالی که حکم بند «ک» از تبصره «۸» با تبدیل درآمدهای مازاد به درآمد-هزینه‌ای، اجازه استفاده‌های هزینه‌ای از موضوعات فوق را به وزارت جهاد کشاورزی و سازمان‌های مذکور می‌دهد. این امر نهایتاً موجب تشویق سازمان‌های مذکور به صدور مجوزها و موافقت‌های بی‌قاعده با تغییر کاربری اراضی کشاورزی در سال ۱۴۰۱ خواهد شد تا با افزایش درآمد نسبت به سال گذشته، مازاد درآمد، برای مصارف مورد نظر وزارت جهاد کشاورزی و سازمان‌های فوق (هزینه‌ای) استفاده شود. این اقدام جنبه تبدیل درآمد خاص به درآمد - هزینه‌ای و در نتیجه افزایش مجوز فروشی دارد. در جدول زیر درآمدهای سازمان‌های ذکر شده قابل مشاهده است:

جدول ۱. درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی بر حسب دستگاه (میلیون ریال)

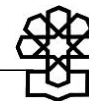
شماره طبقه‌بندی	عنوان	درآمد مصوب سال ۱۴۰۰	برآورد درآمد سال ۱۴۰۱	درصد تغییرات
۱۵۱۰۱۹	سازمان امور اراضی کشور	۲,۱۰۰,۰۰۰	۲,۹۵۰,۰۰۰	۴۰/۴۸
۱۳۰۳۰۱	درآمدهای حاصل از اجاره ساختمان‌ها و اراضی (از جمله امکانات، اماکن و فضاهای آموزشی، فرهنگی، هنری و ورزشی کلیه دستگاه‌های اجرایی)	۲۰۰,۰۰۰	۴۰۰,۰۰۰	۱۰۰/۰۰
۱۵۰۱۱۵	درآمد حاصل از جرائم و خسارت ناشی از اجرای قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها	۱,۳۰۰,۰۰۰	۲,۲۰۰,۰۰۰	۶۹/۲۳
۱۶۰۱۵۶	درآمد حاصل از دریافت هزینه و قیمت اراضی رفع تداخل شده موضوع ماده (۵۴) قانون رفع موانع تولید	۱۰۰,۰۰۰	۳۵۰,۰۰۰	۲۵۰/۰۰
۲۱۰۲۰۲	منابع حاصل از فروش و واگذاری اراضی دولتی	۵۰۰,۰۰۰	۰	-
۱۳۹۰۰۰	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور	۳,۵۵۰,۰۰۰	۱۵,۱۱۰,۰۰۰	۳۲۵/۶۳
۱۳۰۳۰۱	درآمدهای حاصل از اجاره ساختمان‌ها و اراضی (از جمله امکانات، اماکن و فضاهای آموزشی، فرهنگی، هنری و ورزشی کلیه دستگاه‌های اجرایی)	۵۰,۰۰۰	۵۰,۰۰۰	۰/۰۰
۱۳۰۴۱۶	درآمد حاصل از بهره مالکانه و حق بهره‌برداری طرح‌های منابع طبیعی و انتفاع و تغییر نمایندگی اراضی ملی و دولتی	۱,۰۰۰,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰	-۲۰/۰۰

شماره طبقه‌بندی	عنوان	درآمد مصوب سال ۱۴۰۰	برآورد درآمد سال ۱۴۰۱	درصد تغییرات
۱۴۰۱۰۵	درآمد حاصل از خدمات کشاورزی، صنعتی و معدنی، اکتشافی و حق فنی استعلامات تطبیق اراضی	۲۰۰,۰۰۰	۲۵۰,۰۰۰	۲۵/۰۰
۱۴۰۱۷۷	درآمد حاصل از حق فنی استعلامات	۵۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰	۲۰/۰۰
۱۵۰۱۰۶	درآمدهای حاصل از جرائم و فروش صیدآلات، چوب‌آلات، ادوات و مواد بازداستی	۳۰۰,۰۰۰	۴۰۰,۰۰۰	۳۳/۳۳
۱۵۰۱۲۱	درآمد حاصل از خسارات ناشی از اجرای طرح‌های عمرانی و معادن دولتی در عرصه منابع طبیعی	۱,۹۵۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۵۳/۸۵
۱۵۰۱۲۲	درآمد حاصل از خسارات ناشی از اکتشاف و بهره‌برداری از معادن بخش خصوصی (ماده (۱۷) قانون اصلاح قانون معادن)	۰	۱۰,۵۵۰,۰۰۰	-
۱۳۵۵۰۰	سازمان دامپزشکی کشور	۱,۲۴۰,۰۰۰	۲,۱۶۰,۰۰۰	۷۴/۱۹
۱۴۰۱۰۴	درآمد حاصل از خدمات بهداشتی - درمانی	۹۰۰,۰۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰	۱۰۰/۰۰
۱۶۰۱۲۵	درآمد موضوع ماده (۵) قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید و ماده (۱۲) قانون نظام جامع دامپروری	۹۰,۰۰۰	۱۱۰,۰۰۰	۲۲/۲۲
۱۶۰۱۷۶	درآمد حاصل از اخذ عوارض واردات سموم و داروهای دامپزشکی آماده مصرف و واکسن‌های طیور	۲۵۰,۰۰۰	۲۵۰,۰۰۰	۰/۰۰

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور؛ قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور.

تبصره «۸» بند «ل»

براساس بند «ل» از تبصره «۸»، موضوع پذیرش پروانه چرای دام، ضمانت زنجیره‌ای و حساب یارانه به‌عنوان وثیقه و تضمین بازپرداخت تسهیلات دریافتی عشایر از بانک‌های دولتی، خصوصی و مؤسسات اعتباری غیربانکی مورد تأکید قرار گرفته و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف به تهیه دستورالعملی برای ابلاغ این موضوع به بانک‌های دولتی شده است. هرچند در قوانین متعدد، از جمله ماده (۱۰) «قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی»، مصوب ۱۳۸۹/۰۴/۲۳ و نیز تبصره «۲» از ماده (۳) «قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی»، مصوب ۱۳۹۶/۰۶/۱۴ پذیرش چنین اسناد و ابزارهایی، به‌عنوان وثیقه به‌منظور اعطای تسهیلات به کشاورزان، تکلیف شده است؛ با این وجود تأکید بر آن در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نیز اقدام مناسبی در راستای تسهیل در تأمین مالی کشاورزان، به‌ویژه تولیدکنندگان خرد است. البته بهتر است پذیرش محصولات تولیدی روستاییان و عشایر به‌عنوان وثیقه در قالب نظام قبض انبار و نیز توسعه صندوق‌های خرد محلی، به موارد فوق‌الذکر افزوده شود و حکم این بند به روستاییان نیز تعمیم یابد.

تبصره «۸» بندهای «م» و «ن»

در بندهای «م» و «ن» از تبصره «۸» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، حمایت از توسعه کشت فراسرزمینی و همچنین صادرات محصولات کشاورزی به دولت تکلیف شده است. به موجب بند «م» از این تبصره، دولت مکلف شده است در واردات محصولات کشاورزی و دامی در شرایط مساوی اولویت خرید خود را از شرکت‌های ایرانی فعال در حوزه کشاورزی فراسرزمینی قرار دهد که در این زمینه لازم است توجه به الزامات اجرایی کشت فراسرزمینی در تدوین آیین‌نامه مذکور مورد تأکید قرار گیرد. ضمن اینکه با توجه به تکلیف «قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی»، مصوب ۱۳۹۱/۱۱/۲۴ و همچنین «قانون اصلاح قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی»، مصوب ۱۳۹۹/۰۹/۱۲ وزارت جهاد کشاورزی متولی امور بازرگانی بخش کشاورزی است و محول نمودن خرید محصولات به دولت، به جای وزارت جهاد کشاورزی، خلاف قوانین مذکور است. براساس بند «ن» از این تبصره نیز کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل هوایی محصولات کشاورزی، به‌ویژه به مقصد کشورهای همسایه و اتحادیه اوراسیا، از طریق محاسبه قیمت سوخت هواپیماهای باری حامل محصولات کشاورزی معادل با نرخ سوخت تحویلی به هواپیماهای مسافربری، تکلیف شده است که مطلوب است.

تبصره «۱۰» بند «د»

براساس حکم بند «د» از تبصره «۱۰» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مجاز است با همکاری وزارت جهاد کشاورزی (سازمان امور اراضی) به منظور تهیه نقشه و اطلاعات توصیفی و مکانی اراضی کشاورزی، در صورت درخواست کشاورزان متقاضی صدور سند مالکیت، به‌ازای هر هکتار مبلغ ۵۰۰ هزار ریال از متقاضی صدور سند مالکیت مفروز اراضی کشاورزی اخذ و به حساب خزانه‌داری کل کشور واریز و معادل صد درصد تا سقف شش هزار میلیارد ریال طی ردیف ۲۰-۷۳۰۰۰۰ در اختیار سازمان ثبت اسناد و املاک کشور قرار داده تا با استفاده از ظرفیت‌های بخش غیردولتی نسبت به تهیه نقشه‌های مربوط اقدام و اسناد مالکیت حدنگاری اراضی کشاورزی را صادر کند. سازمان ثبت اسناد املاک کشور موظف است هم‌زمان با صدور اسناد تک‌برگ نسبت به ارائه اطلاعات مکان‌محور این اسناد به شرکت پست جمهوری اسلامی ایران اقدام نماید. شایان ذکر است که افزار اراضی کشاورزی به پایین‌تر از حدود فنی، براساس قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی اقتصادی، به دلیل ضرورت پیشگیری از تبعات ناشی از خرد شدن بی‌رویه اراضی کشاورزی و نابودی آنها، ممنوع شده است. درحالی‌که بند «د» از تبصره «۱۰» با صدور اجازه افزایش به شرط پرداخت پول، عملاً جنبه منفی دارد و نظام کشاورزی و امنیت غذایی کشور را به صرف ایجاد در آمد موقت، می‌تواند مختل کند. با توجه به ارزش افزوده هنگفت ناشی از خرد شدن اراضی کشاورزی (ده‌ها برابر)، متقاضیان،

زمین‌خواران، بنگاه‌های املاک، دلالان و تعاونی‌های مسکن قطعاً این مبالغ را پرداخت نموده و با افزایش بی‌رویه اراضی کشاورزی در سال ۱۴۰۱ عملاً زمین کشاورزی اقتصادی باقی نخواهد ماند. از سوی دیگر این اراضی از چرخه تولید کشاورزی خارج شده و به افراد غیرکشاورز فروخته خواهند شد. لذا حکم این بند مغایر با همه سیاست‌های کلان کشور در زمینه امنیت غذایی، خودکفایی کشاورزی و جهش تولید است و باید عبارت «با رعایت ضوابط قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی اقتصادی» اضافه شود.

تبصره «۱۳»

بهموجب جزء «۲» از تبصره «۱۳» به دولت اجازه داده می‌شود از محل منابع تنخواه‌گردان موضوع بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مجموعاً تا مبلغ ۳۸ هزار و ۵۰۰ میلیارد ریال برای پرداخت سهم خود به صندوق بیمه محصولات کشاورزی به صورت نقدی یا اسناد خزانه اسلامی (یک‌ساله) با تضمین از سوی دولت تخصیص دهد. این اعتبار در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به مبلغ ۳۳ هزار و ۲۰۰ میلیارد ریال تصویب شده است که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ دارای افزایشی به میزان ۱۶ درصد است.

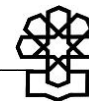
همچنین براساس جزء «۴» از تبصره «۱۳» قانون بودجه سال ۱۴۰۰، مقرر شده است اقدامات زیر از محل منابع تنخواه‌گردان موضوع بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) انجام شود که همه این اعتبارات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ حذف شده است:

۱. تا مبلغ ۱,۷۲۰ میلیارد ریال به منظور «تولید و ارتقای کیفیت انواع واکسن‌های مورد نیاز انسان، دام و طیور» برای مؤسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی؛

۲. تا مبلغ ۱,۰۰۰ میلیارد ریال به منظور «پیشگیری و اطفای حریق جنگل‌ها و مراتع کشور» در قالب اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور؛
۳. تا مبلغ ۱,۰۰۰ میلیارد ریال به منظور «مهار (کنترل) بیماری‌های واگیر دامی و بیماری‌های مشترک بین انسان و دام و پایش باقی‌مانده‌های دارو، سموم، فلزات سنگین در فرآورده‌های خام دامی» به سازمان دامپزشکی کشور.

تبصره «۱۴»

در ردیف‌های ۱۵ تا ۱۸ و همچنین ردیف ۲۲ از جدول مصارف هدفمندسازی یارانه‌ها در تبصره «۱۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، اعتباراتی مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در نظر گرفته شده است که پیشنهاد می‌شود به منظور افزایش نظارت‌پذیری و شفافیت به اعتبارات برنامه‌های فصل کشاورزی و

منابع طبیعی منتقل شوند. در ردیف ۱۵ از مصارف جدول مذکور، اعتبار مربوط به «یارانه شیر مدارس» با افزایش ۱۳/۳ درصدی از ۷,۵۰۰ میلیارد ریال مصوب سال ۱۴۰۰ به ۸,۵۰۰ میلیارد ریال رسیده است. بخشی از اعتبارات ردیف ۱۶ از مصارف جدول هدفمندی یارانه‌ها به پرداخت سهم دولت بابت حق بیمه اقشار خاص اختصاص دارد که برخی از مشاغل ذکر شده در آن، از جمله قالیبافان، زنبورداران، شاغلان صنایع دستی شناسه‌دار و صیادان شمال و جنوب، مرتبط با بخش کشاورزی هستند. سرجمع اعتبارات این ردیف در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور، ۳۰ هزار میلیارد ریال منظور شده است.

در ردیف ۱۷ از مصارف جدول هدفمندی یارانه‌ها، اقلام «جبران اصلاح نرخ کالاهای اساسی»، «دارو»، «یارانه نان» و «خرید تضمینی گندم» در کنار هم و با اعتبار ۱۰ میلیون و ۶۰ هزار میلیارد ریال لحاظ شده است. فارغ از نحوه اعلام تجمیعی و غیرشفاف اعتبارات این ردیف، محاسبات نشان می‌دهد حداقل ۷۰ درصد از این اعتبارات باید برای «یارانه نان» و «خرید تضمینی گندم» در سال آینده صرف شود.^۱ مفهوم این موضوع، مواجه شدن قطعی دولت با کسری بودجه در سال آینده برای تأمین اعتبارات مربوط به یارانه دارو و جبران اصلاح نرخ کالاهای اساسی است. ضمن اینکه در مورد اعتبارات منظور شده برای «جبران اصلاح نرخ کالاهای اساسی» باید به‌طور مشخص بیان شود که چه مقدار از این اعتبارات به بخش تولید تخصیص خواهد یافت. یادآوری این نکته ضروری است که تجربه ناموفق اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها در عدم جبران هزینه‌های بخش تولید، به هیچ عنوان نباید در سال آینده تکرار شود و هرگونه اصلاحی در اجرای سیاست تخصیص ارز ترجیحی به واردات کالاهای اساسی باید با لحاظ جبران کامل منافع تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان صورت گیرد.

ردیف ۱۸ از جدول مصارف هدفمندی یارانه‌ها نیز به «یارانه نهاده‌های کشاورزی»، «تنظیم بازار کالاهای اساسی و ضروری» و «تأدیه تعهدات مربوط» با اعتبار ۴۰ هزار میلیارد ریالی اختصاص دارد که در این ردیف نیز موضوع عدم ارائه شفاف سهم هر کدام از این مصارف، امکان تحلیل و نظارت بر هزینه‌کرد این اعتبارات را کاهش می‌دهد. گفتنی است اعتبار مصارف مذکور در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، ۳۸ هزار میلیارد ریال مصوب شده است.

اعتبار سه هزار میلیارد ریالی برآورد شده به‌منظور خرید تضمینی چای در ردیف ۲۲ از جدول مصارف هدفمندی یارانه‌ها نسبت به اعتبار مصوب سال ۱۴۰۰، نشان‌دهنده رشد ۵۰ درصدی است. گفتنی است اعتبار دو هزار میلیارد ریالی در نظر گرفته شده برای خرید تضمینی چای در سال جاری، تنها ۲۶ درصد از هزینه‌های خرید تضمینی ۱۳۵ هزار تنی برگ سبز چای را پوشش داد. گفتنی است اعتبارات مربوط به حمایت از تولید و اشتغال، موضوع تبصره «۱۸» مربوط به صندوق

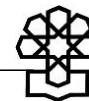
۱. با در نظر گرفتن خرید ۱۱ میلیون تن گندم از کشاورزان به قیمت خرید تضمینی ۷۵,۰۰۰ ریال برای هر کیلوگرم و با لحاظ هزینه‌های جانبی ۴,۰۰۰ ریال برای هر کیلوگرم و همچنین با احتساب فروش ۷/۲ میلیون تن گندم نانوایی یارانه‌ای با نرخ ۶,۶۵۰ ریال برای هر کیلوگرم، فروش دو میلیون تن گندم نانوایی آزادپز با نرخ ۹,۰۰۰ ریال برای هر کیلوگرم و فروش ۱/۷ میلیون تن گندم صنف و صنعت با نرخ ۲۷,۰۰۰ ریال برای هر کیلوگرم.

پیشرفت و عدالت ایران، ۶۶۳،۹۰۰ میلیارد ریال ذکر شده است که نسبت به سال ۱۴۰۰، ۱۰۷ درصد افزایش نشان می‌دهد. البته نحوه تخصیص این اعتبارات در سال ۱۴۰۱ از طریق «صندوق پیشرفت و عدالت» با توزیع ملی و استانی و در راستای افزایش اختیارات استان‌ها صورت خواهد گرفت که در توضیحات مربوط به تبصره «۱۸» به تفصیل ارائه خواهد شد. همچنین در جدول مصارف هدفمندی یارانه‌ها در تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۴۰۰، به منظور «خرید واکسن برای مایه‌کوبی دام»، «یارانه سود تسهیلات سرمایه در گردش واحدهای پرورش نژاد آرین» و «صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر» به ترتیب اعتباراتی به مبلغ ۳،۵۰۰، ۱،۶۸۰ و ۱۰،۷۰۰ میلیارد ریال مصوب شده بود که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ حذف شده است.

تبصره «۱۸»

در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، دستگاه‌های ذی‌ربط مکلف شده‌اند که ۱۰۰ درصد مبالغ دریافتی (مجموعاً ۳۲۰ هزار میلیارد ریال) را در قالب تسهیلات با پیشنهاد شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها سرمایه‌گذاری کنند که یک‌چهارم آن سهم وزارت جهاد کشاورزی بوده است. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ روند ارائه این تسهیلات در تبصره «۱۸»، با افزایش اختیارات استان‌ها و از طریق «صندوق پیشرفت و عدالت ایران» و شعبات استانی آن تکلیف شده است. براساس بند «الف» از تبصره «۱۸»، منابع این صندوق و واحدهای استانی آن از محل ردیف‌ها و جداول قانون بودجه سنواتی، از جمله فروش اموال منقول و غیرمنقول مازاد؛ سهم استان‌ها از حقوق دولتی معادن، مازاد درآمدهای استانی و ۲۰ درصد از اعتبار قانون استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و تحقق پیشرفت و عدالت و اعتبارات حمایت از تولید قانون هدفمندسازی یارانه‌ها، به‌عنوان کمک و کمک‌های بلاعوض بخش غیردولتی تأمین می‌شود و دستگاه‌های اجرایی، تعیین‌کننده سهم هر استان از این اعتبارات هستند. مرجع تصویب طرح‌ها و نظارت بر حسن اجرای آنها در سطح استان نیز شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان است. منابعی که برای این منظور از اعتبارات قانون هدفمندسازی یارانه‌ها در نظر گرفته شده، در ردیف ۲۴ جدول مصارف تبصره «۱۴» لایحه بودجه و به مبلغ ۶۶۳،۹۰۰ میلیارد ریال برآورد شده است. همچنین براساس بند «و» از تبصره «۱۸»، شرکت‌ها و سازمان‌های توسعه‌ای اجازه دارند تا مبلغ ۱۰،۰۰۰ میلیارد ریال از منابع داخلی خود را برای توسعه تولید و اشتغال اختصاص دهند.

براساس گزارش کمیسیون ویژه جهش و رونق تولید و نظارت بر اجرای اصل (۴۴) قانون اساسی درخصوص نحوه اجرای بند «الف» تبصره (۱۸) قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور، طی سال‌های گذشته، برنامه‌های اشتغال‌زایی دولت در لوایح بودجه سالیانه با تأکید بر رویکرد تزریق منابع ارزان‌قیمت

از طریق اعطای یارانه سود، کمک‌های فنی و اعتباری و کمک‌های بلاعوض به بهانه اجرای برنامه‌های اشتغال‌زایی تدوین شده بوده، به‌گونه‌ای که لاجرم با برخوردهای جزیره‌ای و بدون توجه به شرایط اقتصاد کلان و نظام تأمین مالی کشور، اقدام به اجرای آنها گردیده است. در نتیجه با بروز عواملی همچون تنگناهای بودجه‌ای دولت و عدم تأمین منابع، سازوکارهای اداری و ناکارآمد تخصیص، عدم ثبات اقتصاد کلان، ضعف در نظام پایش و نظارت، عدم تمکین بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی، درک نادرست دستگاه‌ها از مکانیسم‌های اجرایی و همچنین عدم واقع‌گرایی در تعیین اهداف کمی، برآوردها حاکی از تحقق حدود ۱۰ درصد از میزان اشتغال هدف‌گذاری شده طی سالیان گذشته است.

لذا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ تغییر رویکرد تخصیص منابعی همچون فروش اموال مازاد و بلااستفاده، مازاد درآمد و بهره مالکانه معادن استان‌ها، برای تحقق رشد اقتصادی همان استان و در راستای افزایش اختیارات استان‌ها صورت گرفته است. یکی از مهم‌ترین نقدهایی که به هدف‌گذاری هزینه‌کرد منابع هر استان در همان استان می‌توان گرفت، مغایرت این رویکرد با اصول آمایش سرزمین و عدالت محوری است. اولاً از آنجایی که توسعه فعلی کشور در بسیاری از مناطق، بدون توجه به آمایش سرزمین صورت گرفته است، تبعاً برخی از مناطق به شکل بی‌رویه‌ای توسعه یافته و خلق ثروت ناشی از این توسعه نامتوازن نباید صرف توسعه بیشتر در همان مناطق و تداوم روندهای غلط گذشته شود. ثانیاً اختلاف سطح توسعه مناطق توسعه‌یافته با مناطق محرومی که در اثر همین توسعه نامتوازن ایجاد شده‌اند، به دلیل عدم بهره‌گیری از ثروت مناطق توسعه‌یافته، به مرور زمان بیشتر می‌شود. لذا لازم است الزامات و تبعات توزیع صحیح استانی اعتبارات با دقت در تدوین آیین‌نامه اجرایی این بند مورد توجه قرار گیرد.

۲. اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی شامل اعتبارات عمومی، متفرقه، اختصاصی و یارانه‌ها با رشد ۵۷/۶۱ درصدی از ۷۰,۵۳۷ میلیارد ریال مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۱۱۱,۱۷۱ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ رسیده است. با این وجود سهم فصل کشاورزی و منابع طبیعی از کل اعتبارات امور اقتصادی از ۱۴/۴۷ درصد در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۱۴/۱۳ درصد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کاهش یافته است. سهم فصل کشاورزی و منابع طبیعی از کل بودجه مصوب سال ۱۴۰۰، ۱/۰۳ درصد بوده است که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به ۱/۱۲ درصد افزایش یافته است (جدول ۲). گفتنی است سهم فصل کشاورزی و منابع طبیعی از بودجه عمومی مصوب برای امور اقتصادی و کل در سال ۱۴۰۰، به ترتیب ۱۴/۰۱ و ۰/۸۵ درصد بوده است که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به ترتیب به ۱۸/۳۸ و ۱/۰۵ درصد افزایش یافته است.

اعتبارات هزینه‌ای فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۰، معادل ۳۴/۹۶ درصد رشد نشان می‌دهد. با این وجود سهم فصل کشاورزی و منابع طبیعی از کل اعتبارات هزینه‌ای امور اقتصادی از ۱۵/۹۰ درصد در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۱۵/۱۰ درصد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کاهش یافته است. سهم فصل کشاورزی و منابع طبیعی از اعتبارات هزینه‌ای عمومی مصوب برای امور اقتصادی و کل در سال ۱۴۰۰، به ترتیب ۱۶/۲۷ و ۰/۲۵ درصد بوده است که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به ترتیب به ۱۵/۵۱ و ۰/۲۱ درصد کاهش یافته است.

اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نیز به میزان ۸۱،۱۶۳ میلیارد ریال برآورد شده است که در مقایسه با اعتبار مندرج در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ (۴۸،۳۰۲ میلیارد ریال) افزایش ۶۸/۰۳ درصدی نشان می‌دهد. همچنین سهم اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای فصل کشاورزی و منابع طبیعی از کل امور اقتصادی از ۱۳/۸۹ درصد در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۱۳/۸۰ درصد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کاهش یافته است. سهم فصل کشاورزی و منابع طبیعی از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای عمومی مصوب برای امور اقتصادی و کل در سال ۱۴۰۰، به ترتیب ۱۳/۳۳ و ۷/۰۲ درصد بوده است که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به ترتیب به ۱۹/۱۹ و ۱۰/۲۵ درصد افزایش یافته است.

جدول ۲. اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی (میلیون ریال / درصد)

درصد تغییرات	لایحه بودجه سال ۱۴۰۱			قانون بودجه سال ۱۴۰۰			شرح اعتبارات
	سهم از بودجه کل امور	سهم از بودجه امور اقتصادی	میزان اعتبار	سهم از بودجه کل امور	سهم از بودجه امور اقتصادی	میزان اعتبار	
۳۴/۹۶	۰/۳۴	۱۵/۱۰	۳۰,۰۰۷,۸۶۰	۰/۳۶	۱۵/۹۰	۲۲,۲۳۴,۵۵۳	فصل کشاورزی و منابع طبیعی
۴۲/۱۴	۲/۲۷	۱۰۰	۱۹۸,۷۷۵,۴۷۴	۲/۲۷	۱۰۰	۱۳۹,۸۴۳,۸۳۹	امور اقتصادی
۴۲/۲۳	-	-	۸,۷۶۶,۴۷۰,۱۸۶	-	-	۶,۱۶۳,۷۷۵,۳۶۱	کل امور ده‌گانه
۶۸/۰۳	۶/۹۶	۱۳/۸۰	۸۱,۱۶۳,۵۱۸	۷/۲۳	۱۳/۸۹	۴۸,۳۰۲,۲۷۱	فصل کشاورزی و منابع طبیعی
۶۹/۱۴	۵۰/۴۵	۱۰۰	۵۸۸,۱۷۰,۵۰۳	۵۲/۰۶	۱۰۰	۳۴۷,۷۳۲,۶۱۶	امور اقتصادی
۷۴/۵۴	-	-	۱,۱۶۵,۹۰۱,۲۹۴	-	-	۶۶۷,۹۸۹,۶۰۷	کل امور ده‌گانه
۵۷/۶۱	۱/۱۲	۱۴/۱۳	۱۱۱,۱۷۱,۳۷۸	۱/۰۳	۱۴/۴۷	۷۰,۵۳۶,۸۲۴	فصل کشاورزی و منابع طبیعی
۶۱/۴۰	۷/۹۲	۱۰۰	۷۸۶,۹۴۵,۹۷۷	۷/۱۴	۱۰۰	۴۸۷,۵۷۶,۴۵۵	امور اقتصادی
۴۵/۳۹			۹,۹۳۲,۳۷۱,۴۸۰			۶,۸۳۱,۷۶۴,۹۶۸	کل امور ده‌گانه

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، قانون بودجه سال ۱۴۰۰.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، در مجموع تعداد ۳۲ برنامه مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی ذیل وزارت جهاد کشاورزی، به‌عنوان دستگاه اصلی این بخش قرار دارد. گفتنی است در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، تعداد برنامه‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی ۶۷ عدد بود که ۵۲ عدد از آنها

در فصل کشاورزی و منابع طبیعی و ۱۵ عدد در سایر فصول، شامل «بازرگانی»، «تحقیق و توسعه در امور اقتصادی»، «پژوهش‌های توسعه‌ای»، «حمل‌ونقل» و «حمایتی» قرار داشتند. کاهش تعداد برنامه‌های مرتبط با این بخش در برخی از حالت‌ها به دلیل ادغام آنها در یکدیگر، مانند ادغام برنامه‌های «افزایش تولید محصولات زراعی» و «افزایش تولید محصولات باغی» و ایجاد یک ردیف واحد تحت عنوان برنامه «حمایت از افزایش تولید محصولات زراعی و باغی» رخ داده است. ولی در بیشتر موارد، ردیف‌هایی با عناوین جدید ایجاد شده است؛ به طوری که عملاً تفکیک برنامه‌ها و طرح‌های ذیل آنها و مقایسه اعتبارات با سنوات گذشته را غیرممکن کرده است.

مجموع اعتبارات هزینه‌ای عمومی بخش کشاورزی و منابع طبیعی ۵۲,۱۸۹ میلیارد ریال و مجموع اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌ای عمومی این بخش ۸۶,۳۰۵ میلیارد ریال برای سال ۱۴۰۱ برآورد شده است. در مصارف اختصاصی نیز اعتبارات هزینه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی ۲۴,۹۷۴ میلیارد ریال و اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌ای این بخش ۲۲,۱۵۵ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. بیشترین اعتبارات (کل تملک و هزینه‌ای) در برنامه‌های بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ برای برنامه‌های «افزایش تولید فرآورده‌های بیولوژیک»، «توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی» و «پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی» و کمترین اعتبارات برای برنامه‌های «پیاده‌سازی الگوی کشت محصولات کشاورزی»، «ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)» و «مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی» برآورد شده است (جدول ۳).

منابع عمومی و اختصاصی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، ۰/۶۶ درصد از کل منابع عمومی و اختصاصی دستگاه‌های اجرایی و مصارف عمومی و اختصاصی این بخش نیز ۱/۸۷ درصد از کل مصارف عمومی و اختصاصی دستگاه‌های اجرایی را شامل می‌شود (جدول ۴ و ۵).

تعدادی از طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی در سال ۱۴۰۱ به استان‌ها واگذار شده که جمع اعتبارات آنها ۱,۳۷۶ میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به میزان اعتبار مصوب در سال ۱۴۰۰، ۶/۱ درصد کاهش نشان می‌دهد. بیشترین اعتبارات طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای ملی انتقال یافته به استان‌ها در بخش کشاورزی و منابع طبیعی به ترتیب مربوط به طرح‌های «تکمیل آبرسانی به دشت‌های امامزاده جعفر، خان‌احمد، لیستر، باشت و دشت مور و ساماندهی رودخانه‌های باشت و دیل استان کهگیلویه و بویراحمد»؛ «ساختمان تونل چشمه لنگان (استان اصفهان)» و «احداث سدهای لاستیکی دهنه سر، فخرآباد، انبارسر و پهلوان بست (استان گیلان)» است (جدول ۶).

(میلیون ریال)

جدول ۳. اعتبارات هزینه‌ای و تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی ذیل دستگاه اصلی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

سهم از کل (درصد)	جمع کل	مصارف اختصاصی		مصارف عمومی		عنوان برنامه	کد برنامه
		تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	هزینه‌ای	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	هزینه‌ای		
۰/۰۵	۹۰,۷۵۰	.	.	.	۹۰,۷۵۰	برنامه ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	۱۳۰۲۰۳۴۰۰۰
۱/۲۷	۲,۳۵۵,۸۹۰	.	.	۲,۳۵۵,۸۹۰	.	برنامه توسعه حمل‌ونقل دریایی و بنادر	۱۳۰۳۰۱۸۰۰۰
۰/۳۵	۶۴۵,۱۱۴	.	.	۴۷۳,۰۶۰	۱۷۲,۰۵۴	برنامه توسعه صنایع، معادن و زیرساخت‌های صنعتی و معدن	۱۳۰۴۰۱۲۰۰۰
۰/۹۲	۱,۷۰۵,۶۷۰	.	.	.	۱,۷۰۵,۶۷۰	برنامه مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی	۱۳۰۵۰۱۰۰۰۰
۰/۵۰	۹۲۴,۷۷۳	.	.	۲۵,۴۲۰	۸۹۹,۳۵۳	برنامه توسعه و توانمندسازی تعاونی‌ها، تشکل‌ها و نظام‌های بهره‌برداری	۱۳۰۵۰۵۵۰۰۰
۰/۱۴	۲۵۵,۰۷۷	.	.	.	۲۵۵,۰۷۷	برنامه ساماندهی و بهبود تولید، فراوری و توسعه بازار برگ سبز چای	۱۳۰۵۰۶۰۰۰۰
۰/۳۱	۵۸۱,۵۴۷	.	.	۸۵,۳۵۰	۴۹۶,۱۹۷	برنامه توسعه زیرساخت‌های نگهداری و عرضه محصولات کشاورزی	۱۳۰۵۰۶۴۰۰۰
۹/۱۴	۱۶,۹۶۸,۳۵۶	.	.	۱۶,۵۲۵,۶۰۰	۴۴۲,۷۵۶	برنامه حفاظت خاک و آبخیزداری	۱۳۰۶۰۱۰۰۰۰
۹/۸۶	۱۸,۲۹۸,۶۸۲	.	.	۹,۸۸۲,۹۳۶	۸,۴۱۵,۷۴۶	برنامه حفاظت، احیا و بهره‌برداری پایدار از جنگل‌ها و مراتع	۱۳۰۶۰۰۲۰۰۰
۱/۱۸	۲,۱۸۲,۴۳۷	.	.	۱,۲۳۲,۸۹۷	۹۴۹,۵۴۰	برنامه حفاظت از ذخایر و منابع آبی و حمایت از افزایش تولید آبزیان	۱۳۰۶۰۰۵۰۰۰
۴/۴۵	۸,۲۶۳,۵۵۵	.	.	۶,۵۵۹,۳۸۰	۱,۷۰۴,۱۷۵	برنامه حمایت از افزایش تولید محصولات زراعی و باغی	۱۳۰۶۰۰۹۰۰۰
۲/۴۶	۴,۵۶۴,۱۳۴	.	.	۳,۳۱۲,۱۷۳	۱,۲۵۱,۹۶۱	برنامه حمایت از افزایش تولید محصولات دام و طیور	۱۳۰۶۰۱۰۰۰۰
۱۸/۴۱	۳۴,۱۶۸,۷۳۰	.	.	۳۳,۳۱۷,۲۳۰	۸۵۱,۵۰۰	برنامه توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی	۱۳۰۶۰۱۲۰۰۰
۲/۷۱	۵,۰۲۱,۷۹۷	.	.	۱,۰۶۸,۲۷۵	۳,۹۵۳,۵۲۲	برنامه پایش و کنترل بیماری‌های دام و طیور و آبزیان و بهداشت و سلامت نهاده‌ها و فرآورده‌های آنها	۱۳۰۶۰۱۵۰۰۰
۰/۰۴	۷۱,۹۸۰	.	.	.	۷۱,۹۸۰	برنامه مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۰
۱/۳۸	۲,۵۶۷,۸۳۸	.	.	۱,۱۱۶,۱۶۴	۱,۴۵۱,۶۷۴	برنامه حفظ کاربری و ساماندهی مالکیت اراضی کشاورزی	۱۳۰۶۰۲۴۰۰۰
۰/۶۱	۱,۱۲۶,۵۶۶	.	.	۶۴۱,۴۷۰	۴۸۵,۰۹۶	برنامه پایش و کنترل آفات و بیماری‌های گیاهی و ارتقای سلامت و بهداشت محصولات کشاورزی	۱۳۰۶۰۳۱۰۰۰
۰/۸۸	۱,۶۴۰,۸۲۰	.	.	۱,۵۶۷,۲۰۰	۷۳,۶۲۰	برنامه بیابان‌زدایی و احیای عرصه‌های تخریب شده	۱۳۰۶۰۳۳۰۰۰
۰/۱۲	۲۲۸,۰۸۷	.	.	.	۲۲۸,۰۸۷	برنامه بیمه کشاورزی	۱۳۰۶۰۴۸۰۰۰
۰/۴۹	۹۰۴,۶۰۰	.	.	.	۹۰۴,۶۰۰	برنامه حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش‌های کشاورزی، منابع طبیعی و عشایری	۱۳۰۶۰۵۰۰۰۰
۰/۶۰	۱,۱۱۲,۶۸۳	.	۴۰,۰۰۰	.	۱,۰۷۲,۶۸۳	برنامه آموزش‌های مهارتی، ترویج کشاورزی و منابع طبیعی و توانمندسازی بهره‌برداران و جوامع محلی	۱۳۰۶۰۶۰۰۰۰

سهم از کل (درصد)	جمع کل	مصارف اختصاصی		مصارف عمومی		عنوان برنامه	کد برنامه
		تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	هزینه‌ای	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	هزینه‌ای		
۰/۶۰	۱,۱۱۱,۴۴۹	۰	۰	۸۵۸,۹۶۰	۲۵۲,۴۸۹	برنامه توسعه زیرساخت‌ها و خدمات‌رسانی به عشایر	۱۳۰۶۰۶۸۰۰۰
۱/۳۸	۲,۵۶۹,۷۶۰	۰	۰	۲,۵۶۹,۷۶۰	۰	برنامه توسعه زیرساخت‌های مجتمع‌ها و شهرک‌های کشاورزی	۱۳۰۶۰۸۹۰۰۰
۰/۹۹	۱,۸۴۳,۵۱۰	۰	۰	۱,۶۵۴,۳۶۰	۱۸۹,۱۵۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰
۰/۰۵	۹۶,۷۳۲	۰	۰	۱۸,۱۶۰	۷۸,۵۷۲	برنامه پیاده‌سازی الگوی کشت محصولات کشاورزی	۱۳۰۶۰۹۶۰۰۰
۰/۸۴	۱,۵۶۳,۸۸۳	۰	۰	۸۳۸,۰۸۰	۷۲۵,۸۰۳	برنامه برنامه‌ریزی، راهبری و نظارت	۱۳۰۶۰۹۷۰۰۰
۰/۷۴	۱,۳۸۱,۷۴۷	۱۴۰,۵۶۰	۴۸۰,۸۷۶	۸۷۳	۷۵۹,۴۳۸	برنامه حفاظت و مدیریت منابع ژنتیکی و تنوع زیستی	۱۳۰۶۰۹۸۰۰۰
۰/۲۸	۵۲۴,۵۹۲	۰	۰	۰	۵۲۴,۵۹۲	برنامه ساماندهی شرکت‌ها و انجام عملیات صید، فراوری و فروش ماهیان خاویاری	۱۳۰۶۰۹۹۰۰۰
۲/۷۵	۵,۱۰۰,۰۰۰	۰	۰	۰	۵,۱۰۰,۰۰۰	برنامه خرید واکسن، مواد بیولوژیک و نهاده‌های عملیاتی واکسیناسیون دام	۱۳۰۶۱۰۰۰۰
۱۸/۹۴	۳۵,۱۵۳,۶۸۴	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۶,۲۰۰,۰۰۰	۰	۹۵۳,۶۸۴	برنامه افزایش تولید فرآورده‌های بیولوژیک	۱۳۱۰۰۰۹۰۰۰
۱۷/۴۶	۳۲,۴۱۸,۶۷۹	۳,۹۹۴,۶۹۰	۸,۲۳۲,۸۷۴	۲,۲۰۱,۹۴۲	۱۷,۹۸۹,۱۷۳	برنامه پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی	۱۳۱۰۰۲۱۰۰۰
۰/۱۰	۱۸۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۰	۱۴۰,۰۰۰	برنامه راهبری یاددهی - یادگیری دوره اول و دوم متوسطه هنر، فنی و حرفه‌ای و کاردانش	۱۸۰۱۰۴۳۰۰۰
۱۰۰	۱۸۵,۶۲۳,۱۲۲	۲۲,۱۵۵,۲۵۰	۲۴,۹۷۳,۷۵۰	۸۶,۳۰۵,۱۸۰	۵۲,۱۸۸,۹۴۲,۰۰	جمع کل	

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۱.

(میلیون ریال)

جدول ۴. منابع بخش کشاورزی و منابع طبیعی ذیل دستگاه اصلی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

جمع کل	منابع عمومی دولت	تبصره «۱۴»	جمع کل منابع دستگاه	درآمد اختصاصی	منابع عمومی			عنوان دستگاه	
					جمع	واگذاری دارایی‌های مالی	واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای		
۱۸۵,۶۲۳,۱۲۲	۱۱۵,۹۱۰,۶۳۸	۰	۶۹,۷۱۲,۴۸۴	۴۷,۱۲۹,۰۰۰	۲۲,۵۸۳,۴۸۴	۰	۱,۵۷۳,۲۱۰	وزارت جهاد کشاورزی	
۱۰,۶۲۶,۷۲۱,۴۸۰	-۶۰۰,۷۶۵,۲۹۸	۶۹۴,۳۵۰,۰۰۰	۱۰,۵۳۳,۱۳۶,۷۷۸	۱,۳۱۰,۳۴۱,۱۱۳	۹,۲۲۳,۷۹۵,۶۶۵	۲,۹۹۱,۴۵۹,۹۹۹	۳,۹۲۹,۴۵۰,۰۰۴	۲,۳۰۱,۸۸۵,۶۶۲	کل دستگاه‌های اصلی
۱/۷۵	-	۰	۰/۶۶	۳/۶۰	۰/۲۴	۰	۰/۰۴	۰/۹۱	سهم وزارت جهاد کشاورزی (درصد)

مأخذ: همان.

جدول ۵. مصارف بخش کشاورزی و منابع طبیعی ذیل دستگاه اصلی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

(میلیون ریال)

عنوان دستگاه	مصارف عمومی			مصارف اختصاصی			تبصره «۱۴»		
	هزینه‌ای	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	جمع	هزینه‌ای	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	جمع	هزینه‌ای	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	جمع
وزارت جهاد کشاورزی	۵۲,۱۸۸,۹۴۲	۸۶,۳۰۵,۱۸۰	۱۳۸,۴۹۴,۱۲۲	۲۴,۹۷۳,۷۵۰	۲۲,۱۵۵,۲۵۰	۴۷,۱۲۹,۰۰۰	۰	۰	۱۸۵,۶۲۳,۱۲۲
کل دستگاه‌های اصلی	۷,۶۳۷,۳۳۲,۶۱۳	۹۸۴,۶۹۷,۷۵۴	۸,۶۲۲,۰۳۰,۳۶۷	۱,۱۲۹,۱۳۷,۵۷۳	۱۸۱,۲۰۳,۵۴۰	۱,۳۱۰,۳۴۱,۱۱۳	۶۸۷,۹۹۰,۰۰۰	۶,۳۶۰,۰۰۰	۱۰,۶۲۶,۷۲۱,۴۸۰
سهم وزارت جهاد کشاورزی (درصد)	۰/۶۸	۸/۷۶	۱/۶۱	۲/۲۱	۱۲/۲۳	۳/۶۰	۰	۰	۱/۷۵

مأخذ: همان.

جدول ۶. اعتبارات طرح‌های تملك دارایی‌های سرمایه‌ای ملی انتقالی به استان‌ها در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

(میلیون ریال)

استان	شماره طبقه‌بندی	عنوان	اهداف کمی طرح	عنوان دستگاه	سال اتمام	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات
اردبیل	۱۳۰۶۰۱۲۰۲۶	ساختمان شبکه فرعی آبیاری و زهکشی مغان	احداث شبکه فرعی آبیاری و زهکشی	وزارت جهاد کشاورزی	۱۴۰۲	۳۵,۰۰۰	۳۶,۳۲۰	۳/۷۷
اصفهان	۱۳۰۷۰۰۳۰۲۶	ساختمان تونل چشمه لنگان	تأمین آب کشاورزی، شرب و صنعت	شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران	۱۴۰۳	۱۵۰,۰۰۰	۲۷۲,۴۰۰	۸۱/۶۰
خراسان رضوی	۱۳۰۷۰۰۳۰۱۸	تأمین آب مشهد از طریق جایگزینی پساب تصفیه شده با آب کشاورزی	آبرسانی به شهر	شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران	۱۴۰۳	۳۰,۰۰۰	۵۴,۴۸۰	۸۱/۶۰
خوزستان	۱۳۰۷۰۰۳۱۲۵	مطالعه و اجرای انتقال آب به دشت ایذه و باغملک	تأمین آب کشاورزی، مطالعات	شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران	۱۴۰۳	۱۰,۰۰۰	۹,۰۸۰	-۹/۲۰
سیستان و بلوچستان	۱۳۰۶۰۳۳۰۰۱	بیابان‌زدایی و مقابله با فرسایش بادی دشت سیستان	احداث بادشکن، مالچ‌پاشی، نهال کاری	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور	۱۴۰۴	۷۵,۰۰۰	۹۵,۳۴۰	۲۷/۱۲
قزوین	۱۳۰۶۰۱۲۰۰۶	توسعه پایدار آب و خاک کشاورزی دشت قزوین	توسعه پایدار آب و خاک	وزارت جهاد کشاورزی	۱۴۰۲	۹۰,۰۰۰	۹۵,۳۴۰	۵/۹۳
کردستان	۱۳۰۷۰۰۲۱۶۷	ساختمان شبکه آبیاری و زهکشی سنگ سیاه	تأمین آب کشاورزی	شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران	۱۴۰۳	۶۰,۰۰۰	۹۰,۸۰۰	۵۱/۳۳
کهگیلویه و بویراحمد	۱۳۰۷۰۰۲۲۳۴	تکمیل آبرسانی به دشت‌های امامزاده جعفر، خان‌احمد، لیستر، باشت و دشت مور و ساماندهی رودخانه‌های باشت و دیل	انتقال آب کشاورزی، ساماندهی رودخانه	شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران	۱۴۰۳	۷۷۰,۰۰۰	۴۵۴,۰۰۰	-۴۱/۰۴
گلستان	۱۳۰۶۰۰۹۰۰۵	مشارکت در تبدیل اراضی زراعی شیب‌دار استان گلستان به باغات مثمر	تبدیل اراضی شیب‌دار به باغات مثمر	وزارت جهاد کشاورزی	۱۴۰۲	۵۵,۰۰۰	۵۹,۰۲۰	۷/۳۱
گلستان	۱۳۰۷۰۰۳۱۰۹	ساختمان سدهای قره‌چای و زرین‌گل	تأمین آب کشاورزی	شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران	۱۴۰۳	۵۰,۰۰۰	۴۵,۴۰۰	-۹/۲۰
گیلان	۱۳۰۷۰۰۳۰۰۷	احداث سدهای لاستیکی دهنه سر، فخرآباد، انبارسر و پهلوان‌بست	تأمین آب کشاورزی	شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران	۱۴۰۳	۱۲۰,۰۰۰	۱۴۵,۲۸۰	۲۱/۰۷
مازندران	۱۳۰۷۰۰۳۱۱۶	کانال‌های انتقال آب چالوس و سرداب رود	تأمین و انتقال آب کشاورزی	شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران	۱۴۰۳	۲۰,۰۰۰	۱۸,۱۶۰	-۹/۲۰
جمع کل						۱,۴۶۵,۰۰۰	۱,۳۷۵,۶۲۰	-۶/۱۰

مأخذ: همان.

۳. اعتبارات ردیف‌های متفرقه بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

در ردیف‌های متفرقه مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ در مجموع اعتباری معادل ۲۵,۹۷۸ میلیارد ریال در نظر گرفته شده است که ۵,۳۵۶ میلیارد ریال آن را اعتبارات هزینه‌ای و ۲۰,۶۲۲ میلیارد ریال آن را اعتبارات تمرکز دارایی‌های سرمایه‌ای تشکیل می‌دهد. در مجموع اعتبارات برآورد شده برای ردیف‌های متفرقه مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نسبت به مقادیر مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، ۳۶/۵۷ درصد کاهش یافته که میزان کاهش در اعتبارات متفرقه هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به ترتیب ۴/۴۸ و ۴۷/۵۹ درصد است (جدول ۷).

بیشترین رشد اعتبارات ردیف‌های متفرقه مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نسبت به مقادیر مصوب سال ۱۴۰۰، مربوط به «کمک به نوسازی و تکمیل زنجیره ارزش در راستای جلوگیری از خام‌فروشی موضوع ماده (۳۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور» و «تعادل بخشی و بهبود بهره‌برداری آب با توزیع استانی و جبران خسارات کشاورزان آسیب‌دیده از خشکسالی»، به ترتیب با ۴۴۰ و ۲۰۰ درصد افزایش است. همچنین بیشترین کاهش اعتبار مربوط به طرح‌های «آب‌رسانی عشایری» و «تأمین یارانه حمل‌ونقل هوایی، بابت صادرات کالا با اولویت اقلام کشاورزی» به ترتیب با ۸۴/۹۰ و ۶۲/۵۰ درصد کاهش است. همچنین اعتبارات مربوط به «طرح‌های آبیاری تحت فشار و نوین» و «طرح‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری»، در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، در مجموع به مبلغ ۳۵,۱۵۰ هزار میلیارد ریال، جزء اعتبارات متفرقه بخش کشاورزی و منابع طبیعی، به ترتیب با کدهای ۸۱-۵۵۰۰۰۰ و ۸۲-۵۵۰۰۰۰ لحاظ شده بود که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ برای طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای این بخش در پیوست شماره ۱ ماده‌واحد منظر شده است.

در خصوص اعتبارات ردیف‌های متفرقه بخش کشاورزی و منابع طبیعی، ذکر این نکته ضروری است که برخی از این ردیف‌ها ماهیتاً اهمیت بسیار بالایی در توسعه این بخش دارند و اعتبارات آن نباید به‌عنوان متفرقه در قانون بودجه لحاظ شود؛ کم‌اینکه اعتبارات متفرقه دارای اهداف کمی نیستند که ارزیابی و نظارت بر نحوه تخصیص و اثربخشی آن را کاهش می‌دهد. از جمله این ردیف‌های مهم می‌توان به «کمک به نوسازی و تکمیل زنجیره ارزش در راستای جلوگیری از خام‌فروشی موضوع ماده (۳۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقاء نظام مالی کشور»، «تعادل بخشی و بهبود بهره‌برداری آب با توزیع استانی و جبران خسارات کشاورزان آسیب‌دیده از خشکسالی»، «حمایت از توسعه کشت دانه‌های روغنی» و «اجرای فاز دوم طرح ۵۵۰ هزارهکتاری خوزستان و ایلام» اشاره کرد.

جدول ۷. اعتبارات ردیف‌های متفرقه بخش کشاورزی و منابع طبیعی

(میلیون ریال)

شماره	عنوان	هزینه ای			تملك دارایی‌های سرمایه‌ای			جمع كل		
		مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات
	جمع كل اعتبارات ردیف‌های متفرقه بخش کشاورزی و منابع طبیعی	۵,۶۰۷,۶۰۰	۵,۳۵۶,۱۲۲	-۴/۴۸	۲۹,۳۵۰,۰۰۰	۲۰,۶۲۲,۰۰۱	-۴۷/۵۹	۴۰,۹۵۷,۶۰۰	۲۵,۹۷۸,۱۲۳	-۳۶/۵۷
۵۲۰۰۰۰	اعتبارات یارانه‌ها	۳۰۰,۰۰۰	۲۷۰,۰۰۰	-۱۰/۰۰	۰	۰	-	۳۰۰,۰۰۰	۲۷۰,۰۰۰	-۱۰/۰۰
۴	یارانه سود تسهیلات تولید و صادرات زعفران	۳۰۰,۰۰۰	۲۷۰,۰۰۰	-۱۰/۰۰	۰	۰	-	۳۰۰,۰۰۰	۲۷۰,۰۰۰	-۱۰/۰۰
۵۳۰۰۰۰	اعتبارات متمرکز درآمد-هزینه	۴,۵۰۷,۶۰۰	۲,۸۶۶,۱۲۲	-۳۶/۴۲	۲,۷۵۵,۰۰۰	۷,۵۷۷,۰۰۱	۱۷۵/۰۳	۳,۲۶۲,۶۰۰	۱۰,۴۴۳,۱۲۳	۲۲۰/۰۹
۱۵	اعتبارات موضوع واگذاری طرح‌های تملك‌دارایی‌های سرمایه‌ای نیمه‌تمام، تکمیل شده و آماده بهره‌برداری دولت	.	.	-	۹۵۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۵/۲۶	۹۵۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۵/۲۶
۱۷	وزارت جهاد کشاورزی-هزینه واحدهای تولیدی و خدماتی استانی	۳۵۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰	۲۸/۵۷	۰	۰	-	۳۵۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰	۲۸/۵۷
۲۲	سازمان تأمین اجتماعی - سهم بیمه کارفرمایی کشاورزان موضوع ماده (۶۳) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)	۱۰۲,۶۰۰	۱۲۳,۱۲۰	۲۰/۰۰	۰	۰	-	۱۰۲,۶۰۰	۱۲۳,۱۲۰	۲۰/۰۰
۲۶	وزارت جهاد کشاورزی - افزایش تولید شیر و گوشت موضوع بند «ص» تبصره (۶)	۰	۷۰۰,۰۰۰	-	۰	۷۰۰,۰۰۰	-	۰	۱,۴۰۰,۰۰۰	-
۲۸	کمک به نوسازی و تکمیل زنجیره ارزش در راستای جلوگیری از خام‌فروشی موضوع ماده (۳۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور	۳۷۰,۰۰۰	۱,۹۹۸,۰۰۰	۴۴۰/۰۰	۲۳۰,۰۰۰	۱,۲۴۲,۰۰۰	۴۴۰/۰۰	۶۰۰,۰۰۰	۳,۲۴۰,۰۰۰	۴۴۰/۰۰
۴۱	تکمیل طرح‌ها و برنامه‌های بخش کشاورزی از محل فروش اموال موضوع بند «ح» تبصره «۸»	.	۱	-	۰	۱	-	۰	۲	-
۴۲	شرکت‌های سهامی آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان - اجرای طرح‌های تعادل‌بخشی و تغذیه مصنوعی آب‌های زیرزمینی و کمک‌های فنی و اعتباری برای نصب کنتور هوشمند حجمی آب موضوع ماده (۵۷) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت	.	.	-	۷۵,۰۰۰	۱۳۵,۰۰۰	۸۰/۰۰	۷۵,۰۰۰	۱۳۵,۰۰۰	۸۰/۰۰
۵۰	تعادل‌بخشی و بهبود بهره‌برداری آب با توزیع استانی و جبران خسارات کشاورزان آسیب‌دیده از خشکسالی	.	.	-	۱,۵۰۰,۰۰۰	۴,۵۰۰,۰۰۰	۲۰۰/۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۴,۵۰۰,۰۰۰	۲۰۰/۰۰

شماره	عنوان	هزینه ای			تملك دارایی های سرمایه ای			جمع کل		
		مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات
۷۴	تهاتر مطالبات شرکت های پتروشیمی تولیدکننده کوداوره (رازی، شیراز، کرمانشاه، پردیس و خراسان) بابت مابه التفاوت قیمت تکلیفی کود تحویلی به کشاورزان با بدهی های واحدهای مزبور به دولت) جمعی-خرجی	۰	۱	-	۰	۰	-	۰	۱	-
۵۵۰۰۰۰	اعتبارات ردیف های موردی (موقت)	۸۰۰,۰۰۰	۲,۲۲۰,۰۰۰	۱۷۷/۵۰	۳۶,۵۹۵,۰۰۰	۱۳,۰۴۵,۰۰۰	-۶۴/۳۵	۳۷,۳۹۵,۰۰۰	۱۵,۲۶۵,۰۰۰	-۵۹/۱۸
۱۱	معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور-کمک به اقتصاد روستا از طریق توسعه زیربنای روستایی و کمک های فنی و اعتباری به توسعه اشتغال روستایی	۰	۰	-	۵,۰۵۰,۰۰۰	۴,۵۴۵,۰۰۰	-۱۰/۰۰	۵,۰۵۰,۰۰۰	۴,۵۴۵,۰۰۰	-۱۰/۰۰
۳۱	حمایت از توسعه کشت دانه های روغنی	۸۰۰,۰۰۰	۷۲۰,۰۰۰	-۱۰/۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	-۱۰/۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰	۱,۶۲۰,۰۰۰	-۱۰/۰۰
۳۲	به سازی آب بندان ها و سردنه های کشاورزی در استان های گیلان، مازندران و گلستان با اختصاص به واحدهای تابعه وزارت نیرو و جهاد کشاورزی	۰	۰	۰	۱,۴۰۰,۰۰۰	۱,۴۰۰,۰۰۰	-	۱,۴۰۰,۰۰۰	۱,۴۰۰,۰۰۰	-
۴۱	تأمین یارانه حمل و نقل هوایی، بابت صادرات کالا با اولویت اقلام کشاورزی*	۴,۰۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	-۶۲/۵۰	۰	۰	-	۴,۰۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	-۶۲/۵۰
۶۲	اجرای برنامه های توسعه اقتصادی و اشتغال زایی روستایی موضوع جزء «۱» بند «الف» ماده (۲۷) قانون برنامه ششم توسعه	۰	۰	-	۱۵۵,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۲۹/۰۳	۱۵۵,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۲۹/۰۳
۶۷	اجرای فاز دوم طرح ۵۵۰ هزارهکتاری خوزستان و ایلام	۰	۰	-	۱,۵۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	-	۱,۵۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۰/۰۰
۶۹	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران-بابت مشارکت در طرح های سرمایه گذاری با اولویت مناطق محروم-گسترش سوخت سبز	۰	۰	-	۱,۰۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰	-۵۰/۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰	-۵۰/۰۰
۸۵	طرح های آبرسانی عشایری	۰	۰	-	۲۶,۴۹۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰	-۸۴/۹۰	۲۶,۴۹۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰	-۸۴/۹۰

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۱؛ قانون بودجه سال ۱۴۰۰.

* اعتبار این ردیف در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ ذیل ردیف های اعتبارات متمرکز درآمد-هزینه با شماره طبقه بندی ۷۴-۵۳۰۰۰۰ ذکر شده است.

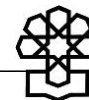
۴. اعتبارات دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، مبلغ ۱۹۷,۶۱۶ میلیارد ریال اعتبار برای تعداد ۱۷ دستگاه اجرایی مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در نظر گرفته شده است که نسبت به سال ۱۴۰۰ به میزان ۸۹/۱۳ درصد افزایش یافته است. مجموع اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های این بخش با افزایش ۷۷/۱۹ درصدی نسبت به سال ۱۴۰۰ به رقم ۹۱,۷۶۲ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ افزایش پیدا کرده است. مجموع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای عمومی دستگاه‌های بخش کشاورزی و منابع طبیعی نیز با افزایش ۱۰۰/۸۷ درصدی نسبت به سال ۱۴۰۰ به رقم ۱۰۵,۸۵۴ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ رسیده است (جدول ۸).

توزیع اعتبارات بخش کشاورزی و منابع طبیعی نشان می‌دهد که بیشترین اعتبارات هزینه‌ای مربوط به «سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی» است (نمودار ۱). بیشترین اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ در دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی نیز مربوط به وزارت جهاد کشاورزی است (نمودار ۲).

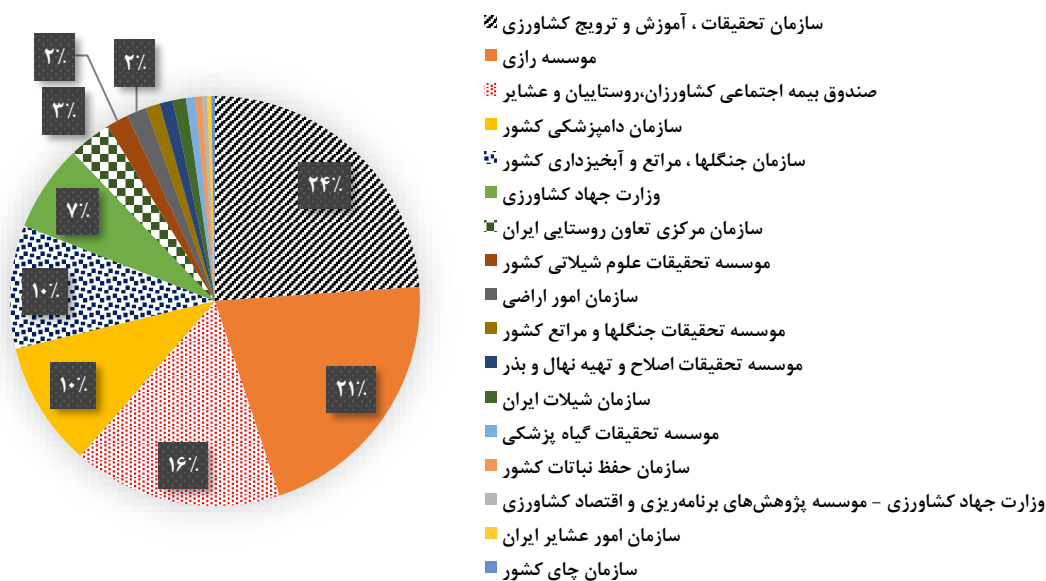
اعتبارات «سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی» با رشد ۱۳۰ درصدی از ۱۰,۹۸۹ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۲۵,۲۲۹ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ افزایش یافت. بخشی از این افزایش مربوط به درج اعتبارات برخی از واحدهای آموزشی و پژوهشی تابعه ذیل این سازمان است که در تدوین لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ براساس بخشنامه دولت مبنی بر تعیین ردیف‌های بودجه‌ای برپایه برنامه دستگاه‌های اصلی و دستگاه‌های مندرج در قوانین پایه صورت گرفته است. به‌عنوان نمونه می‌توان به «طرح تکمیل و تجهیز تحقیقات تکنولوژی تولید بذر و نهال و ثبت ارقام گیاهی»، به شماره طبقه‌بندی ۱۳۱۰۰۲۱۰۰۷، اشاره کرد که در قوانین بودجه سنوات گذشته و سال جاری به‌عنوان یکی از طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ذیل «مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال» تعریف شده ولی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ «سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی» به‌عنوان دستگاه مجری این طرح معرفی شده است. چنین تغییراتی به‌طور مشابه برای «اجرای طرح توسعه و تولید گاو نژاد سیستانی» ذیل «مؤسسه تحقیقات علوم دامی» صورت گرفته است. لیست این واحدهای پژوهشی در جدول ۹ قابل مشاهده است.

گفتنی است اعتبارات سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی و مؤسسات تابعه که بیشترین سهم از اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی را به خود اختصاص می‌دهند، به‌دلیل عدم اهتمام جدی بر رفع چالش‌های میدانی و کلیدی بخش کشاورزی و منابع طبیعی متأسفانه نمود مشخصی در ارتقای این بخش نداشته و چشم‌انداز روشنی نیز برای آن متصور نیست. نتیجه بارز این

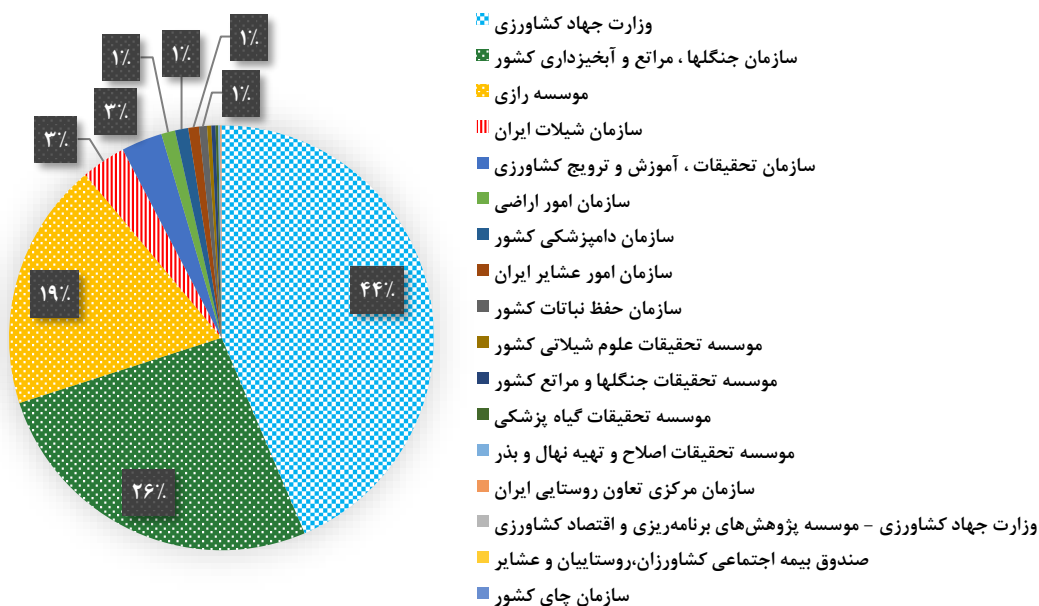
موضوع در عدم توسعه تولید نهاده‌های فناورانه، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دلایل آسیب‌پذیری بالای کشور در تأمین کالاهای اساسی و همچنین عامل اصلی پایین بودن بهره‌وری تولید و اتلاف منابع پایه، مشهود است. سیاست‌های نادرست ارزیابی اعضای هیئت علمی و وجود همپوشانی بین این سازمان و نظام آموزش عالی کشاورزی از مسائل اساسی در این حوزه به‌شمار می‌رود.

نمودار ۱. توزیع اعتبارات هزینه‌های دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور.

نمودار ۲. توزیع اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌های دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

مأخذ: همان.

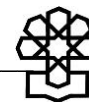
جدول ۸. مصارف دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

(میلیون ریال)

درصد تغییرات	برآورد سال ۱۴۰۱			مصوب سال ۱۴۰۰			عنوان دستگاه اجرایی	شماره طبقه‌بندی دستگاه اجرایی
	جمع	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	هزینه‌ای	جمع	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	هزینه‌ای		
۱۲۹/۵۸	۲۵,۲۲۸,۶۴۶	۳,۲۹۸,۲۷۵	۲۱,۹۳۰,۳۷۱	۱۰,۹۸۹,۲۲۹	۱,۲۸۴,۱۸۰	۹,۷۰۵,۰۴۹	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی	۱۳۴۰۰۳
۲۹۲/۸۶	۱۰,۱۲۱,۷۹۷	۱,۰۶۸,۲۷۵	۹,۰۵۳,۵۲۲	۲,۵۷۶,۴۱۳	۵۱۷,۱۳۶	۲,۰۵۹,۲۷۷	سازمان دامپزشکی کشور	۱۳۵۵۰۰
۳۲۹/۳۲	۳۹,۲۷۳,۵۱۲	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۹,۲۷۳,۵۱۲	۹,۱۴۷,۸۹۹	۱,۲۶۰,۰۰۰	۷,۸۸۷,۸۹۹	مؤسسه رازی	۱۳۶۰۰۰
۱۱۶/۶۹	۳۶,۹۰۷,۸۵۸	۲۷,۹۷۵,۷۳۶	۸,۹۳۲,۱۲۲	۱۷,۰۳۲,۶۵۵	۱۱,۷۲۵,۶۰۰	۵,۳۰۷,۰۵۵	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور	۱۳۹۰۰۰
۲۵/۰۶	۱,۳۴۴,۶۱۴	۳۳۱,۸۰۰	۱,۰۱۲,۸۱۴	۱,۰۷۵,۱۷۱	۲۸۱,۲۵۰	۷۹۳,۹۲۱	مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور	۱۴۹۵۱۱
۲۹/۵۶	۱,۹۲۵,۹۷۷	۳۴۵,۳۰۰	۱,۵۸۰,۶۷۷	۱,۴۸۶,۵۵۲	۱۷۲,۵۰۰	۱,۳۱۴,۰۵۲	مؤسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور	۱۴۹۵۲۰
-۲۲/۸۲	۱,۱۶۶,۴۴۹	۸۵۸,۹۶۰	۳۰۷,۴۸۹	۱,۵۱۱,۳۲۶	۸۳۱,۰۰۰	۶۸۰,۳۲۶	سازمان امور عشایر ایران	۱۴۹۶۰۰
۳۸/۴۴	۵۲,۴۶۳,۹۳۵	۴۶,۱۵۳,۳۸۳	۶,۳۱۰,۵۵۲	۳۷,۸۹۶,۷۰۸	۳۲,۰۸۵,۵۶۰	۵,۸۱۱,۱۴۸	وزارت جهاد کشاورزی	۱۵۱۰۰۰
-۱۰/۶۸	۳۶۹,۳۳۷	۲,۰۰۰	۳۶۷,۳۳۷	۴۱۳,۴۷۸	۱۴,۰۰۰	۳۹۹,۴۷۸	وزارت جهاد کشاورزی - مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی	۱۵۱۰۰۳
۵۱/۳۰	۱,۱۲۱,۶۹۶	۱۶۴,۶۸۰	۹۵۷,۰۱۶	۷۴۱,۳۵۶	۸۲,۵۰۰	۶۵۸,۸۵۶	مؤسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر	۱۵۱۰۰۵
۳۴/۷۹	۸۸۶,۰۹۱	۲۱۶,۰۱۰	۶۷۰,۰۸۱	۶۵۷,۳۷۵	۱۲۲,۵۰۰	۵۳۴,۸۷۵	مؤسسه تحقیقات گیاه‌پزشکی	۱۵۱۰۰۷
۱۹/۱۴	۱,۱۲۶,۵۶۶	۶۴۱,۴۷۰	۴۸۵,۰۹۶	۹۴۵,۶۰۹	۵۲۸,۱۳۵	۴۱۷,۴۷۴	سازمان حفظ نباتات کشور	۱۵۱۰۱۱
۱۱/۸۵	۲۵۵,۰۷۷	۰	۲۵۵,۰۷۷	۲۲۸,۰۵۸	۲,۵۰۰	۲۲۵,۵۵۸	سازمان چای کشور	۱۵۱۰۱۲
۲۹/۶۷	۲,۵۶۷,۸۳۸	۱,۱۱۶,۱۶۴	۱,۴۵۱,۶۷۴	۱,۹۸۰,۲۳۲	۹۷۶,۳۵۵	۱,۰۰۳,۸۷۷	سازمان امور اراضی کشور	۱۵۱۰۱۹
۱۰/۴۶	۴,۵۳۸,۳۲۷	۳,۵۸۸,۷۸۷	۹۴۹,۵۴۰	۴,۱۰۸,۵۳۴	۲,۷۱۸,۶۳۰	۱,۳۸۹,۹۰۴	سازمان شیلات ایران	۱۵۱۲۰۰
۳۹/۷۲	۱۵,۱۲۴,۰۰۰	۰	۱۵,۱۲۴,۰۰۰	۱۰,۸۲۴,۸۳۰	۰	۱۰,۸۲۴,۸۳۰	صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر*	۱۵۲۰۰۳
۱۱/۳۵	۳,۱۹۴,۷۴۰	۹۳,۵۲۰	۳,۱۰۱,۲۲۰	۲,۸۶۹,۲۰۲	۹۶,۰۰۰	۲,۷۷۳,۲۰۲	سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران	۲۰۰۱۰۰
۸۹/۱۳	۱۹۷,۶۱۶,۴۶۰	۱۰۵,۸۵۴,۳۶۰	۹۱,۷۶۲,۱۰۰	۱۰۴,۴۸۴,۶۲۷	۵۲,۶۹۷,۸۴۶	۵۱,۷۸۶,۷۸۱	جمع کل	

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۱؛ قانون بودجه سال ۱۴۰۰.

* اعتبارات هزینه‌ای صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر، در سال ۱۴۰۰ مجموعاً به مبلغ ۱۰,۸۲۵ میلیارد ریال مصوب شده که ۱۲۵ میلیارد ریال از هزینه‌های عمومی (مربوط به هزینه‌های رفاه اجتماعی) و ۱۰,۷۰۰ میلیارد ریال از مصارف هدفمندی یارانه‌ها (تبصره «۱۴») برای آن لحاظ شده است. این اعتبارات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به‌طور کامل از هزینه‌های عمومی و به مبلغ ۱۵,۱۲۴ میلیارد ریال تأمین می‌شود.

جدول ۹. اعتبارات واحدهای آموزشی و پژوهشی تابعه در لایحه بودجه ۱۴۰۱ (میلیون ریال)

کد طبقه‌بندی	عنوان	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات
۱۲۷۴۹۸	پژوهشکده ملی گل و گیاه محلات	۱۰,۰۰۰	۱۷,۷۵۹	۷۷/۵۹
۱۳۴۰۱۳	مؤسسه تحقیقات علوم باغبانی	۸۴۴,۰۱۸	۱,۱۱۰,۰۸۳	۳۱/۵۲
۱۳۴۰۱۵	مؤسسه تحقیقات برنج کشور	۳۷۵,۳۵۱	۵۰۴,۱۸۵	۳۴/۳۲
۱۴۹۵۱۶	مؤسسه آموزش و ترویج جهاد کشاورزی	۱,۰۹۷,۹۳۴	۱,۳۱۱,۲۴۳	۱۹/۴۳
۱۵۱۰۰۲	مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال	۶۳۸,۸۳۰	۹۶۸,۸۴۵	۵۱/۶۶
۱۵۱۰۰۶	مؤسسه تحقیقات علوم دامی	۵۹۵,۹۷۹	۸۴۹,۴۷۶	۴۲/۵۳
۱۵۱۰۰۸	مؤسسه تحقیقات خاک و آب	۴۶۵,۴۶۵	۶۵۰,۳۸۲	۳۹/۷۳
۱۵۱۰۰۹	مؤسسه تحقیقات فنی و مهندسی کشاورزی	۲۳۰,۳۰۷	۲۹۳,۹۵۴	۲۷/۶۴
۱۵۱۰۱۳	پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری	۳۰۷,۳۳۵	۳۹۶,۷۸۱	۲۹/۱۰
۱۵۱۱۰۰	پژوهشگاه بیوتکنولوژی کشاورزی	۵۳۱,۳۷۲	۶۲۲,۰۶۲	۱۷/۰۷
	جمع کل	۵,۰۹۶,۵۹۱	۶,۷۲۴,۷۷۰	۳۱/۹۵

مأخذ: همان.

اعتبارات متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ در بخش کشاورزی و منابع طبیعی، با افزایش ۶۱/۳۴ درصدی از ۱۶,۲۲۲ هزار میلیارد ریال مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۲۶,۱۷۲ میلیارد ریال افزایش یافته است. جزئیات این ردیف‌های متفرقه به تفکیک دستگاه‌های اجرایی و اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در جدول ۱۰ قابل مشاهده است که اهم موارد قابل استنتاج از آن به شرح زیر ارائه می‌شود:

- اعتبارات متفرقه «مؤسسه تحقیقات علوم دامی کشور» و «وزارت جهاد کشاورزی - نهاد نمایندگی ولی فقیه در وزارت جهاد کشاورزی» در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ترتیب مربوط به ردیف‌های (۶۱-۷۳۰۰۰۰) و (۶۳-۷۳۰۰۰۰) و به میزان ۴۱ و ۴۰ میلیارد ریال مصوب شده که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به ترتیب به میزان ۲۶ و ۱۱ میلیارد ریال از اعتبارات متناظر، ذیل «سازمان تحقیقات آموزش و ترویج کشاورزی» طبقه‌بندی شده‌اند. این موضوع دلیل اصلی افزایش ۳۱۲ درصدی اعتبارات متفرقه این سازمان نسبت به مقدار مصوب سال ۱۴۰۰ است.

- افزایش ۱۴۰ درصدی اعتبارات متفرقه «سازمان دامپزشکی کشور» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نسبت به اعتبارات متفرقه مصوب برای این سازمان در سال ۱۴۰۰، عمدتاً مربوط به اعتبارات ماده (۴۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) ^۱ موضوع بند «ط» تبصره «۶» ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ است. براساس این بند سازمان امور مالیاتی کشور مکلف شده عوارض به میزان ده

۱. قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) - ماده (۴۸): هرگونه تولید و واردات و عرضه کالاها و خدمات آسیب‌رسان به سلامت و داروهای با احتمال سوءمصرف، مشمول عوارض خاص تحت عنوان عوارض سلامت می‌باشد. فهرست خدمات و اقدامات و کالاهای آسیب‌رسان به سلامت و داروهای با احتمال سوءمصرف توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و درصد عوارض (حداکثر ده درصد ارزش کالا) برای این کالاها در ابتدای هر سال توسط کارگروهی با مسئولیت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با عضویت وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی، تعاون، کار و رفاه اجتماعی و صنعت، معدن و تجارت و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تعیین و ابلاغ می‌شود. صد درصد (۱۰۰٪) مبلغ وصولی پس از واريز به خزانه و مبادله موافقتنامه به صورت درآمد - هزینه در اختیار دستگاه‌های اجرایی مربوطه قرار می‌گیرد.

درصد (۱۰٪) ارزش کالاها و خدمات آسیب‌رسان به سلامت و داروهای با احتمال سوء‌مصرف را اخذ و به حساب خزانه‌داری کل کشور واریز نماید تا از طریق دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط صرف‌اهداف تعیین شده در ماده قانونی فوق‌الذکر گردد. درآمد حاصل از این عوارض برای سال ۱۴۰۱، ذیل ردیف درآمدی ۱۶۰۱۰۹ به میزان ۴۰ هزار میلیارد ریال برآورد شده است که بخش عمده آن در قالب ردیف متفرقه (۵۶-۷۳۰۰۰۰) هزینه می‌شود. این ردیف نیز علاوه بر سازمان دامپزشکی کشور (۱,۰۰۰ میلیارد ریال)، به وزارتخانه‌های آموزش و پرورش (۸,۰۰۰ میلیارد ریال)، ورزش و جوانان (۸,۵۰۰ میلیارد ریال) و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (۱۷,۵۰۰ میلیارد ریال) تخصیص خواهد یافت.

- اعتبارات متفرقه سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، با رشد ۱۱۶/۱۶ درصدی نسبت به مقادیر مصوب در سال ۱۴۰۰، به ۱۳,۲۳۰ میلیارد ریال رسیده است. مقادیر عمده افزایشی در زمینه «هزینه‌های اطفای حریق جنگل‌ها و مراتع» و «احیا و بازسازی عرصه منابع طبیعی موضوع ماده (۱۷) قانون اصلاح قانون معادن» به ترتیب با ۳,۱۰۰ و ۳۶۱ درصد افزایش بوده است. همان‌طور که در توضیحات مربوط به تبصره «۱۳» در بخش ۱ گزارش عنوان شد، اعتبارات مربوط به «پیشگیری و اطفای حریق جنگل‌ها و مراتع کشور»، که در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به مبلغ ۱,۰۰۰ میلیارد ریال مصوب شده بود، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ از تبصره «۱۳» حذف شده و ۸۰۰ میلیارد ریال در ردیف متفرقه «هزینه‌های اطفای حریق جنگل‌ها و مراتع» پیش‌بینی شده است.

- اعتبارات متفرقه سازمان امور عشایر ایران نیز با ۷۵/۶۲ درصد کاهش نسبت به اعتبارات متفرقه مصوب سال ۱۴۰۰ به ۵۵ میلیارد ریال رسیده است. این کاهش ناشی از حذف اعتبار مربوط به «کمک به تأمین آب عشایر کشور جهت مبارزه با خشکسالی» به شماره ردیف ۳۷-۷۵۰۰۰۰ به مبلغ ۱۷۱ میلیارد ریال است.

- یکی از مقادیر قابل توجه در اعتبارات متفرقه وزارت جهاد کشاورزی، افزایش ۸۸ درصدی مربوط به «سیاست‌گذاری، تحقیق، پژوهش و فعالیت‌های اصلاح نژادی مرغ لاین» نسبت به مقدار مصوب سال ۱۴۰۰ است. اعتبار این ردیف در سال ۱۴۰۱ به ۳,۰۸۰ میلیارد ریال رسیده که ۲۰۰ میلیارد ریال آن را اعتبارات هزینه‌ای و ۲,۸۸۰ میلیارد ریال آن را اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای تشکیل می‌دهد.

- نکته قابل تأمل در زمینه اعتبارات متفرقه وزارت جهاد کشاورزی و دستگاه‌های تابعه، کاهش یکسان (به میزان ۱۰ درصد) در اغلب این اعتبارات است که نشان می‌دهد این کاهش برمبنای منطق کارشناسی دقیقی صورت نگرفته است.

جدول ۱۰. اعتبارات متفرقه بخش کشاورزی و منابع طبیعی انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده واحد لایحه بودجه ۱۴۰۱ (میلیون ریال)

شماره طبقه بندی	موضوع	اعتبارات هزینه ای			اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای			جمع کل	
		مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱
۱۳۴۰۰۳	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی	۲,۸۸۰	۳۷,۶۴۵	۱۲۰۷/۱۲	۸,۶۸۰	۹,۹۹۵	۱۵/۱۵	۱۱,۵۶۰	۴۷,۶۴۰
۶۱-۷۳۰۰۰۰	اعتبارات موضوع ماده (۵) قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید و ماده (۱۲) قانون نظام جامع دامپروری	۰	۱۱,۰۰۰	-	۰	۰	-	۰	۱۱,۰۰۰
۶۳-۷۳۰۰۰۰	کنترل واردات دام زنده و گوشت و اپیدمی های دامی و اجرای ماده (۱۷) قانون نظام جامع دامپروری کشور و جزء «ب» ماده (۱۴) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی	۰	۲۴,۰۵۳	-	۰	۲,۱۸۳	-	۰	۲۶,۲۳۶
۱۴-۷۵۰۰۰۰	تقویت و توسعه فعالیت‌های پژوهشی و به‌روزرسانی منابع و تجهیزات پژوهشی	۲,۸۸۰	۲,۵۹۲	-۱۰/۰۰	۸,۶۸۰	۷,۸۱۲	-۱۰/۰۰	۱۱,۵۶۰	۱۰,۴۰۴
۱۳۵۵۰۰	سازمان دامپزشکی کشور	۱,۲۷۳,۲۷۰	۲,۸۹۶,۵۳۷	۱۲۷/۴۷	۱۷,۱۳۶	۲۰۵,۶۷۵	۱,۱۰۰/۲۵	۱,۲۹۰,۵۰۶	۳,۱۰۲,۲۱۲
۵۶-۷۳۰۰۰۰	اعتبارات بند «ط» تبصره «۶» موضوع ماده (۴۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)	۰	۸۰۰,۰۰۰	-	۰	۲۰۰,۰۰۰	-	۰	۱,۰۰۰,۰۰۰
۵۹-۷۳۰۰۰۰	اعتبارات موضوع مواد (۴۸) و (۶۹) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) و بند «ح» ماده (۳۱) قانون برنامه ششم توسعه (۵۰ درصد سهم وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۳۰ درصد سهم وزارت ورزش و جوانان و ۲۰ درصد سهم سازمان دامپزشکی)	۳۵,۸۷۰	۰	-	۸,۲۹۶	۰	-	۴۴,۱۶۶	۰
۶۱-۷۳۰۰۰۰	اعتبارات موضوع ماده (۵) قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید و ماده (۱۲) قانون نظام جامع دامپروری	۰	۹۹,۰۰۰	-	۰	۰	-	۰	۹۹,۰۰۰
۶۲-۷۳۰۰۰۰	سازمان دامپزشکی کشور - موضوع درآمد ماده (۱۴) قانون سازمان دامپزشکی کشور (۶۶-۷۳۰۰۰۰)	۹۰۰,۰۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰	۱۰۰/۰۰	۰	۰	-	۹۰۰,۰۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰
۶۳-۷۳۰۰۰۰	کنترل واردات دام زنده و گوشت و اپیدمی های دامی و اجرای ماده (۱۷) قانون نظام جامع دامپروری کشور و جزء «ب» ماده (۱۴) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی (۶۷-۷۳۰۰۰۰)	۹۷,۵۰۰	۶۲,۵۳۷	-۳۵/۸۶	۸,۸۴۰	۵,۶۷۵	-۳۵/۸۰	۱۰۶,۳۴۰	۶۸,۲۱۲
۶۴-۷۳۰۰۰۰	اعتبارات موضوع عوارض واردات سموم و داروهای دامپزشکی و واکنش‌های طیور (۶۸-۷۳۰۰۰۰)	۱۵۰,۰۰۰	۱۳۵,۰۰۰	-۱۰/۰۰	۰	۰	-	۱۵۰,۰۰۰	۱۳۵,۰۰۰
۶۵-۷۳۰۰۰۰	اعتبارات موضوع ماده (۵) قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید	۹۰,۰۰۰	۰	-	۰	۰	-	۹۰,۰۰۰	۰
۱۳۹۰۰۰	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور	۳,۷۶۷,۱۵۰	۷,۴۱۱,۷۱۳	۹۶/۷۵	۲,۳۵۳,۶۰۰	۵,۸۱۸,۷۳۶	۱۴۷/۲۳	۶,۱۲۰,۷۵۰	۱۳,۲۲۰,۴۴۹
۶۵-۷۳۰۰۰۰	اعتبار موضوع ماده (۱۳) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی (۶۹-۷۳۰۰۰۰)	۹۱۶,۵۰۰	۱,۲۸۳,۹۹۳	۴۰/۱۰	۱,۳۵۳,۶۰۰	۱,۶۱۸,۷۳۶	۱۹,۵۹	۲,۲۷۰,۱۰۰	۲,۹۰۲,۷۲۹
۶۶-۷۳۰۰۰۰	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور - احیا و بازسازی عرصه منابع طبیعی موضوع ماده (۱۷) قانون اصلاح قانون معادن (۷۰-۷۳۰۰۰۰)	۳۰۰,۰۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰	۵۰۰/۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۴,۲۰۰,۰۰۰	۳۲۰/۰۰	۱,۳۰۰,۰۰۰	۶,۰۰۰,۰۰۰
۶۷-۷۳۰۰۰۰	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور - اعتبارات موضوع خدمات الکترونیک به اشخاص بابت تطبیق نقشه‌ها و اعلام وضعیت اراضی (۷۱-۷۳۰۰۰۰)	۲۵,۶۵۰	۲۷,۷۲۰	۸/۰۷	۰	۰	-	۲۵,۶۵۰	۲۷,۷۲۰
۲۹-۷۵۰۰۰۰	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور - هزینه‌های اطفای حریق جنگل‌ها و مراتع	۲۵,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰	۳,۱۰۰/۰۰	۰	۰	-	۲۵,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰
۳۰-۷۵۰۰۰۰	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور - هزینه توقف بهره‌برداری از جنگل‌های شمال کشور	۲,۵۰۰,۰۰۰	۳,۵۰۰,۰۰۰	۴۰/۰۰	۰	۰	-	۲,۵۰۰,۰۰۰	۳,۵۰۰,۰۰۰
۱۴۹۶۰۰	سازمان امور عشایری	۵۴,۶۲۸	۵۵,۰۰۰	۰/۶۸	۱۷۱,۰۰۰	۰	-	۲۲۵,۶۲۸	۵۵,۰۰۰
۸۷-۷۳۰۰۰۰	سازمان امور عشایری - افزایش سهم دولت در صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی عشایری (۹۶-۷۳۰۰۰۰)	۵۴,۶۲۸	۵۵,۰۰۰	۰/۶۸	۰	۰	-	۵۴,۶۲۸	۵۵,۰۰۰
۳۷-۷۵۰۰۰۰	کمک به تأمین آب عشایر کشور جهت مبارزه با خشکسالی	۰	۰	-	۱۷۱,۰۰۰	۰	-	۱۷۱,۰۰۰	۰

شماره طبقه‌بندی	موضوع	اعتبارات هزینه‌ای			اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای			جمع کل	
		مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱
۱۵۱۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	۲,۴۰۷,۹۹۸	۲,۱۷۸,۷۵۸	-۹/۵۲	۴,۵۵۲,۵۶۰	۵,۴۲۱,۴۵۳	۱۹/۰۹	۶,۹۶۰,۵۵۸	۷,۶۰۰,۳۱۱
۱-۷۲۰۰۰۰	افزایش سرمایه صندوق‌های غیردولتی حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی (۳-۷۲۰۰۰۰)	۲۹۰,۰۰۰	۲۶۱,۰۰۰	-۱۰/۰۰	۰	۰	-	۲۹۰,۰۰۰	۲۶۱,۰۰۰
۶۳-۷۳۰۰۰۰	کنترل واردات دام زنده و گوشت و اپیدمی‌های دامی و اجرای ماده (۱۷) قانون نظام جامع دامپروری کشور و جزء «ب» ماده (۱۴) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی (۶۷-۷۳۰۰۰۰)	۱۵,۰۰۰	۹,۶۲۱	-۳۵/۸۶	۱,۳۶۰	۸۷۳	-۳۵/۸۱	۱۶,۳۶۰	۱۰,۴۹۴
۸۸-۷۳۰۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی - سرمایه اولیه صندوق‌های حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی (۹۷-۷۳۰۰۰۰)	۴۷۵,۰۰۰	۴۲۷,۵۰۰	-۱۰/۰۰	۰	۰	-	۴۷۵,۰۰۰	۴۲۷,۵۰۰
۸۹-۷۳۰۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی - موضوع درآمدهای واحدهای اصلاح نژاد دام و طیور (۹۸-۷۳۰۰۰۰)	۳۰۰,۰۰۰	۲۸۸,۰۰۰	-۴/۰۰	۰	۰	-	۳۰۰,۰۰۰	۲۸۸,۰۰۰
۹۰-۷۳۰۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی - کمک‌های فنی اعتباری و حمایت از افزایش بهره‌وری و توسعه زیرساخت‌های تولید برنج در استان‌های گیلان و مازندران و کشت‌های جایگزین در سایر استان‌های کشور (۹۹-۷۳۰۰۰۰)	۰	۰	-	۲۸۵,۰۰۰	۵۱,۰۰۰	-۸۲/۱۱	۲۸۵,۰۰۰	۵۱,۰۰۰
۳۸-۷۵۰۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی - سیاستگذاری، تحقیق، پژوهش و فعالیت‌های اصلاح نژادی مرغ لاین	۱۳۳,۷۹۰	۲۰۰,۰۰۰	۴۹/۴۹	۱,۵۰۰,۰۰۰	۲,۸۸۰,۰۰۰	۹۲/۰۰	۱,۶۳۳,۷۹۰	۳,۰۸۰,۰۰۰
۳۹-۷۵۰۰۰۰	سامان‌دهی وضعیت تولید، فراوری، بازار و مصرف شیر و تشکیل صندوق حمایت از توسعه زنجیره صنعت شیر کشور	۱۷۹,۰۰۰	۱۶۱,۱۰۰	-۱۰/۰۰	۰	۰	-	۱۷۹,۰۰۰	۱۶۱,۱۰۰
۴۰-۷۵۰۰۰۰	صندوق بیمه محصولات کشاورزی - پرداخت سهم دولت در پوشش بیمه محصولات کشاورزی	۳۱۳,۵۰۰	۲۰۰,۰۰۰	-۳۶/۳۰	۰	۰	-	۳۱۳,۵۰۰	۲۰۰,۰۰۰
۴۱-۷۵۰۰۰۰	حمایت از ارتقای ضریب خوداتکایی در تولید محصولات راهبردی کشاورزی	۶۷۰,۵۰۰	۶۰۳,۴۵۰	-۱۰/۰۰	۱,۱۰۱,۲۰۰	۹۹۱,۰۸۰	-۱۰/۰۰	۱,۷۷۱,۷۰۰	۱,۵۹۴,۵۳۰
۴۲-۷۵۰۰۰۰	پوشش بیمه اجباری کلیه دام‌ها در مقابل بیماری‌های مشترک و واگیر - موضوع بند «ث» ماده (۳۳) قانون برنامه ششم توسعه	۳۱,۲۰۸	۲۸,۰۸۷	-۱۰/۰۰	۰	۰	-	۳۱,۲۰۸	۲۸,۰۸۷
۴۳-۷۵۰۰۰۰	حمایت از توسعه کشت گیاهان دارویی و باغات دیم در اراضی شیپ‌دار	۰	۰	-	۱,۶۶۵,۰۰۰	۱,۴۹۸,۵۰۰	-۱۰/۰۰	۱,۶۶۵,۰۰۰	۱,۴۹۸,۵۰۰
۱۵۱۰۰۶	مؤسسه تحقیقات علوم دامی	۳۷,۵۰۰	۰	-	۳,۴۰۰	۰	-	۴۰,۹۰۰	۰
۶۷-۷۳۰۰۰۰	کنترل واردات دام زنده و گوشت و اپیدمی‌های دامی و اجرای ماده (۱۷) قانون نظام جامع دامپروری کشور و جزء «ب» ماده (۱۴) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی	۳۷,۵۰۰	۰	-	۳,۴۰۰	۰	-	۴۰,۹۰۰	۰
۱۵۱۰۱۱	سازمان حفظ نباتات کشور	۹۷,۹۴۵	۱۱۷,۵۴۰	۲۰/۰۱	۸۸,۱۳۵	۱۰۵,۷۵۰	۱۹/۹۹	۱۸۶,۰۸۰	۲۲۳,۲۹۰
۹۱-۷۳۰۰۰۰	سازمان حفظ نباتات - موضوع درآمدها حاصل از اخذ عوارض از واردات میوه و سبزیجات و سموم کشاورزی (۱۰۰-۷۳۰۰۰۰)	۹۷,۹۴۵	۱۱۷,۵۴۰	۲۰/۰۱	۸۸,۱۳۵	۱۰۵,۷۵۰	۱۹/۹۹	۱۸۶,۰۸۰	۲۲۳,۲۹۰
۱۵۱۰۱۴	وزارت جهاد کشاورزی - نهاد نمایندگی ولی فقیه در وزارت جهاد کشاورزی	۴۰,۰۰۰	۰	-	۰	۰	-	۴۰,۰۰۰	۰
۶۵-۷۳۰۰۰۰	اعتبارات موضوع ماده (۵) قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید	۴۰,۰۰۰	۰	-	۰	۰	-	۴۰,۰۰۰	۰
۱۵۱۰۱۹	سازمان امور اراضی	۶۸۵,۵۰۰	۱,۰۸۷,۰۰۷	۵۸/۵۷	۲۹۶,۳۵۵	۴۸۵,۹۶۴	۶۳/۹۸	۹۸۱,۸۵۵	۱,۵۷۲,۹۷۱
۶۵-۷۳۰۰۰۰	اعتبار موضوع ماده (۱۳) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی (۶۹-۷۳۰۰۰۰)	۵۸,۵۰۰	۸۱,۹۵۷	۴۰/۱۰	۸۶,۴۰۰	۱۰۳,۳۲۴	۱۹/۵۹	۱۴۴,۹۰۰	۱۸۵,۲۸۱
۹۲-۷۳۰۰۰۰	اعتبار موضوع ماده (۵) قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها و هزینه‌های سنددار کردن اراضی کشاورزی (۱۰۱-۷۳۰۰۰۰)	۶۰۰,۰۰۰	۹۲۰,۰۰۰	۵۳/۳۳	۱۶۱,۵۰۵	۲۳۰,۰۰۰	۴۲/۴۱	۷۶۱,۵۰۵	۱,۱۵۰,۰۰۰
۹۳-۷۳۰۰۰۰	سازمان امور اراضی - اعتبارات موضوع ماده (۵۴) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (۱۰۲-۷۳۰۰۰۰)	۲۷۰,۰۰۰	۸۵,۰۵۰	-۲۱۵/۰۰	۴۸,۴۵۰	۱۵۲,۶۴۰	۲۱۵/۰۵	۷۵,۴۵۰	۲۳۷,۶۹۰

شماره طبقه‌بندی	موضوع	اعتبارات هزینه‌ای			اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای			جمع کل	
		مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱
۱۵۱۲۰۰	سازمان شیلات ایران	۹۱,۵۱۳	۸۲,۱۹۰	-۱۰/۱۹	۱۴۷,۶۳۰	۱۳۴,۲۱۷	-۹/۰۹	۲۳۹,۱۴۳	۲۱۶,۴۰۷
۹۴-۷۳۰۰۰۰	سازمان شیلات ایران - اعتبارات موضوع جرائم و فروش صیدآلات و ادوات صیادی (۱۰۳-۷۳۰۰۰۰)	۶,۴۱۳	۵,۷۶۰	-۱۰/۱۸	۰	۰	-	۶,۴۱۳	۵,۷۶۰
۹۵-۷۳۰۰۰۰	سازمان شیلات ایران - ایفای تعهدات موضوع تبصره «۳» ماده‌واحد قانون سازمان (۱۰۴-۷۳۰۰۰۰)	۲۴,۱۰۰	۲۰,۰۰۰	-۱۷/۰۱	۰	۰	-	۲۴,۱۰۰	۲۰,۰۰۰
۹۶-۷۳۰۰۰۰	سازمان شیلات ایران - مرمت و نگهداری مراکز بازسازی ذخایر آبزیان و بنادر صیادی (۱۰۵-۷۳۰۰۰۰)	۲۶,۰۰۰	۲۴,۹۳۰	-۴/۱۲	۲۲,۸۰۰	۲۱,۸۷۰	-۴/۰۸	۴۸,۸۰۰	۴۶,۸۰۰
۴۴-۷۵۰۰۰۰	پرورش ماهی در قفس	۳۵,۰۰۰	۳۱,۵۰۰	-۱۰/۰۰	۱۲۴,۸۳۰	۱۱۲,۳۴۷	-۱۰/۰۰	۱۵۹,۸۳۰	۱۴۳,۸۴۷
۱۵۲۰۰۳	صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر	۱۲۴,۸۳۰	۱۲۴,۰۰۰	-۰/۶۶	۰	۰	-	۱۲۴,۸۳۰	۱۲۴,۰۰۰
۴۵-۷۵۰۰۰۰	اعتبار موضوع حق بیمه زنان خانه‌دار متأهل با اولویت زنان سرپرست خانوار	۱۲۴,۸۳۰	۱۲۴,۰۰۰	-۰/۶۶	۰	۰	-	۱۲۴,۸۳۰	۱۲۴,۰۰۰
	جمع کل	۸,۵۸۳,۳۱۴	۱۳,۹۹۰,۳۹۰	۶۳/۰۰	۷,۶۳۸,۴۹۶	۱۲,۱۸۱,۷۹۰	۵۹/۴۸	۱۶,۲۲۱,۸۱۰	۲۶,۱۷۲,۱۸۰

مأخذ: همان.

* مقادیر ذکر شده داخل پرانتز، شماره و عناوین ردیف‌های متناظر مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ است.

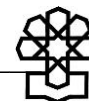
۵. تحلیل اثربخشی اعتبارات برخی از مهم‌ترین طرح‌های فصل کشاورزی و منابع طبیعی

در این بخش با کسب نظر از خبرگان علمی و اجرایی کشور میزان اثربخشی اعتبارات چهار طرح مهم فصل کشاورزی و منابع طبیعی بررسی شده است. این طرح‌ها عبارتند از: «حدنگاری (کاداستر) اراضی کشاورزی و منابع طبیعی»، «احیای ۵۵۰ هزار هکتار از اراضی استان خوزستان و ایلام»، «طرح‌های بخش کشاورزی و منابع طبیعی جهت مشارکت با بخش غیردولتی» و «طرح‌های مرتبط با ارتقای سلامت و کیفیت مواد غذایی». تحلیل اثربخشی اعتبارات تخصیص یافته، در سه محور: ۱. میزان دستیابی طرح‌ها به اهداف مدنظر، ۲. مسائل یا چالش‌هایی که باعث کاهش اثربخشی این اعتبارات در دستیابی به اهداف شده‌اند و ۳. راهکارهایی برای دستیابی به اهداف با کمترین هزینه صورت گرفت. البته نقد و بررسی کامل هریک از محورها نیازمند گزارش تفصیلی است.

۵-۱. طرح‌های حدنگاری (کاداستر) اراضی کشاورزی و منابع طبیعی

از گذشته تاکنون در حوزه‌های کشاورزی و منابع طبیعی به علت فقدان سیستم جامع اطلاعات جغرافیایی و وجود نارسایی‌های فراوان، مخصوصاً در تعیین حدود املاک و موقعیت آنها، در ثبت املاک و عملیات ثبتی و... درگیری‌ها، کمبودها و اختلافات حقیقی و حقوقی بین افراد و نهادهای اجرایی و حقوقی رخ داده است. از این رو سیستم کاداستر می‌تواند کمک شایانی به مدیریت این مسئله نماید و نقش مهمی را در کاهش دعاوی حقوقی در دادگاه‌ها، کاهش هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی ناشی از نبود وضعیت حقوقی و مالکیتی مشخص بر املاک، از بین رفتن ابهامات در وضعیت مالکیت، پیشگیری از تغییر کاربری‌های غیرمجاز و زمین‌خواری و... برعهده داشته باشد. به همین منظور در سال ۱۳۹۳ قانون جامع حدنگار (کاداستر) کشور با هدف رفع چالش‌های ذکر شده به تصویب رسیده و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور متولی اجرای آن شد.

با وجود اینکه برای تحقق اهداف یادشده وزارت جهاد کشاورزی، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، سازمان امور اراضی کشور و سازمان نقشه‌برداری موظف به همکاری با سازمان ثبت اسناد و املاک شده‌اند و نیز با وجود اینکه سال‌ها از تصویب قانون مذکور می‌گذرد، اما اجرای طرح کاداستر اراضی کشاورزی و منابع طبیعی به‌گندی پیش می‌رود؛ به طوری که براساس گزارش سازمان برنامه و بودجه کشور، تا پایان سال ۱۳۹۸ عملکرد کاداستر اراضی کشاورزی و منابع طبیعی به ترتیب ۹ و ۲۹ درصد بوده است (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۰). از سوی دیگر وجود چنین وضعیت مایوس‌کننده‌ای در روند اجرای کاداستر اراضی، متأثر از عوامل و چالش‌هایی است که مرتفع نمودن آنها می‌تواند تحولی در روند اجرای این طرح ایجاد نماید. در جدول ۱۱ اعتبارات طرح‌های کاداستر اراضی کشاورزی و منابع ملی و دولتی (منابع طبیعی) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ در مقایسه

با قانون بودجه سال ۱۴۰۰ قابل مشاهده است. همان طور که از اعداد این جدول مشخص است، اعتبار مربوط به کاداستر اراضی ملی و دولتی ذیل برنامه «حفاظت، احیا و بهره‌برداری پایدار جنگل‌ها و مراتع» کاهش قابل ملاحظه‌ای داشته و در کاداستر اراضی کشاورزی ذیل برنامه «حفظ کاربری و سامان‌دهی مالکیت اراضی کشاورزی» افزایش ناچیزی مشاهده می‌شود.

جدول ۱۱. اعتبارات طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای مرتبط با حدنگاری (کاداستر) اراضی کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ و قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

(میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	عنوان طرح	اهداف کمی طرح	کد دستگاه	عنوان دستگاه	اعتبار مصوب سال ۱۴۰۰	برآورد اعتبار سال ۱۴۰۱	درصد تغییرات
۱۳۰۶۰۰۲۰۱۶ ۱۳۰۶۰۲۸۰۰۲	ممیزی اراضی و تفکیک مستثنیات	حدنگاری اراضی ملی و دولتی ممیزی اراضی و تفکیک مستثنیات	۱۳۹۰۰۰	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور	۸۵۰,۰۰۰	۱۸۱,۶۰۰	-۷۸/۶۳
۱۳۰۶۰۲۴۰۰۲ ۱۳۰۶۰۲۹۰۰۱	حدنگاری (کاداستر) و پایش اراضی کشاورزی*	حدنگاری (کاداستر) و پایش اراضی کشاورزی	۱۵۱۰۱۹	سازمان امور اراضی کشور	۶۲۵,۰۰۰	۶۳۰,۲۰۰	۰/۸۳

مأخذ: همان.

* اجرای بخشی از طرح «حدنگاری (کاداستر) و پایش اراضی کشاورزی» در قالب مشارکت عمومی - خصوصی تعریف شده که در بخش مربوطه به آن اشاره شده است.

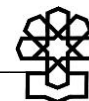
در حالی که مدت زیادی از ابلاغ قانون جامع حدنگار (کاداستر) کشور می‌گذرد، اما فرایند اجرای کاداستر اراضی کشاورزی و منابع طبیعی با چالش‌هایی روبه‌رو است که در جدول ذیل به بررسی این چالش‌ها و ارائه راهکارهای مناسب پرداخته شده است.

جدول ۱۲. چالش‌ها و راهکارهای افزایش اثربخشی طرح‌های مرتبط با کاداستر

اراضی کشاورزی و منابع طبیعی

راهکارها	مسائل و چالش‌ها
<ul style="list-style-type: none"> • اعمال سیاست‌های تشویقی: به‌طور مثال در ماده (۳) قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی، اقتصادی به موضوع اعطای مشوق برای تجمیع و یکپارچه شدن اراضی در کشور اشاره شده؛ اما در عمل هیچ اقدامی صورت نگرفته است. لذا توصیه می‌شود سیاست‌های تشویقی در راستای ترغیب کشاورزان به اجرای طرح‌های کاداستر مورد تأکید قرار گیرد. • اصلاح فرایند نقشه‌برداری: شرکت خصوصی نقشه‌بردار باید در محل زمین، قطعات را با GPS سه‌فرکانسه و دوربین و با حضور همه ذی‌نفعان و شاهدین، مورد مساحی و مرزبندی دقیق قرار دهد. از طرفی استفاده از کارشناس‌های مراکز جهاد کشاورزی برای مساحی و ثبت اطلاعات توصیفی در محل زمین واجد ایراد است؛ چراکه این کار تخصصی بوده و باید کارشناسان اداره ثبت اسناد و املاک این امر حقوقی را انجام دهند. • ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های متولی: لازم است سازوکاری برای ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های متولی و ذی‌مدخل در راستای صحت‌سنجی، تطبیق اطلاعات ثبتی و داده‌های مکانی و همچنین به اشتراک‌گذاری داده‌ها در راستای وظایف قانونی هر دستگاه بین سازمان‌های ثبت اسناد و املاک کشور، امور اراضی و جنگل‌ها، مراتع و آب‌خیزداری کشور صورت گیرد. • استفاده از نیروهای باسابقه و متخصص دولتی: این نیروها با تجربه و اطلاعاتی که در زمینه تعیین تکلیف اراضی دارند، می‌توانند در افزایش کیفیت اجرای عملیات کاداستر، مؤثر واقع شوند. • استفاده از مشارکت مردم: با توجه به کمبود اعتبارات، می‌توان، همانند تجربه جمع‌آوری اعتبارات تحت عنوان خودیاری در بازنگری و تهیه طرح‌های هادی، از مشارکت مردم در راستای سرعت‌بخشی به اجرای طرح استفاده کرد. • اصلاح روند اطلاع‌رسانی و جمع‌آوری اطلاعات: اصلاح روند اجرای عملیات کاداستر در بهبود آن و پیشگیری از مشکلات بعدی مؤثر است. در این زمینه به‌جای اطلاع‌رسانی ناقص از طریق مساجد و محافل و اخذ و ثبت اطلاعات در همان مکان‌ها بدون حضور در اراضی، باید در مرحله اول خود کشاورزان و ورثه به‌همراه مستندات و مدارک قانونی در دست شخصاً به اداره ثبت اسناد و املاک مراجعه کنند و پس از تشکیل پرونده به شرکت‌های مهندسی نقشه‌برداری رتبه‌دار همانند مراحل ثبت یک قطعه زمین مسکونی شهری معرفی شوند و سپس مراحل نقشه‌برداری در اراضی با دقت و ابزارهای روز اجرایی شود. 	<ul style="list-style-type: none"> • کمبود بودجه و اختصاص درآمد کاداستر به حوزه‌های غیرمرتبط: کمبود بودجه یکی از اساسی‌ترین مشکلاتی است که سبب وقفه در روند اجرای طرح‌های مرتبط با کاداستر اراضی کشاورزی و منابع طبیعی شده است. همچنین بنابه ماده (۱۵) قانون جامع حدنگار (کاداستر) کشور، حدنگاری واجد درآمد است و در ماده (۱۷) همین قانون صد درصد (۱۰۰٪) درآمدهای آن برای انجام تکالیف مقرر تعیین شده است. اما در سال ۱۳۹۶ بخشی از درآمد انجام کاداستر به سازمان هلال احمر اختصاص یافت. • عدم تمایل کشاورزان: عدم برآورد اعتبار لازم در راستای ارائه مشوق به کشاورزان، سبب شده است که ایشان انگیزه‌ای برای تعیین حدود زمین‌های کشاورزی خود نداشته و از شرکت در مسجد و یا محفل معین شده از سوی شرکت پیمانکار طرح کاداستر خودداری نمایند. • عدم صلاحیت فنی نقشه‌برداری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور: لازمه نظارت بر عملکرد شرکت‌های خصوصی در زمینه تهیه طرح‌های کاداستر، وجود صلاحیت و تسلط به موضوع در کارفرما، چه از نظر فنی و چه حقوقی می‌باشد؛ اما در عمل دستگاه‌های حاکمیتی اعم از دولتی و یا سازمان ثبت اسناد و املاک کشور (وابسته به قوه قضائیه) به شکل کافی از چنین توان کارشناسی درخصوص کیفیت کارهای نقشه‌برداری برخوردار نیستند و این موضوع باعث هدررفت اعتبارات تخصیص‌یافته برای اجرای کاداستر می‌گردد. • نادیده گرفتن اراضی خرده‌مالکان: حسب قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی و اقتصادی، لازمه سنددار شدن اراضی کشاورزی حداقل‌هایی است که در مناطق مختلف کشور و برای اراضی دیم و آبی متفاوت است. در شرایطی که حدود ۷۵ درصد کشاورزان دارای زمین‌های کمتر از پنج هکتار هستند، تعیین حدنصاب فنی و اقتصادی حداقل ۵ هکتار برای اراضی آبی یک چالش محسوب می‌گردد. • اجرای طرح‌های موازی: به‌دلیل انجام هم‌زمان طرح تجهیز اراضی، باید نقشه‌هایی که قبلاً از طریق طرح کاداستر تهیه شده بود، مجدداً به‌روزرسانی و در سامانه مربوطه بارگزاری شوند که باعث افزایش زمان انجام طرح می‌شود. • ایجاد مشکلات حقوقی و تشدید آنها در آینده: شرکت‌های خصوصی نقشه‌بردار در برخی از موارد دقت عمل کافی در تعیین حدود مرزهای قطعات اراضی و جاده و مرز مرتع و بررسی و تشخیص صاحب زمین نداشته است و همچنین امکان اشتباه در شناسایی قطعه زمین وجود دارد که این موضوع سبب ایجاد مسائل حقوقی شده که قطعاً در آینده و با ورود ورثه صاحبان اراضی با نقشه‌های دارای خطا، این مشکلات حقوقی تشدید خواهد شد.

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۲-۵. طرح احیای ۵۵۰ هزار هکتار از اراضی استان خوزستان و ایلام

رهبر معظم انقلاب طی سفرشان در اسفندماه سال ۱۳۷۵ به استان خوزستان با هدف اشتغال‌زایی و به زیرکشت رفتن زمین‌های رها شده بعد از جنگ تحمیلی، دستور اجرای طرح احیای اراضی استان خوزستان و ایلام را صادر فرموده و چهار وزارتخانه امور اقتصاد و دارایی، نیرو، جهاد سازندگی و کشاورزی به‌همراه سازمان برنامه و بودجه کشور متولی این امر شدند. از جمله اهداف متصوره برای این طرح می‌توان به افزایش عملکرد محصولات، ایجاد فرصت شغلی برای جوامع محلی، یکپارچه‌سازی زمین، افزایش ارزش ریالی زمین و... اشاره کرد. با وجود چنین محاسنی، طرح مذکور تا سال ۱۳۸۹ چندان شکل اجرایی به‌خود نگرفت تا اینکه در قانون بودجه سال ۱۳۸۹ طی ابلاغیه معاونت وقت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست‌جمهوری، مؤسسه جهاد نصر به‌عنوان مجری طرح احیای دشت‌های استان‌های خوزستان و ایلام معرفی شد. اما پس از گذشت چندین سال از فعالیت این مؤسسه به‌علت بروز چالش‌های متعدد، از جمله حاکمیت رویکرد بروکراتیک و تکنوکراتیک در طراحی، اجرا و نظارت بر طرح و عدم برنامه‌ریزی مشارکتی؛ عدم آگاهی‌بخشی به کشاورزان در مورد حقوق خود و اهداف طرح؛ عدم تعریف الگوی کشت؛ عدم پیش‌بینی و عملیاتی کردن نظام بهره‌برداری مناسب؛ یکسان بودن مشاور، پیمانکار و کارفرما و عدم استقلال مالی؛ عدم استفاده مناسب از مشارکت مردم در تأمین مالی و عدم تعریف زنجیره ارزش و بسته معیشت‌محور، انتظارات از اجرای این طرح برآورده نشد.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، برای طرح احیای اراضی کشاورزی خوزستان و ایلام به شماره طبقه‌بندی ۱۳۰۶۰۱۲۰۲۴ ذیل برنامه «توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی»، اعتبار ۹۰۰ میلیون ریالی پیش‌بینی شده است. این در حالی است که عملکرد این طرح از شروع آن در سال ۱۳۸۷ تا پایان برنامه پنجم توسعه ۶,۶۰۵ میلیارد ریال بوده و در طول سال‌های برنامه ششم توسعه عملکردی نداشته است؛ به طوری که در طول مدت مذکور، تنها از ۱۲ درصد پیشرفت فیزیکی برخوردار بوده و براساس برآوردهای اعلامی، تا زمان اتمام آن در سال ۱۴۰۲ به اعتباری معادل با ۲۱,۸۶۶ میلیارد ریال نیاز دارد. بر همین اساس دولت در نظر دارد وفق جزء «۱» بند «الف» تبصره «۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ و ماده (۲۷) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، به‌منظور تسریع در تکمیل و اتمام طرح احیای اراضی کشاورزی استان‌های خوزستان و ایلام در سال ۱۴۰۱ از مشارکت بخش‌های غیردولتی استفاده کند. علاوه بر این ۱,۵۰۰ میلیارد ریال از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ردیف‌های متفرقه لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ برای اجرای فاز دوم طرح ۵۵۰ هزار هکتاری خوزستان و ایلام پیش‌بینی شده است. این اعتبار دقیقاً برابر با میزان مصوب در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۳۹۹ است و عملکرد آن در سال ۱۳۹۹، ۵۰۰ میلیارد ریال بوده است. گفتنی است برای تکمیل فاز اول از طرح احیا و توسعه اراضی کشاورزی خوزستان و ایلام، اعتبار ۷/۷ هزار میلیارد ریالی در سال ۱۳۹۹ از صندوق توسعه ملی تخصیص یافته است. (جدول ۱۳)

جدول ۱۳. اعتبارات طرح احیای ۵۵۰ هزار هکتار از اراضی کشاورزی خوزستان و ایلام (میلیون ریال)

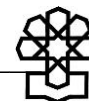
شماره طبقه‌بندی	عنوان	عملکرد سال ۱۳۹۹	مصوب سال ۱۴۰۰	برآورد سال ۱۴۰۱
۱۳۰۶۰۱۲۰۲۴	طرح احیای اراضی کشاورزی خوزستان و ایلام	۰	۵	۹۰۰
۱۳۰۶۰۱۲۰۰۵	تجهیز و نوسازی اراضی کشاورزی خوزستان و ایلام	۰	۵	۰
صندوق توسعه ملی	احیا و توسعه اراضی کشاورزی خوزستان و ایلام (باقی‌مانده فاز اول - سهم وزارت جهاد کشاورزی)	۷,۶۹۹,۹۷۲	۰	۰
ردیف‌های متفرقه	اجرای فاز دوم طرح ۵۵۰ هزار هکتاری خوزستان و ایلام	۵۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰

مآخذ: گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۹؛ لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور؛ قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور.

همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، اجرای طرح احیای ۵۵۰ هزار هکتار از اراضی استان خوزستان و ایلام اشکالات زیادی دربرداشته که منجر به عدم دستیابی آن به اهداف متصوره و کاهش اثربخشی اعتبارات تخصیص‌یافته شده است. در جدول ذیل به برخی از مهم‌ترین چالش‌های اجرای طرح مذکور و راهکارهای متناظر اشاره شده است:

جدول ۱۴. چالش‌ها و راهکارهای افزایش اثربخشی اعتبارات طرح احیای ۵۵۰ هزار هکتار از اراضی کشاورزی خوزستان و ایلام

راهکارها	مسائل و چالش‌ها
<ul style="list-style-type: none"> تشکیل کمیته راهبری: به‌منظور پایش و ارزشیابی مستقل طرح لازم است کمیته‌ای متشکل از نمایندگان دستگاه‌های اجرایی، تشکل‌ها، افراد علمی و کشاورزان خرد در سطح استان خوزستان شکل گیرد و گزارشات نظارتی تحت عناوین «ارزیابی اثر» یا «ارزیابی برون‌داد» تهیه و به مراجع ذی‌صلاح ارائه شود. ضمن اینکه لازم است همکاری و هماهنگی بین ادارات و نهادهای دولتی و محلی با یکدیگر و با مدیریت پروژه در دستور کار این کمیته قرار گیرد. شفاف‌سازی مراحل و اطلاعات پروژه برای همه اراضی: جهت حفظ و حمایت از حقوق مردم محلی، باید قبل از شروع پروژه در هر زمین، اطلاعاتی مانند اسم پیمانکار، نقشه طرح، میزان بودجه تخصیص‌یافته و... در آن با نصب بنری در محل درج گردد. تهیه برنامه اشتغال جایگزین برای کشاورزان: لازم است سازمان جهاد کشاورزی استان خوزستان با برآورد اعتبارات لازم، برنامه‌ای برای ایجاد اشتغال جایگزین و معیشت پایدار روستاییان و کشاورزان تهیه و اجرایی 	<ul style="list-style-type: none"> حاکمیت رویکرد بروکراتیک و تکنوکراتیک در طراحی، اجرا و نظارت بر طرح و عدم برنامه‌ریزی مشارکتی: فرایند طراحی و برنامه‌ریزی جهت اجرای این طرح، برای جوامع محلی نقش پررنگی قائل نشده و به‌عبارتی روح دیوان‌سالاری و فن‌سالاری در طراحی و اجرای طرح حاکم بوده است. عدم شفافیت در هزینه‌کرد اعتبارات و آگاهی کشاورزان از حقوق خود و اهداف طرح عدم تعریف الگوی کشت: یکی از ایرادات اصلی طرح، نبود مطالعه جامع از ظرفیت‌ها، فرصت‌ها، محدودیت‌ها و شرایط آب‌وهوایی، حاصلخیزی خاک و دسترس‌پذیری منابع پایه تولید و معیشت، خواست و دانش بومی کشاورزان جهت تعریف الگوی کشت مناسب و فراهم‌آوری الزامات پیاده‌سازی آن است. عدم پیش‌بینی نظام بهره‌برداری مناسب: یکی از مشکلات اصلی طرح، فقدان تعریف نظام بهره‌برداری متناسب با فرایندهای اجرایی در آن است. یکسان بودن مشاور، پیمانکار و کارفرما و عدم استقلال

راهکارها	مسائل و چالش‌ها
<p>کند.</p> <ul style="list-style-type: none"> • استفاده از خودیاری روستاییان و کشاورزان برای تکمیل شبکه‌های آبیاری: برای بهره‌مندی درست از ظرفیت‌های مردمی بهتر است مؤسسه جهاد نصر سازوکار مشارکت و خودیاری مردمی را تهیه کند و در هر روستایی که مردم متمایل بودند، بسترهای اجرایی‌سازی آن را فراهم آورد. 	<p>مالی: یکی از چالش‌های اصلی که امکان نظارت عادلانه و منصفانه را از مشاوران سلب کرده است، عدم استقلال مالی است.</p> <ul style="list-style-type: none"> • عدم استفاده از مشارکت مردم در تأمین مالی: فقدان سازوکار مناسب برای افرادی که تمایل دارند با هزینه شخصی خود اقدام به تکمیل طرح و یا گسترش سیستم‌های آبیاری به زمین‌های خود نمایند. • عدم تعریف زنجیره ارزش و بسته معیشت‌محور: مطالعه و اقدام مثبتی در خصوص ایجاد صنایع تبدیلی و احداث سیلوهای نگهداری و ذخیره صورت نگرفته است.

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۳-۵. طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی جهت مشارکت با بخش غیردولتی

یکی از چالش‌های موجود در اجرای طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای که دولت در حال احداث و تکمیل آن است، عدم مدیریت صحیح دولتی این طرح‌هاست که بعضاً منجر به نیمه‌تمام ماندن چنین طرح‌هایی می‌شود و به مرور زمان به دلیل عدم همخوانی اعتبارات دولتی با نیازهای مالی طرح‌ها، عملاً ادامه فرایند تکمیل آنها متوقف می‌شود. در همین راستا دولت‌ها برای کاهش هزینه‌های خود و تسریع در انجام پروژه‌های موجود، به سمت مشارکت با بخش غیردولتی سوق پیدا کردند. مشارکت عمومی - خصوصی یکی از گزینه‌های مؤثر برای کاهش مخارج دولت و نیز یکی از راه‌های توسعه در عرصه‌های مختلف کشاورزی محسوب می‌شود. در این روش به علت اینکه بخش غیردولتی قصد دارد پروژه‌های واگذار شده را هرچه سریع‌تر به بهره‌برداری برساند، باعث رشد و ارتقای عملکرد اقتصادی و به تبع آن بهبود شاخص‌های اقتصادی کشور می‌شود. به‌طور کلی و براساس تجربیات کشورها و تحقیقات موجود، شاخص بازده سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی بسیار بیشتر از بخش دولتی است. همچنین تحقیقات نشان داده زمانی که دولت با بخش غیردولتی در تکمیل یک پروژه با یکدیگر همکاری می‌کنند، رویکردهای دقیق‌تری را در طراحی نوآورانه پروژه و تأمین مالی به‌دست می‌آورند. با وجود چنین محاسنی در حال حاضر چالش‌ها و مشکلات عدیده‌ای، از جمله عدم آگاهی کافی مسئولین مربوطه؛ محدودیت برای انتخاب طرح؛ نداشتن جذابیت طرح‌های پیشنهادی؛ نبود هماهنگی در دستگاه‌های متولی؛ فقدان نیروی متخصص و کارآمد؛ ضعف در تبلیغات و اطلاع‌رسانی و عدم پیش‌بینی منفعت سرمایه‌گذار، سبب شده است که مشارکت با بخش غیردولتی در بخش کشاورزی توسعه نیابد و از اثربخش بودن اعتبارات آن در این حوزه کاسته شود. در حوزه مشارکت عمومی - خصوصی در بخش کشاورزی در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، یک طرح با عنوان «مطالعه و طراحی و اجرای زیرساخت شهرک‌های کشاورزی» با شماره طبقه‌بندی ۱۳۰۶۰۳۲۰۰۱

در مجموع با ۴۲ پروژه و ۸,۴۲۲ میلیارد ریال برآورد سرمایه‌گذاری اولیه قید شده است. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، دولت در حوزه مذکور تنوع طرح‌ها را در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۰ افزایش داده است. (جدول ۱۵)

جدول ۱۵. فهرست طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی جهت مشارکت با بخش غیردولتی موضوع جزء «۱» بند «الف» تبصره «۴» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

شماره طبقه‌بندی دستگاه	عنوان دستگاه اجرایی	شماره طبقه‌بندی طرح	عنوان طرح	درصد پیشرفت فیزیکی طرح
۱۵۱۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	۱۳۰۶۰۹۰۰۱	تأمین و انتقال آب برای توسعه باغات در اراضی شیب‌دار	۵۷
۱۵۱۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	۱۳۰۶۰۱۲۰۰۱	اجرای عملیات آب و خاک در عرصه تشکل‌های کشاورزی	۶۶
۱۵۱۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	۱۳۰۶۰۱۲۰۰۴	تجهیز و نوسازی اراضی زیر سدهای مخزنی، بندهای انحرافی مستقل و شالیزاری	۵۸
۱۵۱۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	۱۳۰۶۰۱۲۰۲۴	احیای اراضی کشاورزی خوزستان و ایلام	۱۲
۱۵۱۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	۱۳۰۶۰۱۲۰۳۱	ساختمان شبکه‌های آبیاری و زهکشی اراضی کشاورزی	۶۰
۱۵۱۰۱۹	سازمان امور اراضی کشور	۱۳۰۶۰۲۴۰۰۲	حدنگاری (کاداستر) و پایش اراضی کشاورزی	۲۸
۲۹۰۷۱۰	شرکت شهرک‌های کشاورزی	۱۳۰۶۰۸۹۰۰۱	مطالعه و طراحی و اجرای زیرساخت شهرک‌های کشاورزی	۱۵

مأخذ: لایحه بودجه ۱۴۰۱.

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، مشارکت عمومی - خصوصی یکی از راهکارهای کارگشا در برون‌رفت از بسیاری از موانع اجرای طرح‌های بخش کشاورزی و منابع طبیعی خواهد بود؛ به‌طوری که تجربه‌های جهانی به‌خوبی گویای آن است. با وجود این در کشور ایران با توجه به چالش‌های موجود در این زمینه، نتیجه مؤثری را شاهد نبوده‌ایم. برخی از مهم‌ترین چالش‌ها و راهکارهای متناظر، در راستای افزایش اثربخشی اعتبارات طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی جهت مشارکت با بخش غیردولتی به شرح جدول ذیل عبارتند از:

جدول ۱۶. چالش‌ها و راهکارهای افزایش اثربخشی اعتبارات طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی جهت مشارکت با بخش غیردولتی

راهکارها	مسائل و چالش‌ها
<ul style="list-style-type: none"> • فرهنگ‌سازی در بدنه دستگاه‌های اجرایی: به‌منظور دستیابی به نتایج مطلوب، آگاه‌سازی متولیان و همچنین افزایش هماهنگی بین مسئولان در تعریف و اجرای طرح‌های مشارکت عمومی - خصوصی از ضروریات است. • افزایش آگاهی و اطلاع‌رسانی با انجام تبلیغات از طریق رسانه‌های عمومی: به‌منظور افزایش مشارکت سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در این حوزه، توصیه می‌شود که از ظرفیت رسانه‌های ملی از جمله رادیو و تلویزیون، رسانه‌های مکتوب، فضای مجازی و... برای تبلیغات و آگاه‌سازی عموم مردم استفاده شود. • به‌کارگیری نیروهای متخصص: از آنجایی که اعتبار حاکمیت در بین مردم یکی از سرمایه‌های ناملموس محسوب می‌شود، لذا تصمیمات اشتباه منجر به خدشه‌دار شدن اعتبار دولت در اذهان عمومی می‌شود. لذا با توجه به تخصصی بودن مشارکت عمومی خصوصی، به‌کارگیری نیروهای کارآمد در تعریف طرح‌ها و فرایندهای اجرایی مربوطه می‌تواند از تصمیمات خلق‌الساعه و غیرکارشناسی جلوگیری نماید. • پیش‌بینی منفعت سرمایه‌گذار: از آنجایی که در حال حاضر جذابیت‌چندانی برای سرمایه‌گذاری در بسیاری از طرح‌های عمرانی بخش کشاورزی وجود ندارد و از طرفی، بسیاری از این طرح‌ها بدون ارائه مشوق قابل اجرا نیستند، لازم است برنامه‌ریزی لازم برای ارائه چنین مشوق‌هایی صورت گیرد. 	<ul style="list-style-type: none"> • عدم آگاهی کافی مسئولین مربوطه: عدم آگاهی کافی مسئولین از جزئیات و محاسن مشارکت عمومی خصوصی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی، سبب شده است که قدرت ریسک‌پذیری آنها کاهش یابد و از تمامی ظرفیت‌های موجود در کشور برای اجرای آن استفاده نکنند. اجرایی نشدن بخشنامه شماره ۰۲۰/۴۶۰۵ مورخ ۱۳۹۸/۰۳/۰۷ وزیر جهاد کشاورزی توسط مدیران این وزارتخانه گواهی بر این مدعاست. • محدودیت برای انتخاب طرح: تاکنون طرح‌های پیشنهادی در بخش کشاورزی به استناد ماده (۲۷) قانون «الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)»، صرفاً طرح‌های عمرانی جدید و نیمه‌تمام بوده است. وزارت جهاد کشاورزی به‌منظور توسعه طرح‌ها و بالا بردن میزان جذابیت برای سرمایه‌گذاران بخش خصوصی، این امکان را ندارد که پروژه‌های غیرعمرانی جدیدی را تعریف نماید. • نداشتن جذابیت طرح‌های پیشنهادی: عموم پروژه‌های معین شده در بخش کشاورزی، عمرانی و مربوط به زیرساخت‌ها می‌باشد، که برخلاف سایر بخش‌ها مانند وزارت راه و شهرسازی، وزارت نیرو، شهرداری‌ها و... انتفاعی و پربازده نیستند. از سوی دیگر پروژه‌هایی که معین شده است از شفافیت لازم برخوردار نیستند. به‌طور مثال میزان درآمد حاصل از اجرای طرح‌های آبرسانی مشخص نیست، به‌نحوی که باعث اطمینان سرمایه‌گذار از سود و منفعت خود باشد. • نبود هماهنگی در دستگاه‌های متولی: در تعیین طرح‌های عمومی - خصوصی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی بارها پیش آمده است که وزارت جهاد کشاورزی طرح پربازده‌ای را به سازمان برنامه و بودجه پیشنهاد داده، اما با مخالفت‌های این سازمان روبه‌رو شده است. از طرف دیگر طرح‌های مربوط به بازرگانی بخش کشاورزی در دفتر صنعت، معدن و بازرگانی سازمان برنامه و بودجه کشور بررسی می‌شود؛ در صورتی که بررسی‌های لازم در این حوزه باید در دفتر آب، کشاورزی و محیط زیست این سازمان انجام شود. • فقدان نیروی متخصص و کارآمد: اجرا و توسعه مشارکت عمومی - خصوصی نیازمند وجود نیروی متخصص در حوزه اقتصاد و توانمند در عرصه مدیریت است. این در حالی است که وزارت جهاد کشاورزی از کمبود چنین نیروهایی رنج می‌برد و در حال حاضر نیروی انسانی کمی به این حوزه اختصاص یافته است. • ضعف در تبلیغات و اطلاع‌رسانی: یکی از مؤلفه‌های مهم در بالا بردن جذابیت مشارکت عمومی، آگاه‌سازی و اطلاع‌رسانی به بخش‌های خصوصی است. اما در مشارکت عمومی خصوصی به‌علت فقدان فضای تبلیغاتی مناسب و عدم اطلاع‌رسانی به عموم مردم، شاهد استقبال پایین از طرح‌های مشارکت عمومی خصوصی در بخش کشاورزی هستیم.

مأخذ: همان.

۴-۵. طرح‌های مرتبط با ارتقای سلامت و کیفیت مواد غذایی

در تعاریف امنیت غذایی، ایمنی و سلامت غذا^۱ یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های آن به‌شمار می‌آید؛ به‌طوری که یک جامعه علی‌رغم وجود غذای کافی و قابل دسترس به‌طور پایدار و مستمر، مادامی که اطمینان از سلامت و کیفیت غذای آن تأمین نگردد، از امنیت غذایی کامل برخوردار نیست. این در حالی است که افزایش جمعیت، بشر را به سمت تولید غذای بیشتر سوق داده است. از این‌رو در بخش کشاورزی، به‌منظور افزایش میزان تولید محصولات کشاورزی، شاهد استفاده بی‌رویه از انواع سموم و کودهای شیمیایی، کشت در خاک‌های دارای فلزات سنگین، استفاده از آب‌های آلوده و... بوده‌ایم. از طرفی عدم آگاهی بسیاری از کشاورزان نسبت به میزان و زمان صحیح مصرف سموم و برداشت محصولات موجب افزایش اثرات مخرب سموم در محصولات کشاورزی و بالتبع بر سلامت مردم می‌گردند (قبادپور و فرخیان، ۱۳۹۲). از آنجایی که سلامت غذا صرفاً به بخش کشاورزی محدود نمی‌گردد، لذا باید به تمام چرخه تولید تا عرضه محصولات غذایی از جمله کارگاه‌ها، کارخانه‌های فرآوری و مراکز نگهداری و توزیع محصولات غذایی نظارت دقیق و موثری داشت.

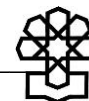
براساس جدول ۱۷ برنامه‌های «پایش و کنترل بیماری‌های دام و طیور و آبزیان و بهداشت و سلامت نهاده‌ها و فراورده‌های آنها» و «پایش و کنترل آفات و بیماری‌های گیاهی و ارتقای سلامت و بهداشت محصولات کشاورزی» ذیل فصل کشاورزی و منابع طبیعی به‌منظور بهبود نظارت و کنترل کیفیت محصولات غذایی در نظر گرفته شده است که اعتبارات آن در لایحه بودجه ۱۴۰۱ به‌ترتیب رشد ۸۳/۵ و ۲۷/۶ درصدی نسبت به اعتبارات مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ داشته‌اند.

جدول ۱۷. اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مرتبط با سلامت مواد غذایی

(میلیون ریال)

در فصل کشاورزی و منابع طبیعی

شماره طبقه‌بندی	عنوان برنامه / طرح / اهداف کمی (واحد)	اعتبار مصوب سال ۱۴۰۰	برآورد اعتبار سال ۱۴۰۱	درصد تغییرات
۱۳۰۶۰۱۵۰۰۰	برنامه پایش و کنترل بیماری‌های دام و طیور و آبزیان و بهداشت و سلامت نهاده‌ها و فراورده‌های آنها	۴۷۰,۰۰۰	۸۶۲,۶۰۰	۸۳/۵۳
۱۳۰۶۰۱۵۰۰۱	کنترل، مراقبت و بررسی بیماری‌های واگیر و قرنطینه‌ای دام و مشترک با انسان	۱۷۰,۰۰۰	۳۳۱,۴۲۰	۹۴/۹۵
۱۳۰۶۰۱۵۰۰۱	- مراقبت، پایش و بررسی بیماری‌های واگیر و قرنطینه‌ای دام و مشترک (پروژه)			
۱۳۰۶۰۱۵۰۰۳	گسترش شبکه قرنطینه‌های دامی	۸۰,۰۰۰	۱۸۶,۱۴۰	۱۳۲/۶۸
۱۳۰۶۰۱۵۰۰۳	- احداث و راه‌اندازی قرنطینه‌های مرزی و بین‌المللی (واحد)			
۱۳۰۶۰۱۵۰۰۳	- تجهیز و توسعه قرنطینه‌های بین‌استانی و منطقه‌ای (واحد)			
۱۳۰۶۰۱۵۰۰۶	احداث و تجهیز آزمایشگاه‌های منطقه‌ای و مراکز مرجع دامپزشکی	۲۲۰,۰۰۰	۳۴۵,۰۴۰	۵۶/۸۴

شماره طبقه‌بندی	عنوان برنامه / طرح / اهداف کمی (واحد)	اعتبار مصوب سال ۱۴۰۰	برآورد اعتبار سال ۱۴۰۱	درصد تغییرات
۱۳۰۶۰۷۸۰۰۱	- احداث و تجهیز و راه‌اندازی واحد ایزوله مرکز بررسی و نگهداری دام (مرکز) - احداث و تجهیز مرکز تشخیص بیماری‌های طیور (مرکز) - تجهیز و تکمیل آزمایشگاه‌ها و مراکز بررسی و مرجع دامپزشکی (باب)			
۱۳۰۶۰۳۱۰۰۰	برنامه پایش و کنترل آفات و بیماری‌های گیاهی و ارتقای سلامت و بهداشت محصولات کشاورزی	۴۲۰,۰۰۰	۵۳۵,۷۲۰	۲۷/۵۵
۱۳۰۶۰۳۱۰۰۱ ۱۳۰۶۰۳۱۰۰۱	توسعه و تجهیز قرنطینه نباتی کشور - خرید تجهیزات آزمایشگاهی و سایت‌های قرنطینه‌ای (دستگاه) - ردیابی و مبارزه با آفات قرنطینه‌ای (هزار هکتار)	۱۷۰,۰۰۰	۱۸۱,۶۰۰	۶/۸۲
۱۳۰۶۰۳۱۰۰۲ ۱۳۰۶۰۳۱۰۰۲	مبارزه تلفیقی علیه آفات نباتی و تجهیز امکانات مبارزه با آفات عمومی و همگانی - خرید تجهیزات برای مبارزه تلفیقی و آفات عمومی (دستگاه) - مبارزه با آفات و عوامل بیماری‌زا (میلیون هکتار)	۲۵۰,۰۰۰	۳۵۴,۱۲۰	۴۱/۶۴

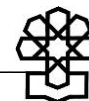
مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور؛ قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور.

بررسی طرح‌های ذیل این برنامه‌ها نشان می‌دهد اعتبارات در نظر گرفته شده، با وجود گسترده بودن حجم نظارت بر تولید تا عرضه محصولات کشاورزی، به دلیل عدم تعریف دقیق شاخص‌های کمی برای پیامدهای مورد انتظار از اجرای این طرح‌ها، نخواهد توانست نقش مؤثری در دستیابی به تکالیف مدنظر قانونگذار مبنی بر تحقق سلامت مواد غذایی تولیدی یا وارداتی داشته باشد. به عبارت دقیق‌تر در ردیف‌های مربوطه تنها به فرایندهای انجام امور همچون تعداد مراکز، تجهیزات و نظارت‌ها اشاره شده است؛ در حالی که به عنوان نمونه مشخص نیست با اجرای چنین طرح‌هایی شاهد چه میزان کاهش در آلاینده‌ها، باقی‌مانده‌های سموم و فلزات سنگین در مواد غذایی خواهیم بود. علاوه بر این، طبق ماده (۷) آیین‌نامه اجرایی شورای عالی سلامت و امنیت غذایی مصوب ۱۳۹۹/۷/۲۱، باید برنامه جامع ارتقای سلامت و ایمنی غذایی کشور به عنوان یک برنامه مستقل در لایحه بودجه، تدوین گردیده و منابع مربوط به تولید غذای سالم به صورت هدفمند ذکر می‌شود. لذا می‌توان گفت با وجود اهمیت جدی ایمنی غذایی برای سلامت افراد یک جامعه، اما این مهم به نحو مطلوبی محقق نشده و اعتبارات در نظر گرفته شده در این بخش تاکنون چندان اثربخش نبوده است؛ در حالی که حصول به اهداف تولید محصولات سالم در این حوزه نیازمند برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تری است. در جدول زیر به مهم‌ترین چالش‌ها و راهکارهای افزایش اثربخشی اعتبارات مرتبط با سلامت غذا در کشور اشاره شده است:

جدول ۱۸. چالش‌ها و راهکارهای افزایش اثربخشی اعتبارات طرح‌های تملک‌دارایی‌های

سرمایه‌ای فصل کشاورزی و منابع طبیعی جهت ارتقای سلامت و کیفیت مواد غذایی

راهکارها	مسائل و چالش‌ها
<ul style="list-style-type: none"> ایجاد یک نهاد نظارتی واحد و مستقل: به‌منظور نظارت دقیق و مستمر در تمام بخش‌های تولید و عرضه محصولات غذایی و نیز جلوگیری از تداخل وظایف سازمان‌های متعدد نظارتی، تشکیل یک نهاد نظارتی واحد با شرح وظایف کاملاً مستقل ضروری است. ایجاد بستر نظارتی: مشخص نمودن هویت کشاورزان و سایر تولیدکنندگان محصولات غذایی امکان نظارت و پیگیری تخلفات احتمالی را فراهم می‌نماید. لذا به‌منظور بهبود نظارت در بخش کشاورزی ضروری است اولاً با سنددار کردن اراضی کشاورزی، مکان تولید محصول مشخص گردد. ثانیاً با اختصاص دادن کد بهره‌برداری به هریک از تولیدکنندگان محصولات کشاورزی بستر برای شناسایی افراد متخلف فراهم شود. ثالثاً با حذف واسطه‌های غیر ضرور، فرایند تولید تا عرضه محصولات کشاورزی شفاف گردد تا اینکه دسترسی به مبدأ تولید تسهیل شود. بازنگری در روش‌های پیشگیری از بروز تخلفات: بازنگری در جرم‌انگاری و مجازات‌های این حوزه، با هدف تقویت عوامل بازدارنده تخلف در حوزه سلامت غذا، ضروری است. ترویج کشت قراردادی عدالت‌محور: در صورت نهادسازی در حوزه کشت قراردادی و توسعه نظام‌مند آن، می‌توان انتظار داشت که دولت با حمایت و تشویق متولیان کشت قراردادی در کشور، بر میزان کود و سموم شیمیایی نظارت بیشتری داشته باشد. اطلاع‌رسانی عمومی: تولید و پخش برنامه‌های آموزشی برای تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان محصولات غذایی نیز یکی از راه‌های آگاهی‌بخشی و اصلاح روند ناصحیح موجود در تولید و مصرف 	<ul style="list-style-type: none"> عدم یکپارچگی در نظارت بر سلامت در بخش کشاورزی: با وجود اینکه سازمان حفظ نباتات، سازمان دامپزشکی، آزمایشگاه آب و خاک معاونت زراعت، سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، معاونت بازرگانی وزارت جهاد کشاورزی و سازمان تعاون روستایی، به نحای مختلف در نظارت بر فرایند تولید تا عرضه محصولات غذایی درگیر هستند، ولی هیچ هماهنگی سیستمی بین این سازمان‌ها وجود ندارد. استفاده بی‌رویه از سموم شیمیایی: مصرف بیش از حد مجاز آفت‌کش‌ها و علف‌کش‌های شیمیایی توسط برخی از تولیدکنندگان محصولات کشاورزی در کانون‌های تولید، منجر به آلودگی محصولات غذایی می‌شود. همچنین رعایت نکردن دوره کارنس استفاده از سموم نیز اثرات سوء آن را افزایش می‌دهد. ضعف در کنترل کود و سم‌های تقلبی: ضعف در کنترل و جلوگیری از توزیع سموم و کودهای تقلبی نیز یکی از عوامل آلودگی محصولات غذایی است. استفاده از آب‌های نامتعارف: استفاده از آب‌های آلوده و پساب‌های فاضلاب شهری به‌منظور کشت محصولات کشاورزی در حاشیه شهرها یکی از منابع تهدیدآمیز برای مصرف‌کنندگان تلقی می‌گردد. کشت در خاک‌های آلوده: کشت محصول در برخی از خاک‌های کشاورزی به‌علت تجمع عناصر سنگین، برای سلامت انسان خطرآفرین است. نهاد‌های بی‌کیفیت: ورود و توزیع نهاد‌های بی‌کیفیت و فاقد استاندارد از مبادی غیررسمی و قاچاق یکی از راه‌های نفوذ آلاینده‌ها به چرخه تولید محصولات غذایی است. شرایط نامناسب پس از برداشت محصولات: یکی از عواملی که تهدیدی برای سلامت محصولات کشاورزی محسوب می‌شود شرایط نامطلوب حمل‌ونقل و انبارداری آن است. ضعف در آگاهی‌بخشی تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان مواد غذایی: اثربخش نبودن آموزش‌های وزارت جهاد کشاورزی به کشاورزان یکی از علل ضعف در تولید محصولات سالم است. از طرفی عدم آگاهی مصرف‌کنندگان از آلودگی و یا ناسالم بودن محصولات غذایی سبب سوءاستفاده تولیدکنندگان محصولات ناسالم شده است. عدم حمایت کافی از تولیدکنندگان محصولات سالم: عدم حمایت مناسب دولت از تولیدکنندگان محصولات سالم از یکسو سبب بی‌انگیزگی آنها برای ادامه فعالیت شده و از سوی دیگر سایر تولیدکنندگان نیز به سمت تولید محصولات غذایی سالم سوق پیدا نمی‌کنند. ضعف در نظارت: نظر به تنوع محصولات غذایی لذا مشکلات نظارت بر فرایند تولید تا عرضه هریک از آنها متفاوت است: <ul style="list-style-type: none"> – فراورده خام دامی (شیر): در جمع‌آوری شیر واحدهای سنتی، شیرهای چندین دامداری جمع شده و بعد از اختلاط، به کارخانه فراوری منتقل می‌شود. در این صورت تشخیص واحدهای تولیدی شیر ناسالم عملاً غیرممکن خواهد شد. – محصولات زراعی و باغی: در دسترس نبودن بانک اطلاعات دقیق از تمام بهره‌داران محصولات زراعی و باغی روند پایش و نظارت سلامتی محصولات کشاورزی را با چالش مواجه کرده است. عدم وجود متولی واحد و مستقل جهت نظارت بر سلامت غذا: وجود متولیان متعدد از سوی سازمان‌ها و دستگاه‌های متعدد در بخش‌های مختلف تولید یک محصول سبب شده است که اجرای نظارت دقیق بر سلامت محصولات غذایی از زمان تولید تا عرضه

راهکارها	مسائل و چالش‌ها
محصولات غذایی می‌باشد. لذا صدا و سیما می‌تواند نقش مؤثری در تغییر ذائقه مصرف‌کنندگان به سمت غذای سالم و ارگانیک داشته باشد. همچنین می‌تواند فرهنگ تولید غذای سالم و حتی ارگانیک را در بین تولیدکنندگان رواج دهد.	<p>به‌طور ناقص صورت پذیرد. همچنین چندوظیفه‌ای بودن و عدم شفافیت وظایف سازمان‌ها منجر به اختلال در اجرای نظارت شده است.</p> <ul style="list-style-type: none"> وضعیت اقتصادی: وضعیت نابسامان اقتصادی در بین اقشار کم‌برخوردار جامعه باعث تغییر اولویت از کیفیت و سلامت غذا به کمیت آن می‌شود. عدم بازدارندگی کافی مجازات‌های موجود: جرائم و مجازات‌های در نظر گرفته شده برای متخلفانی که منجر به مخاطرات غذایی می‌شوند، به‌عنوان یک عامل بازدارنده قوی قلمداد نمی‌گردد؛ به‌نحوی که احتمال تخلفات را به حداقل برساند.

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۶. درآمدها، واگذاری دارایی‌های مالی و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، مجموع درآمدها، واگذاری دارایی‌های مالی و سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی با رشد ۲۱۰ درصدی نسبت به مقادیر مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور به عدد ۶۹,۹۷۲ میلیارد ریال رسیده است. «مؤسسه رازی»، «سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور» و «سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی» به‌ترتیب با ۳۷۵، ۳۲۵/۶۳ و ۳۰۵/۳۳ درصد دارای بیشترین افزایش و «وزارت جهاد کشاورزی» و «سازمان شیلات ایران» به‌ترتیب با ۴۹/۷۱ و ۴۰/۵۱ درصد بیشترین کاهش را نسبت به مقادیر مصوب در سال ۱۴۰۰ داشته‌اند (جدول ۱۹).

افزایش درآمد «مؤسسه رازی» مربوط به ردیف درآمدی ۱۴۰۲۰۶ با عنوان «درآمد حاصل از فروش سایر کالاها» است که به‌عنوان تنها منبع درآمد اختصاصی این دستگاه از هشت هزار میلیارد ریال مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۳۸ هزار میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ رسیده است. همچنین بخش عمده‌ای از افزایش درآمدهای «سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور» مربوط به ردیف درآمدی ۱۵۰۱۲۲ با عنوان «درآمد حاصل از خسارات ناشی از اکتشاف و بهره‌برداری از معادن بخش خصوصی (ماده ۱۷) قانون اصلاح قانون معادن» به مبلغ ۱۰,۵۵۰ میلیارد ریال است که به‌عنوان یک ردیف جدید در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به درآمدهای عمومی این سازمان افزوده شده است. (جدول ۱ بخش ۱)

همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد ردیف‌های مرتبط با برخی از واحدهای آموزشی و پژوهشی تابعه «سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی»، مندرج در جدول ۹ بخش ۴ این گزارش، از لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ حذف شده است و لذا می‌توان بخشی از افزایش منابع عمومی «سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی» را مربوط به واحدهای آموزشی و پژوهشی تابعه نسبت داد. ردیف‌های درآمدی واحدهای مذکور در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، مربوط به «درآمد حاصل از خدمات آموزشی و فرهنگی (۱۴۰۱۰۳)»، «درآمد حاصل از خدمات کشاورزی، صنعتی و معدنی، اکتشافی و حق فنی استعلامات (۱۴۰۱۰۵)» و «درآمد حاصل از خدمات پژوهشی و تحقیقاتی (۱۴۰۱۰۷)» با مجموع ۸۳۵ میلیارد ریال

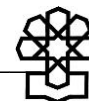
مصوب شده است و افزایش درآمدهای اختصاصی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی از این سه ردیف در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به میزان ۳,۱۷۰ میلیارد ریال برآورد شده است. یکی از مهم‌ترین منابع درآمدی سازمان امور اراضی کشور، «درآمد حاصل از جرائم و خسارت ناشی از اجرای قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها» است. گفتنی است از آنجایی که درآمد مذکور، به‌عنوان عوارض تغییر کاربری اراضی و از طریق اخذ ۸۰ درصد از مابه‌التفاوت ارزش اراضی با کاربری کشاورزی و غیرکشاورزی وصول می‌شود، می‌تواند به‌عنوان انگیزه‌ای برای جذب منابع حاصل از تغییر کاربری توسط دستگاه اجرایی، باعث تشدید تغییر کاربری شود که لازم است این رویه و قوانین مرتبط مورد تجدیدنظر و اصلاح قرار گیرد. همان‌طور که در جدول ۱ بخش ۱ این گزارش قابل مشاهده است، درآمد حاصل از این عوارض در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با رشد ۶۹/۲۳ درصدی نسبت به مقدار مصوب در سال ۱۴۰۰، ۲,۲۰۰ میلیارد ریال برآورد شده است.

جدول ۱۹. درآمدها، واگذاری دارایی‌های مالی و سرمایه‌های دستگاه‌های اجرایی بخش

(میلیون ریال)

کشاورزی و منابع طبیعی

شماره طبقه‌بندی	عنوان دستگاه اجرایی	مصوب ۱۴۰۰	برآورد سال ۱۴۰۱	درصد تغییرات
۱۳۴۰۰۳	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی	۲,۱۰۲,۰۰۰	۸,۵۲۰,۰۰۰	۳۰۵/۳۳
۱۳۴۰۱۳	مؤسسه تحقیقات علوم باغبانی	۸۰,۰۰۰	۰	-
۱۳۴۰۱۵	مؤسسه تحقیقات برنج کشور	۵۰,۰۰۰	۰	-
۱۳۵۵۰۰	سازمان دامپزشکی کشور	۱,۲۴۰,۰۰۰	۲,۱۶۰,۰۰۰	۷۴/۱۹
۱۳۶۰۰۰	مؤسسه رازی	۸,۰۰۰,۰۰۰	۳۸,۰۰۰,۰۰۰	۳۷۵/۰۰
۱۳۹۰۰۰	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور	۳,۵۵۰,۰۰۰	۱۵,۱۱۰,۰۰۰	۳۲۵/۶۳
۱۴۹۵۱۱	مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور	۴۵,۰۰۰	۷۰,۰۰۰	۵۵/۵۶
۱۴۹۵۱۶	مؤسسه آموزش و ترویج جهاد کشاورزی	۳۰,۰۰۰	۰	-
۱۴۹۵۲۰	مؤسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور*	۹۰,۰۰۰	۱۱۰,۰۰۰	۲۲/۲۲
۱۴۹۶۰۰	سازمان امور عشایر ایران	۵۶,۵۰۰	۷۳,۲۰۹	۲۹/۵۷
۱۵۱۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	۳,۸۷۹,۳۵۰	۱,۹۵۱,۰۰۱	-۴۹/۷۱
۱۵۱۰۰۲	مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال	۳۵۰,۰۰۰	۰	-
۱۵۱۰۰۳	وزارت جهاد کشاورزی - مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی	۱۴,۰۰۰	۱۴,۰۰۰	۰/۰۰
۱۵۱۰۰۵	مؤسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر	۱۳۰,۰۰۰	۳۵۰,۰۰۰	۱۶۹/۲۳
۱۵۱۰۰۶	مؤسسه تحقیقات علوم دامی	۱۸۵,۰۰۰	۰	-
۱۵۱۰۰۷	مؤسسه تحقیقات گیاه‌پزشکی	۵۰,۰۰۰	۶۵,۰۰۰	۳۰/۰۰
۱۵۱۰۰۸	مؤسسه تحقیقات خاک و آب	۵۰,۰۰۰	۰	-
۱۵۱۰۰۹	مؤسسه تحقیقات فنی و مهندسی کشاورزی	۳۵,۰۰۰	۰	-
۱۵۱۰۱۳	پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری	۲۵,۰۰۰	۰	-
۱۵۱۰۱۹	سازمان امور اراضی کشور	۲,۱۰۰,۰۰۰	۲,۹۵۰,۰۰۰	۴۰/۴۸
۱۵۱۱۰۰	پژوهشگاه بیوتکنولوژی کشاورزی	۳۰,۰۰۰	۰	-

شماره طبقه‌بندی	عنوان دستگاه اجرایی	مصوب ۱۴۰۰	برآورد سال ۱۴۰۱	درصد تغییرات
۱۵۱۲۰۰	سازمان شیلات	۳۹۵,۰۰۰	۲۳۵,۰۰۰	-۴۰/۵۱
۲۰۱۰۰۰	شرکت سهامی کشاورزی و دامپروری سفیدرود	۸۶,۶۲۶	۱۲۸,۲۹۵	۵۹/۵۶
۲۰۲۵۰۰	شرکت سهامی کشت و صنعت و دامپروری مغان	۰	۱۲۵,۹۷۹	-
۲۸۶۹۵۰	شرکت سهامی خدمات مهندسی آب و خاک	۰	۱۰۰,۰۰۰	-
	جمع کل	۲۲,۵۷۳,۴۷۶	۶۹,۹۷۲,۴۸۴	۲۰۹/۹۸

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور؛ قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور.

* ۱۵۰ میلیارد ریال از اعتبارات این ردیف مربوط به مؤسسه بین‌المللی تاسماهیان دریای خزر است.

۷. بودجه شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

بررسی بودجه شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی و بانک کشاورزی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نشان‌دهنده رشد ۹۸/۵۷ درصدی اعتبارات نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۰ است (جدول ۲۰). نکته‌ای که در تحلیل عملکرد شرکت‌های دولتی باید مورد توجه قرار گیرد، تفکیک فعالیت‌های اقتصادی و تکالیف حاکمیتی این شرکت‌ها است. فعالیت‌های اقتصادی شرکت‌ها باید محدود به موارد خاص و زمینه‌هایی شود که بخش خصوصی قادر به انجام آن نباشد. از طرفی، زیان بعضی از شرکت‌های دولتی براساس تکالیف محوله ایجاد می‌شوند و در مقابل این زیان‌ها (هزینه‌های تکلیفی)، تبعات مثبت اقتصادی و اجتماعی، مانند کاهش قیمت نهاده‌ها یا کاهش قیمت نان مصرفی برای گروه‌های هدف حاصل می‌شود. لذا اطلاق زیان ده به این شرکت‌ها در قبال این‌گونه هزینه‌ها صحیح نیست و درحقیقت در این شرکت‌ها هرگونه تحلیل باید با لحاظ میزان اثرگذاری در گروه‌های هدف انجام گیرد. به‌طور کلی باید مشخص شود که سود یا زیان گزارش شده در مقابل چه میزان هزینه، پرسنل و... بیان می‌شود و چه کمکی به ایجاد اشتغال یا افزایش بهره‌وری کرده است. لذا جهت اجرای صحیح و اثربخش فرایند اصلاح ساختار بودجه شرکت‌های دولتی لازم است تحلیل‌ها در مورد ایجاد سود یا زیان، با لحاظ حجم عملیات انجام پذیرد تا بتوان در مورد بهره‌وری نیروی انسانی، سرمایه و نسبت زیان و درآمد اظهارنظر کرد.

بیشترین سهم از بودجه شرکت‌های دولتی این بخش به‌ترتیب مربوط به «شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران»، «شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور» و «شرکت سهامی خدمات حمایتی کشاورزی» است که می‌تواند نشان‌دهنده هزینه بالای تأمین کالاهای اساسی توسط این شرکت‌ها باشد. هزینه‌های شرکت‌های مذکور به تفکیک برنامه و فعالیت در جدول ۲۱ قابل مشاهده است. مجموع هزینه‌های این شرکت‌ها در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، مبلغ ۱,۶۷۰,۲۳۴ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۰، از رشد ۱۲۰/۶ درصدی برخوردار است. علاوه بر این اخذ تسهیلات تا مبلغ ۳۸۰ هزار میلیارد ریال برای انجام تعهدات این شرکت‌ها در سال ۱۴۰۱ پیش‌بینی شده که این مبلغ نیز نسبت به میزان مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، به میزان ۶۵/۲۲ درصد

افزایش یافته است؛ ضمن اینکه همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، به‌موجب بند «ز» از تبصره «۲» ماده‌واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، این سه شرکت در صورت ضرورت و با تأیید سازمان برنامه و بودجه کشور می‌توانند از تسهیلاتی فراتر از سقف ذکر شده استفاده کنند.

گفتنی است که چنین افزایشی در هزینه‌ها و تسهیلات مربوط به واردات کالاهای اساسی کشاورزی و در عین حال نبود اقدام ویژه برای خودکفایی در این محصولات؛ از آسیب‌هایی است که به مفهوم تداوم وابستگی به واردات کالاهای اساسی خواهد بود. این در حالی است که براساس ماده (۳) قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی، مصوب ۱۳۹۱/۱۱/۲۴ باید سالیانه حداقل ۱۰ درصد به تولید داخلی این کالاهای اساسی افزوده شود تا کالاهای مزبور به مرز خودکفایی در تولید داخلی برسد و در صورت عمل به چنین تکلیفی، قطعاً به میزان زیادی از نیاز به واردات کاسته شده و هزینه تمام شده تأمین نهاده‌ها برای کشور کاهش خواهد یافت.

در این زمینه می‌توان به افزایش ۳۲۴/۶ درصدی بودجه «شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور» اشاره کرد که عمدتاً به برنامه «مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی»^۱ مربوط می‌شود. باید در نظر داشت که اعتبار ۲۹۴,۲۶۱ میلیارد ریالی در نظر گرفته شده برای خرید نهاده‌های جو، ذرت و کنجاله سویا توسط این شرکت در سال ۱۴۰۱، ۳/۶ برابر اعتبارات طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای فصل کشاورزی و منابع طبیعی (۸۱,۱۶۳ میلیارد ریال) است. همچنین برای «شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران» نیز در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ برای عمل به تکلیف برنامه «مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی»^۲ اعتبار ۱,۱۷۴,۹۷۴ میلیارد ریالی لحاظ شده که نسبت به اعتبار مشابه در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ دارای رشد ۱۱۵ درصدی است. گفتنی است در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ برای این شرکت اعتبار ۱۰۶,۹۸۱ میلیارد ریالی به‌منظور خرید گندم (علاوه بر خرید تضمینی گندم) در نظر گرفته شده که نشان‌دهنده تأمین اعتبار برای واردات گندم در صورت عدم کفاف تولید داخلی است. (جدول ۲۱)

۱. این برنامه در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ با عنوان «تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی» با شماره طبقه‌بندی ۱۳۰۶۰۸۳۰۰۰ ولی با فعالیت‌هایی یکسان با برنامه «مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی (۱۳۰۶۰۱۷۰۰۰)» ذیل شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور تعریف شده است.

۲. فعالیت‌های ذیل این برنامه برای «شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران» در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، شامل خرید تضمینی دانه‌های روغنی داخلی؛ خرید تضمینی گندم؛ خرید شکر؛ خرید روغن خام و خرید برنج، ذیل برنامه‌های «تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی (۱۳۰۶۰۸۳۰۰۰)» و «مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی (۱۳۰۵۰۶۷۰۰۰)» تعریف شده است.

جدول ۲۰. بودجه شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی و

(میلیون ریال)

بانک کشاورزی بر حسب برنامه

درصد تغییرات	هزینه		عنوان شرکت / برنامه	شماره طبقه‌بندی
	برآورد ۱۴۰۱	مصوب ۱۴۰۰		
۲۴/۶۰	۴,۷۳۳,۵۰۳	۳,۷۹۸,۹۷۰	سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران	۲۰۱۰۰
-	۱,۷۱۶	۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۱۳۰۴۰۳۶۰۰۰
۲۴/۵۵	۲,۶۰۲,۴۷۵	۲,۰۸۹,۴۳۱	برنامه مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی	۱۳۰۵۰۱۰۰۰۰
۵۰/۵۰	۱,۳۷۲,۲۲۶	۹۱۱,۷۵۴	برنامه توسعه و توانمندسازی تعاونی و تشکل	۱۳۰۵۰۵۵۰۰۰
۲۴/۵۵	۷۵۷,۰۸۶	۶۰۷,۸۳۶	برنامه توسعه زیرساخت‌های نگهداری و عرضه محصولات کشاورزی	۱۳۰۵۰۶۴۰۰۰
-	۰	۱۸۹,۹۴۹	برنامه آموزش‌های مهارتی در حوزه بازرگانی	۱۸۰۲۰۶۱۰۰۰
۳۷/۹۲	۳۴۴,۶۵۹,۳۷۸	۳۴۹,۸۹۰,۱۵۰	بانک کشاورزی	۲۰۰۵۰۰
-	۰	۶۵۰,۰۰۰	برنامه ارتقای بهره‌وری	۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰
-	۳۷۰,۲۰۳,۷۹۸	۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۱۰۰۲۱۲۱۰۰۰
-	۰	۲۷,۸۷۵,۶۹۸	برنامه بهبود عملکرد	۱۳۰۵۰۲۸۰۰۰
-	۰	۵۸,۴۰۴,۶۷۴	برنامه پرداخت تسهیلات	۱۳۰۵۰۴۱۰۰۰
-	۰	۱۵۸,۶۳۰,۳۵۶	برنامه جذب منابع	۱۳۰۵۰۴۲۰۰۰
-	۰	۴,۳۲۹,۴۲۲	برنامه سایر خدمات بانکی (صدور حواله، ضمانتنامه و...)	۱۳۰۵۰۶۵۰۰۰
-	۷۴,۴۵۵,۵۸۰	۰	برنامه حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش‌های کشاورزی، منابع طبیعی و عشایری	۱۳۰۶۰۵۰۰۰۰
۶۳/۵۴	۲۰,۰۳۸,۱۷۵	۱۲,۲۵۲,۸۷۲	صندوق بیمه کشاورزی	۲۰۰۵۰۵
-	۰	۵۰۰	برنامه ارتقای بهره‌وری	۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰
-	۲۰,۰۳۷,۰۸۲	۰	برنامه بیمه کشاورزی	۱۳۰۶۰۴۸۰۰۰
-	۰	۱۲,۲۵۲,۳۷۲	برنامه پوشش بیمه کشاورزی	۱۳۰۶۰۸۶۰۰۰
-	۱,۰۹۳	۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰
-/۱۰۶	۳۱۷,۰۴۶	۳۲۰,۴۳۰	شرکت سهامی کشاورزی و دامپروری سفیدرود	۲۰۱۰۰۰
-	۰	۶۰	برنامه ارتقای بهره‌وری	۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰
-	۵۰,۶۲۲	۰	برنامه حمایت از افزایش تولید محصولات زراعی و باغی	۱۳۰۶۰۰۹۰۰۰
-	۲۶۶,۱۶۹	۰	برنامه حمایت از افزایش تولید محصولات دام و طیور	۱۳۰۶۰۱۰۰۰۰
-	۰	۲۴۰,۹۶۵	برنامه برون‌سپاری فعالیت‌های کشاورزی و شیلاتی	۱۳۰۶۰۵۱۰۰۰
-	۰	۷۹,۴۰۵	برنامه افزایش تولید محصولات دام و طیور	۱۳۰۶۰۸۱۰۰۰
-	۲۵۵	۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰
۴۹/۹۱	۱۱,۸۸۱,۶۸۰	۷,۹۲۵,۷۵۴	شرکت سهامی کشت و صنعت و دامپروری مغان	۲۰۲۵۰۰
-	۰	۳۹۶,۲۸۸	برنامه افزایش محصولات باغی	۱۳۰۶۰۸۰۰۰۰
-	۰	۳,۹۶۲,۸۸۲	برنامه افزایش تولید محصولات دام و طیور	۱۳۰۶۰۸۱۰۰۰
-	۰	۳,۵۶۶,۵۸۴	برنامه افزایش محصولات زراعی	۱۳۰۶۰۸۲۰۰۰
-	۶,۱۷۹,۴۱۵	۰	برنامه حمایت از افزایش تولید محصولات زراعی و باغی	۱۳۰۶۰۰۹۰۰۰
-	۵,۷۰۰,۹۳۹	۰	برنامه حمایت از افزایش تولید محصولات دام و طیور	۱۳۰۶۰۱۰۰۰۰
-	۱,۳۲۶	۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰
۲۲/۹۶	۲۰۵,۱۶۳	۱۶۶,۸۶۰	شرکت مادر تخصصی صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی	۲۰۳۸۰۰
-	۰	۷۰	برنامه ارتقای بهره‌وری	۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰
-	۰	۱۶۶,۷۹۰	برنامه حمایت از فعالیت‌های تولیدی و توانمندسازی تولیدکنندگان بخش کشاورزی	۱۳۰۶۰۸۵۰۰۰
-	۲۰۴,۷۹۴	۰	برنامه حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش‌های کشاورزی، منابع طبیعی و عشایری	۱۳۰۶۰۵۰۰۰۰
-	۳۶۹	۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰
۳۲۴/۵۹	۳۸۴,۳۵۰,۹۶۳	۹۰,۵۰۰,۲۸۶	شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور	۲۰۲۹۰۰
-	۰	۱,۰۰۰	برنامه ارتقای بهره‌وری	۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰
-	۰	۹۰,۴۹۹,۲۸۶	برنامه تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی	۱۳۰۶۰۸۳۰۰۰
-	۳۸۴,۳۴۶,۹۶۳	۰	برنامه مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۰

شماره طبقه‌بندی	عنوان شرکت / برنامه	هزینه		درصد تغییرات
		مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	
۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۰	۴۰,۰۰۰	-
۲۰۸۰۰۰	شرکت سهامی پرورش کرم ابریشم ایران	۴۹,۴۰۰	۰	-
۱۳۰۶۰۸۳۰۰۰	برنامه تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی	۴۹,۴۰۰	۰	-
۲۶۳۵۰۰	شرکت سهامی خدمات حمایتی کشاورزی	۱۱۹,۹۱۵,۳۳۹	۱۱۱,۰۰۸,۰۲۱	-۷/۴۳
۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰	برنامه ارتقای بهره‌وری	۲,۴۰۰	۰	-
۱۳۰۶۰۸۳۰۰۰	برنامه تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی	۱۱۹,۹۱۲,۹۳۹	۰	-
۱۳۰۶۰۱۷۰۰۰	برنامه مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی	۰	۱۱۱,۰۰۵,۶۲۱	-
۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۰	۲,۴۰۰	-
۲۷۲۵۰۰	شرکت سهامی هواپیمایی خدمات ویژه	۱۳۴,۳۱۲	۱۳۴,۲۳۶	-۰/۰۶
۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰	برنامه ارتقای بهره‌وری	۱,۳۴۴	۰	-
۱۳۰۶۰۷۹۰۰۰	برنامه ارتقای سطح پوشش حفاظتی و حمایت از جنگل‌ها و مراتع کشور	۵,۳۷۴	۰	-
۱۳۰۶۰۸۸۰۰۰	برنامه کنترل و مبارزه با آفات و بیماری‌های گیاهی و علف‌های هرز	۱۲۲,۲۲۰	۰	-
۱۳۰۶۰۹۰۰۰۰	برنامه تثبیت شن‌های روان و مقابله با بیابان‌زایی	۵,۳۷۴	۰	-
۱۳۰۴۰۳۶۰۰۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۰	۳۶	-
۱۳۰۶۰۰۲۰۰۰	برنامه حفاظت، احیا و بهره‌برداری پایدار جنگل‌ها و مراتع	۰	۱۲۰,۷۸۰	-
۱۳۰۶۰۳۱۰۰۰	برنامه پایش و کنترل آفات و بیماری‌های گیاهی و ارتقای سلامت و بهداشت محصولات کشاورزی	۰	۶,۷۱۰	-
۱۳۰۶۰۳۳۰۰۰	برنامه بیابان‌زدایی و احیای عرصه‌های تخریب شده	۰	۶,۷۱۰	-
۲۸۶۸۰۰	شرکت مادر تخصصی خدمات کشاورزی	۹۷۴,۱۵۵	۱۰,۷۸۱,۰۲۳	۱۰/۶۷
۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰	برنامه ارتقای بهره‌وری	۳۰۰	۰	-
۱۳۰۶۰۲۷۰۰۰	برنامه سامان‌دهی شرکت‌ها و انجام عملیات صید، فراوری و فروش ماهیان خاویاری	۹۷۳,۸۵۵	۰	-
۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۰	۴۹۲	-
۱۳۰۶۰۹۹۰۰۰	برنامه سامان‌دهی شرکت‌ها و انجام عملیات صید، فراوری و فروش ماهیان خاویاری	۰	۱۰,۷۷۶,۱۱۱	-
۲۸۶۹۵۰	شرکت سهامی خدمات مهندسی آب و خاک	۲,۹۷۰,۰۰۰	۳,۷۲۱,۳۳۲	۲۵/۳۰
۱۳۰۶۰۱۲۰۰۰	برنامه توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی	۰	۳,۷۲۰,۱۵۱	-
۱۳۰۶۰۹۴۰۰۰	برنامه عملیات آب و خاک و راهسازی	۲,۹۷۰,۰۰۰	۰	-
۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۰	۱,۱۸۱	-
۲۹۰۷۱۰	شرکت شهرک‌های کشاورزی	۴۳۶,۳۳۳	۵۲۵,۶۳۳	۲۰/۴۷
۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰	برنامه ارتقای بهره‌وری	۵۰۰	۰	-
۱۳۰۶۰۲۵۰۰۰	برنامه راهبردی توسعه منابع و سرمایه‌گذاری برای ایجاد و تکمیل شهرک‌های کشاورزی	۲۱۷,۶۶۱	۰	-
۱۳۰۶۰۸۴۰۰۰	برنامه توسعه بازار و فناوری‌های نوین در شهرک‌های کشاورزی، دامی و شیلاتی	۴۳,۶۳۲	۰	-
۱۳۰۶۰۸۹۰۰۰	برنامه مطالعه، طراحی و اجرای زیرساخت مجتمع‌های کشاورزی، دامی و شیلاتی	۱۷۴,۵۳۰	۰	-
۱۳۰۶۰۸۹۰۰۰	برنامه توسعه زیرساخت‌های مجتمع‌ها و شهرک‌های کشاورزی	۰	۵۲۴,۱۳۷	-
۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۰	۱,۴۹۶	-
۲۹۴۲۱۰	شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران	۵۴۶,۸۱۴,۴۰۵	۱,۱۷۴,۹۷۴,۶۰۰	۱۱۴/۸۸
۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰	برنامه ارتقای بهره‌وری	۲۰۰۰	۰	-
۱۳۰۵۰۶۷۰۰۰	برنامه مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی	۴۱۵,۹۲۸,۸۰۵	۰	-
۱۳۰۶۰۸۳۰۰۰	برنامه تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی	۱۳۰,۸۸۳,۶۰۰	۰	-
۱۳۰۶۰۱۷۰۰۰	برنامه مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی	۰	۱,۱۷۴,۹۷۱,۶۰۰	-
۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی	۰	۳,۰۰۰	-
	جمع کل	۱۰,۳۶,۱۴۹,۲۵۶	۲۰,۵۷,۵۲۷,۸۲۳	۹۸/۵۷

مأخذ: همان.

جدول ۲۱. بودجه شرکت‌های دولتی فعال در زمینه تأمین کالاهای اساسی بخش کشاورزی برحسب برنامه و فعالیت* (میلیون ریال)

عنوان شرکت	شماره طبقه‌بندی	عنوان شرکت / برنامه / فعالیت	هزینه			تسهیلات بانکی		
			مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات	مصوب ۱۴۰۰	برآورد ۱۴۰۱	درصد تغییرات
شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور	۲۰۳۹۰۰	شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور	۹۰.۵۰۰.۲۸۶	۳۸۴.۲۵۰.۹۶۳	۳۲۴/۵۹	۳۰.۰۰۰.۰۰۰	۴۰.۰۰۰.۰۰۰	۳۳/۳۳
	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۰	برنامه مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی (برنامه تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی - ۱۳۰۶۰۸۳۰۰۰)	۹۰.۴۹۹.۲۸۶	۳۸۴.۲۴۶.۹۶۳	۳۲۴/۵۹			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۳	خرید گوشت قرمز (۱۳۰۶۰۸۳۰۰۸)	۲۱.۵۲۹.۴۵۰	۳۴.۸۴۶.۲۶۰	۶۱/۸۵			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۴	خرید گوشت مرغ (۱۳۰۶۰۸۳۰۰۹)	۹.۳۴۶.۱۲۰	۴۹.۳۱۲.۳۱۵	۴۲۷/۶۲			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۵	خرید جو (۱۳۰۶۰۸۳۰۱۰)	۱۰.۶۸۱.۳۰۰	۵۱.۳۸۰.۷۰۰	۳۸۱/۰۳			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۶	خرید ذرت (۱۳۰۶۰۸۳۰۱۱)	۲۲.۸۸۸.۵۰۰	۱۲۰.۰۷۸.۰۰۰	۴۴۶/۶۲			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۷	خرید تخم‌مرغ (۱۳۰۶۰۸۳۰۱۵)	۴۹۵.۹۱۶	۵.۸۲۷.۶۸۸	۱۰۷۵/۱۴			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۸	خرید کنجاله سویا (۱۳۰۶۰۸۳۰۱۶)	۲۵.۵۵۸.۰۰۰	۱۲۲.۸۰۲.۰۰۰	۳۸۰/۴۸			
	۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی (برنامه ارتقای بهره‌وری - ۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰)	۱.۰۰۰	۴.۰۰۰	۳۰۰/۰۰			
	۱۳۰۶۰۹۵۰۰۱	افزایش بهره‌وری (افزایش بهره‌وری برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه - ۱۰۰۲۱۱۵۰۰۱)	۱.۰۰۰	۴.۰۰۰	۳۰۰/۰۰			
شرکت سهامی خدمات حمایتی کشاورزی	۲۶۳۵۰۰	شرکت سهامی خدمات حمایتی کشاورزی	۱۱۹.۹۱۵.۳۳۹	۱۱۱.۰۰۸.۰۲۱	-۷/۴۳	۲۰.۰۰۰.۰۰۰	۴۰.۰۰۰.۰۰۰	۱۰۰/۰۰
	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۰	برنامه مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی (برنامه تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی - ۱۳۰۶۰۸۳۰۰۰)	۱۱۹.۹۱۲.۹۳۹	۱۱۱.۰۰۵.۶۲۱	-۷/۴۳			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۱۰	تهیه، تدارک و توزیع انواع بذر (۱۳۰۶۰۸۳۰۰۳)	۴۸۰.۹۸۷	۶۶۵.۱۰۹	۳۸/۲۸			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۱۱	تهیه، تدارک و توزیع انواع سم (۱۳۰۶۰۸۳۰۰۴)	۱۵۷.۹۲۰	۱.۲۶۶.۱۸۰	۷۰/۱۷۹			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۱۲	تهیه، تدارک و توزیع انواع کود (۱۳۰۶۰۸۳۰۱۲)	۱۱۹.۲۷۴.۰۳۲	۱۰۹.۰۷۴.۳۳۲	-۸/۵۵			
	۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی (برنامه ارتقای بهره‌وری - ۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰)	۲.۴۰۰	۲.۴۰۰	۰/۰۰			
	۱۳۰۶۰۹۵۰۰۱	افزایش بهره‌وری (افزایش بهره‌وری برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه - ۱۰۰۲۱۱۵۰۰۱)	۲.۴۰۰	۲.۴۰۰	۰/۰۰			
شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران	۲۹۴۲۱۰	شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران	۵۴۶.۸۱۴.۴۰۵	۱.۱۷۴.۹۷۴.۶۰۰	۱۱۴/۸۸	۱۸۰.۰۰۰.۰۰۰	۳۰۰.۰۰۰.۰۰۰	۶۶/۶۷
	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۰	برنامه مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی (۱۳۰۵۰۶۷۰۰۰) (برنامه تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی - ۱۳۰۶۰۸۳۰۰۰)	۵۴۶.۸۱۲.۴۰۵	۱.۱۷۴.۹۷۱.۶۰۰	۱۱۴/۸۸			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۱۳	خرید تضمینی دانه‌های روغنی داخلی (۱۳۰۵۰۶۷۰۰۳)	۲۱.۲۷۷.۸۰۰	۳۸.۵۲۳.۳۰۰	۸۱/۰۵			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۱۴	خرید تضمینی گندم (۱۳۰۵۰۶۷۰۰۴)	۳۹۴.۶۵۱.۰۰۵	۶۵۰.۰۵۰.۰۰۰	۶۴/۷۲			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۱۵	خرید شکر (۱۳۰۶۰۸۳۰۰۶)	۳۷.۹۸۲.۰۰۰	۵۶.۸۳۱.۰۰۰	۴۹/۶۳			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۱۶	خرید روغن خام (۱۳۰۶۰۸۳۰۰۷)	۲۶.۸۸۹.۰۰۰	۲۱۸.۸۲۷.۲۰۰	۷۱۳/۸۲			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۱۷	خرید برنج (۱۳۰۶۰۸۳۰۱۳)	۶۶.۰۱۲.۶۰۰	۱۰۳.۷۵۸.۶۰۰	۵۷/۱۸			
	۱۳۰۶۰۱۷۰۱۸	خرید گندم	۰	۱۰۶.۹۸۱.۵۰۰	-			
	۱۳۰۶۰۹۵۰۰۰	برنامه ارتقای شاخص‌ها و رشد اقتصادی (برنامه ارتقای بهره‌وری - ۱۰۰۲۱۱۵۰۰۰)	۲.۰۰۰	۳.۰۰۰	۵۰/۰۰			
۱۳۰۶۰۹۵۰۰۱	افزایش بهره‌وری (افزایش بهره‌وری برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه - ۱۰۰۲۱۱۵۰۰۱)	۲.۰۰۰	۳.۰۰۰	۵۰/۰۰				
جمع کل			۷۵۷.۲۳۰.۳۰	۱.۶۷۰.۲۳۳.۵۸۴	۱۲۰/۵۷	۲۲۰.۰۰۰.۰۰۰	۳۸۰.۰۰۰.۰۰۰	۶۵/۲۲

مأخذ: همان.

* مقادیر ذکر شده داخل پرانتز، شماره و عناوین ردیف‌های متناظر مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ است.

۸. اولویت‌های اساسی بخش کشاورزی و منابع طبیعی با تأکید بر اسناد بالادستی

در اینجا، ابتدا اولویت‌های اساسی بخش کشاورزی و منابع طبیعی با تأکید بر اسناد بالادستی تبیین و سازوکارهای اساسی تحقق آنها ارائه شده است. این امر، زمینه را برای ارزیابی بهتر و دقیق‌تر لایحه بودجه ۱۴۰۱ فراهم می‌کند. سپس نسبت اعتبارات برآورد شده برای بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، با تکالیف مربوطه بررسی شده است. یکی از مهم‌ترین تکالیف اسناد بالادستی و مورد تأکید سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی، تحقق امنیت غذایی است. با وجود این به دلیل عدم اتخاذ استراتژی مشخص برای تحقق امنیت غذایی در کشور، مشاهده می‌شود که چالش‌های مربوطه، به‌طور ویژه عدم توسعه کشاورزی دانش‌بنیان در راستای خودکفایی در محصولات اساسی، کماکان به قوت خود باقی است و سازوکارهای آموزش و ترویج دولتی و خصوصی نیز تاکنون عملکرد مناسبی در زمینه نداشته است. تفاوت عملکرد بین استان‌های مختلف و افزایش مستمر شکاف عملکرد بهره‌برداران با کشاورزان نمونه، تفاوت عملکرد بین استان‌های مختلف و افزایش مستمر شکاف عملکرد تولید بین ایران و متوسط جهانی، از بارزترین شواهد این موضوع هستند. از طرفی سازوکارهای تولید محصولات اساسی زراعی در شهرک‌های کشاورزی نیز با وجود پشتوانه قانونی و اجرایی برای توسعه این شهرک‌ها، به‌نحو مناسبی پیگیری نشده است. مهم‌ترین اقداماتی که می‌توانند سبب تحقق خودکفایی پایدار شوند و باید در بودجه‌های سنواتی مدنظر قرار گیرند، به شرح زیر است:

- استقرار «مناطق ویژه خودکفایی در محصولات اساسی کشاورزی» در اراضی حاصلخیز کشور تحت مدیریت قراردادی شرکت‌های دانش‌بنیان و تشکل‌های ملی کشاورزان، براساس الگوی مدیریت یکپارچه و علمی،

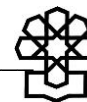
- رفع خلأ عملکرد محصولات اساسی کشاورزی با به‌کارگیری دانش‌آموختگان کشاورزی در مزارع و پرداخت درصدی از افزایش تولید به ایشان،

- شناسایی، خرید، نوسازی، تجهیز و یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی خصوصی رهاشده از طریق بانک زمین و واگذاری آنها به متقاضیان سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی با اولویت ساکنان بومی و دانش‌آموختگان کشاورزی براساس نرخ روز،

- تشویق تولیدکنندگان صیفی‌جات مزاد بر نیاز داخل، نسبت به اختصاص اراضی خود به کشت نهاده‌های دامی در قالب عقد قرارداد سلف بین تشکل‌های مربوطه،

- افزایش عملکرد دیم‌زارهای کشور از طریق توسعه کشاورزی حفاظتی در سطح حداقل ۱۰ درصد از دیم‌زارها با استفاده از ظرفیت بخش غیردولتی و شرکت‌های دانش‌بنیان.

یکی دیگر از مهم‌ترین تکالیف اسناد بالادستی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی، ارتقای سلامت و

کیفیت مواد غذایی است که در بندهای «۲» و «۷» سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی نیز مورد تأکید قرار گرفته است. در این راستا، آیین‌نامه اجرایی شورای عالی سلامت و امنیت غذایی در مورخ ۱۳۹۹/۷/۲۱ اصلاح شد و ماده (۷) آن، برنامه جامع ارتقای سلامت و ایمنی غذایی کشور را مدنظر قرار داد. بند «۴» سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی به موضوع رقابتی شدن فعالیت‌ها در این بخش از طریق توسعه و تقویت تعاونی‌ها و سایر تشکل‌های اقتصادی، اجتماعی، صنفی و تخصصی با مشارکت آحاد جامعه تأکید دارد. با وجود این، بخش غیردولتی یا تشکل‌ها و تعاونی‌های کشاورزی به دلیل چالش‌هایی از قبیل فقدان نگاه آینده‌نگرانه، خوداتکا و راهبردی و عدم شبکه‌سازی افقی و عمودی مناسب، دامنه وسیع اختیارات و دخالت‌های دولت در تشکیل و اداره شرکت‌های غیردولتی، عدم توجه کافی به صلاحیت‌ها و تجربه در انتخاب اعضای هیئت مدیره و مدیران عامل شرکت‌های غیردولتی و فقدان پشتوانه قانونی لازم برای مشارکت در مراکز تصمیم‌گیری و سیاستگذاری به‌منظور ایفای نقش‌های حمایتی، نتوانسته‌اند نقش‌آفرینی فراگیر در توسعه کشاورزی داشته باشند. این ایرادات نشان‌دهنده اثربخشی پایین اعتبارات مرتبط با توسعه و توانمندسازی تشکل‌ها و تعاونی‌ها در قوانین بودجه سنواتی است. رفع این چالش به‌همراه ریل‌گذاری صحیح برای فعالیت‌های شرکت‌های دولتی رقیب در اصلاح ساختاری بودجه بخش کشاورزی و منابع طبیعی باید مورد اهتمام ویژه قرار گیرد.

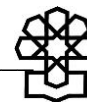
به‌منظور تداوم پایداری در بخش تولیدات کشاورزی، این بخش نیازمند تزریق سرمایه جدید و جایگزینی سرمایه‌های مستهلک است. برای افزایش موجودی سرمایه در بخش کشاورزی و منابع طبیعی لازم است تقاضا برای سرمایه‌گذاری در این بخش، با افزایش سطح درآمد فعالان و نیز تسهیل در ارائه مجوزهای کسب‌وکار تقویت گردد. با وجود این یکی از دلایل اصلی پایین بودن میزان سرمایه‌گذاری، طولانی شدن آغاز یک کسب‌وکار در برخی از فعالیت‌های اصلی بخش کشاورزی و منابع طبیعی است. این مشکل به‌نوبه خود ناشی از ضرورت انجام استعلام از بالغ بر ۱۶ دستگاه اجرایی می‌باشد. در این راستا لازم است مناطق پاک سرمایه‌گذاری (فاقد محدودیت سرمایه‌گذاری) براساس کیفیت اراضی، در نواحی روستایی و عشایری مشخص شود و اصولاً مشکل استعلامات برای همیشه به‌صورت ریشه‌ای حل شود. بدون بارگزاری اطلاعات مکانی محدودیت‌های سرمایه‌گذاری به‌صورت عمومی و قابل دسترس، حذف استعلامات مذکور امکان‌پذیر نبوده و منجر به آشفتگی بیش از پیش خواهد شد. در این راستا بودجه‌های سنواتی کشور، باید اعتبارات مشخصی را برای ارزیابی کیفیت خاک‌های کشور و بارگزاری عمومی آنها به‌صورت برخط به‌منظور هدایت صحیح فعالیت‌های اقتصادی در پهنه سرزمین اختصاص دهند. همچنین اتخاذ سیاست‌های حمایتی مناسب و افزایش سودآوری در بخش کشاورزی در راستای ایجاد انگیزه برای جذب و توسعه سرمایه‌گذاری در این بخش، از محورهای مورد تأکید در بند «۶» از سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی است.

هرساله قیمت محصولات کشاورزی اساسی بنابه دلایلی از جمله عدم هدایت کشاورزان در تولید

محصولات کشاورزی، با نوسانات اساسی مواجه می‌شود. از سوی دیگر، سهم کشاورزان از قیمت نهایی محصولات کشاورزی بسیار اندک است و واسطه‌های غیرضرور سبب اجحاف در حقوق کشاورزان و مصرف‌کنندگان می‌شوند. این در حالی است که در بند «۷» از سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی، موضوع اصلاح نظام بازار محصولات کشاورزی مورد تأکید قرار گرفته و بند «ت» از ماده (۳۳) قانون برنامه ششم توسعه، کاهش حداقل ده درصدی (۱۰٪) شکاف قیمت دریافتی تولیدکنندگان و قیمت پرداختی مصرف‌کنندگان نهایی این محصولات در طول اجرای قانون برنامه را تکلیف کرده است. لذا ضروری است جهت‌دهی اعتبارات مرتبط با اصلاح نظام بازار محصولات کشاورزی، با تأکید بر توسعه عرضه مستقیم محصولات کشاورزی، ایجاد زیرساخت‌های شناسه‌گذاری، رهگیری کالا از مزرعه تا سفره و تقویت بورس کالای کشاورزی اصلاح شود.

«اجرای سیاست‌های حمایتی و متعادل کردن سطح سودآوری کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصادی»، «حمایت مؤثر از سامان‌دهی فرایند تولید»، «تأمین درآمد تولیدکنندگان» و «تخصیص یارانه هدفمند به بخش کشاورزی» از جمله عباراتی است که در بندهای «۶»، «۷» و «۸» از سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی در راستای ارتقای حمایت‌ها و هدفمندسازی آن در این بخش مورد اشاره قرار گرفته‌اند. در همین راستا و با توجه به تصمیم دولت بر توقف تخصیص ارز ترجیحی به واردات کالاهای اساسی، لازم است شفافیت منابع ناشی از حذف ارز ترجیحی و چگونگی مصارف مربوطه، با واریز این منابع به صندوق یا حساب ویژه، با تأکید بر حفظ منافع تولیدکنندگان در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ مدنظر قرار گیرد. تجربه هدفمندسازی یارانه‌ها نیز نشان داده است که دغدغه پُرفشار پیشگیری از بروز تنش‌های اجتماعی ناشی از افزایش قیمت کالاهای اساسی، منجر به تمرکز دولتمردان بر جبران رفاه مصرف‌کنندگان به بهای غفلت از تولیدکنندگان می‌شود. بنابراین مشخص نیست اتکا به منابع حاصل از آزادسازی ارز، برای حمایت از بخش تولید تا چه حدی عملی خواهد شد. تجربه ناموفق اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها در عدم جبران هزینه‌های بخش تولید، به هیچ عنوان نباید در سال آینده تکرار شود و هرگونه اصلاح در اجرای سیاست تخصیص ارز ترجیحی به واردات کالاهای اساسی باید با لحاظ جبران کامل منافع تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان صورت گیرد. برخی از الزامات اجرای سیاست حذف ارز ترجیحی عبارتند از:

- تأمین نقدینگی و سرمایه در گردش واحدهای تولیدی و همچنین واردکنندگان نهاده‌های دامی و دانه‌های روغنی،
- توسعه زیرساخت‌های تولید با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی،
- اعطای تسهیلات به تولیدکنندگان به صورت غیرنقدی در قالب توسعه تکنولوژی با پیمانکاری شرکت‌های دانش‌بنیان،

- اختصاص اراضی دولتی از جمله اراضی تحت شبکه آبیاری دز به کشت محصولات اساسی،
- حذف واسطه‌های غیر ضرور و اصلاح ساختارهای معیوب توزیع در بخش کشاورزی،
- تأکید بر دستیابی مستقیم خانوارهای فقیر به محصولات اساسی،
- ایجاد ذخایر استراتژیک اطمینان بخش از کالاهای اساسی.

استفاده از عبارت «خوداتکایی در کالاهای اساسی» در ادبیات تقنینی، آسیبی است که به دلیل عدم آگاهی برنامه‌ریزان و سیاستگذاران در برخی از موارد مشاهده می‌شود و این امر مغایر با بسیاری از قوانین بالادستی و سیاست‌های کلی از جمله اصل چهارم و سوم (۴۳) قانون اساسی و نیز قانون تمرکز وظایف و سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی است. چراکه این اسناد مشخصاً بر واژه خودکفایی تأکید کرده‌اند. برای مثال اصل چهارم و سوم (۴۳) قانون اساسی، برای تأمین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد، اقتصاد جمهوری اسلامی ایران را بر چندین ضابطه استوار دانسته است. بند «۹» آن به شرح زیر افزایش بر تولیدات کشاورزی و خودکفایی تأکید کرده است: «تأکید بر افزایش تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی که نیازهای عمومی را تأمین کند و کشور را به مرحله خودکفایی برساند و از وابستگی برهاند».

همچنین ماده (۳۱) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه، دولت را موظف به نیل به خودکفایی در محصولات اساسی زراعی، دامی و آبی به میزان نودوپنج درصد (۹۵٪) در پایان اجرای قانون برنامه کرده است. گفتنی است عبارت‌های «نیل به خودکفایی در محصولات اساسی» و «تحقق خودکفایی» به ترتیب در بندهای «۲» و «۸» از سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی نیز مورد تأکید قرار گرفته است.

با لحاظ تکالیف مشخص شده در قانون برنامه ششم توسعه و همچنین قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، تعداد کثیری از تکالیف فوق با عنوان خاص، یا با عناوین ذیل برنامه‌های اصلی در پیشنهاد بودجه سال ۱۴۰۱ دارای ردیف بودجه مشخصی بوده و اعتباراتی برای موارد فوق در نظر گرفته شده است؛ ولی به دلیل نبود هدفگذاری مشخص و همچنین عدم امکان بررسی اثربخشی اعتبارات، نتیجه‌گیری درباره اینکه مقادیر اعتبارات فوق و نحوه هزینه‌کرد آنها تا چه حد به اهداف متصور برای اجرای این برنامه‌ها بینجامد ممکن نیست. بررسی اعتبارات برآورد شده در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ برای اجرای تکالیف مندرج در قانون برنامه ششم توسعه و همچنین قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور در قالب جداول ۲۲ و ۲۳ پیوست قابل مشاهده است.

فارغ از ایرادات پیش‌گفته، برای برخی تکالیف از جمله «توسعه صنایع تبدیلی، تکمیلی و نگهداری محصولات اساسی کشاورزی»، «پوشش بیمه اجباری کلیه دام‌ها»، «انجام ایمن‌سازی (واکسیناسیون) دام‌های سبک و سنگین»، «توسعه سامانه‌های نوین آبیاری»، «تولید و پخش برنامه‌های آموزشی، ترویجی»، «بهبود کمی و کیفی محصولات کشاورزی و فراوری تولیدات»، «برنامه‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری»، «افزایش تولید محصولات راهبردی و ارتقای ضریب خوداتکایی»، «تهیه نقشه‌های

حدنگاری (کاداستر) منابع طبیعی» و...، اعتبارات تقریباً مشخصی در قالب برنامه‌های مختلف لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ پیش‌بینی شده است.

از طرفی برای تعدادی از برنامه‌ها و تکالیف، از جمله «جبران خسارت ناشی از دیرکرد در خرید تضمینی محصولات»، «هزینه‌های انجام آزمایشات تراریختگی»، «حمایت از صادرات و ایجاد خوشه‌های صادراتی»، «بازاریابی در کشورهای هدف صادراتی و اعمال سیاست‌های تشویقی صادراتی برای محصولات فراوری شده»، «حمایت از تشکل‌های فراگیر کشاورزی و روستایی»، «اصلاح و بهبود خاک‌های کشاورزی»، «تأمین حقایق کشاورزان از رودخانه‌ها، چشمه‌ها و قنات‌ها از آب سدهای احداثی بر روی این رودخانه‌ها، قنات‌ها و چشمه‌ها»، «مقابله با ریزگردها»، «اصلاح و پرداخت خسارت به آن دسته از طرح‌های جنگل‌داری که مشمول ممنوعیت برداشت می‌شوند»، «مهار عوامل ناپایداری، جلوگیری از تغییر کاربری، تجاوز و تصرف، مبارزه با قاچاق چوب»، «واردات مواد اولیه صنایع مرتبط با چوب (سلولزی)» و همچنین «بخشودگی سود و کارمزد وام‌های کشاورزان» اعتبار مشخصی تخصیص نیافته یا قابل احصا نیست.

جمع‌بندی و پیشنهادها

۱. نقد کلی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ بخش کشاورزی و منابع طبیعی

یکی از مهم‌ترین ایرادهای لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ بخش کشاورزی و منابع طبیعی، عدم شفافیت در ارائه اطلاعات برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط با بخش، به‌ویژه در خصوص اعتبارات هزینه‌ای طرح‌های ذیل دستگاه‌های اجرایی است که بررسی دقیق تکالیف هر دستگاه و مقایسه اعتبارات آن با سنوات گذشته را غیرممکن می‌کند؛ این درحالی است که روند اصلاحی ساختار بودجه باید به سمت افزایش شفافیت با ارائه جزئیات درآمدها و هزینه‌ها همراه باشد. نکته‌ای که علاوه بر موارد پیش‌گفته، به دلیل عدم ارائه بودجه دستگاه‌های تابعه، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، به‌طور کامل مغفول مانده است.

نتیجه‌گرا نبودن اعتبارات پیش‌بینی شده و تخصیص‌یافته به دستگاه‌های مختلف نیز یکی دیگر از مهم‌ترین ایرادهای ساختاری بودجه بخش کشاورزی و منابع طبیعی است. به این مفهوم که برای بسیاری از اعتبارات، اهداف کمی مشخصی ذکر نشده و برای آن بخشی که دارای اهداف کمی هستند نیز مشخص نیست اعتبارات پیش‌بینی شده به چه میزان از اثربخشی لازم در راستای اهداف ذکر شده برخوردارند و این اثربخشی با چه معیاری قابل سنجش است. به عبارت دیگر، اهداف کمی ذکر شده ناظر بر فرایند هستند و مشخص نیست این تعداد طرح و پروژه چه تأثیری در دستیابی به تکالیف ناظر بر آنها دارند. همچنین مشخص نیست ارتباط متقابل طرح‌ها یا عوامل مرتبط و دخیل در دستیابی به اهداف مذکور، چگونه می‌تواند باعث تغییر در سرعت یا روند نیل به اهداف مذکور شود.

از طرفی لازم است سازوکارهای استفاده از ظرفیت بخش خصوصی به منظور افزایش اثربخشی طرح‌ها و ارتقای کارایی آنها نیز مشخص شود. تداوم روند فعلی و نبود نظام ارزیابی میدانی در کنار عدم تخصیص اعتبارات در زمان مقتضی، علاوه بر اتلاف منابع، بعضاً منجر به رقابت برای جذب بودجه و در نتیجه ارائه آمارهای صوری توسط دستگاه‌ها و یا استان‌های مختلف شده است.

۲. نکات محوری ارقام بودجه بخش کشاورزی و منابع طبیعی

• اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی شامل اعتبارات عمومی، متفرقه، اختصاصی و پارانه‌ها با رشد ۵۷/۶۱ درصدی از ۷۰,۵۳۷ میلیارد ریال مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۱۱۱,۱۷۱ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ رسیده است. با وجود این سهم فصل کشاورزی و منابع طبیعی از کل اعتبارات امور اقتصادی از ۱۴/۴۷ درصد در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۱۴/۱۳ درصد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کاهش یافته است. سهم فصل کشاورزی و منابع طبیعی از کل بودجه مصوب سال ۱۴۰۰، معادل ۱/۰۳ درصد بوده است که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به ۱/۱۲ درصد افزایش یافته است. گفتنی است سهم فصل کشاورزی و منابع طبیعی از بودجه عمومی مصوب برای امور اقتصادی و کل در سال ۱۴۰۰، به ترتیب ۱۴/۰۱ و ۰/۸۵ درصد بوده است که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به ترتیب به ۱۸/۳۸ و ۱/۰۵ درصد افزایش یافته است. به طور کلی همان‌طور که در بخش قبل عنوان شد، می‌توان گفت که بودجه بخش کشاورزی و منابع طبیعی به دلیل اینکه در خصوص خودکفایی، توسعه پایدار زنجیره ارزش، بهبود بازار و ... راهبرد و برنامه مشخصی ندارد، نمی‌تواند با این فرم کلیشه‌ای سالیانه در تحقق اهداف و اولویت‌های این بخش تحول جدی ایجاد کند.

• منابع عمومی و اختصاصی وزارت جهاد کشاورزی به‌عنوان دستگاه اصلی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، ۰/۶۶ درصد از کل منابع عمومی و اختصاصی دستگاه‌های اجرایی و مصارف عمومی و اختصاصی این وزارتخانه نیز ۱/۸۷ درصد از کل مصارف عمومی و اختصاصی دستگاه‌های اجرایی را شامل می‌شود.

• در ردیف‌های متفرقه مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ در مجموع اعتباری معادل با ۲۵,۹۷۸ میلیارد ریال در نظر گرفته شده است که ۵,۳۵۶ میلیارد ریال آن را اعتبارات هزینه‌ای و ۲۰,۶۲۲ میلیارد ریال آن را اعتبارات تمرکز دارایی‌های سرمایه‌ای تشکیل می‌دهد. در مجموع اعتبارات برآورد شده برای ردیف‌های متفرقه مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نسبت به مقادیر مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، ۳۶/۵۷ درصد کاهش یافته که میزان کاهش در اعتبارات متفرقه هزینه‌ای و تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای به ترتیب ۴/۴۸ و ۴۷/۵۹ درصد است.

• در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، مبلغ ۱۹۷,۶۱۶ میلیارد ریال اعتبار برای تعداد ۱۷ دستگاه اجرایی مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در نظر گرفته شده است که نسبت به سال ۱۴۰۰ به میزان ۸۹/۱۳ درصد افزایش یافته است. مجموع اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های این بخش با افزایش ۷۷/۱۹ درصدی

نسبت به سال ۱۴۰۰ به رقم ۹۱,۷۶۲ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ افزایش پیدا کرده است. مجموع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای عمومی دستگاه‌های بخش کشاورزی و منابع طبیعی نیز با افزایش ۱۰۰/۸۷ درصدی نسبت به سال ۱۴۰۰ به رقم ۱۰۵,۸۵۴ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ رسیده است.

• توزیع اعتبارات بخش کشاورزی و منابع طبیعی نشان می‌دهد که بیشترین اعتبارات هزینه‌ای مربوط به «سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی» است. این درحالی است که به دلیل عدم اهتمام جدی این سازمان بر رفع چالش‌های میدانی و کلیدی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، متأسفانه اعتبارات تخصیص یافته نمود مشخصی در ارتقای این بخش نداشته و چشم‌انداز روشنی نیز برای آن متصور نیست. نتیجه بارز این موضوع در عدم توسعه تولید نهاده‌های فناورانه، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دلایل آسیب‌پذیری بالای کشور در تأمین کالاهای اساسی و همچنین عامل اصلی پایین بودن بهره‌وری تولید و اتلاف منابع پایه، مشهود است. سیاست‌های نادرست ارزیابی اعضای هیئت علمی و همپوشانی بین این سازمان و نظام آموزش عالی کشاورزی نیز از مسائل اساسی در این حوزه به‌شمار می‌رود.

• بررسی عملکرد برخی از طرح‌های مهم بخش کشاورزی و منابع طبیعی، از جمله «طرح‌های حدنگاری (کاداستر) اراضی کشاورزی و منابع طبیعی»؛ «طرح احیای ۵۵۰ هزار هکتار از اراضی استان خوزستان و ایلام»؛ «طرح‌های مشارکت با بخش غیردولتی» و «طرح‌های مرتبط با ارتقای سلامت و کیفیت مواد غذایی»، حاکی از عدم اثربخشی کافی اعتبارات تخصیص یافته به این طرح‌هاست.

• در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، مجموع درآمدها، واگذاری دارایی‌های مالی و سرمایه‌های دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی با رشد ۲۱۰ درصدی نسبت به مقادیر مصوب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور به عدد ۶۹,۹۷۲ میلیارد ریال رسیده است. «مؤسسه رازی»، «سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور» و «سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی» به ترتیب با ۳۷۵، ۳۲۵/۶۳ و ۳۰۵/۳۳ درصد دارای بیشترین افزایش و «وزارت جهاد کشاورزی» و «سازمان شیلات ایران» به ترتیب با ۴۹/۷۱ و ۴۰/۵۱ درصد بیشترین کاهش را نسبت به مقادیر مصوب در سال ۱۴۰۰ داشته‌اند.

• درآمد حاصل از جرائم و خسارت ناشی از اجرای قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها مربوط به سازمان امور اراضی کشور، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با رشد ۶۹/۲۳ درصدی نسبت به مقدار مصوب در سال ۱۴۰۰، به میزان ۲,۲۰۰ میلیارد ریال برآورد شده است. از آنجایی که درآمد مذکور، به‌عنوان عوارض تغییر کاربری اراضی و از طریق اخذ ۸۰ درصد از مابه‌التفاوت ارزش اراضی با کاربری کشاورزی و غیرکشاورزی وصول می‌شود، می‌تواند به‌عنوان انگیزه‌ای برای جذب منابع حاصل از تغییر کاربری توسط دستگاه اجرایی، باعث تشدید تغییر کاربری شود که لازم است این رویه و قوانین مرتبط مورد تجدیدنظر و اصلاح قرار گیرد.

• بررسی بودجه شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی و بانک کشاورزی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نشان‌دهنده رشد ۹۸/۵۷ درصدی اعتبارات نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۰ است. محدودسازی فعالیت‌های اقتصادی شرکت‌های دولتی به موارد خاص و زمینه‌هایی که بخش خصوصی قادر به انجام آن نباشد؛ تفکیک فعالیت‌های اقتصادی و تکالیف حاکمیتی این شرکت‌ها و بررسی دقیق تأثیری که این شرکت‌ها در ایجاد اشتغال یا افزایش بهره‌وری در قبال انجام هزینه‌های عملیاتی داشته‌اند، جهت اجرای صحیح و اثربخش فرایند اصلاح ساختار بودجه شرکت‌های دولتی ضروری است.

• بیشترین سهم از بودجه شرکت‌های دولتی این بخش مربوط به «شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران»، «شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور» و «شرکت سهامی خدمات حمایتی کشاورزی» است که نشان‌دهنده هزینه بالای تأمین کالاهای اساسی توسط این شرکت‌هاست. مجموع هزینه‌های این سه شرکت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، مبلغ ۱,۶۷۰,۲۳۴ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۰، از رشد ۱۲۰/۶ درصدی برخوردار است. چنین افزایشی در هزینه‌ها و تسهیلات مربوط به واردات کالاهای اساسی کشاورزی و در عین حال نبود اقدام ویژه برای خودکفایی در این محصولات؛ از آسیب‌هایی است که به مفهوم تداوم وابستگی به واردات کالاهای اساسی خواهد بود. برای مثال می‌توان به یک قلم از این هزینه‌ها، یعنی اعتبار ۲۹۴,۲۶۱ میلیارد ریالی در نظر گرفته شده برای خرید نهاده‌های جو، ذرت و کنجاله سویا در سال ۱۴۰۱ توسط «شرکت پشتیبانی امور دام کشور»، اشاره کرد که ۳/۶ برابر مجموع اعتبارات طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای وزارت جهاد کشاورزی (۸۱,۱۶۳ میلیارد ریال) است. این درحالی است که این شرکت به‌موجب اساسنامه خود موظف به تهیه، تولید و نگهداری، توزیع و پشتیبانی و تنظیم بازار انواع خوراک دام، طیور و آبزیان، کمک به عمران، احیا و اصلاح مراتع جهت افزایش تولید و خرید تضمینی مواد علوفه‌ای است، ولی آمارهای فعلی حاکی از تمرکز بیشتر بر واردات نهاده‌های دامی است تا حمایت از تولید داخلی این نهاده‌ها.

۳. چالش‌های اساسی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه‌های بودجه سنواتی

فصل کشاورزی و منابع طبیعی، در قوانین بودجه سنواتی کشور دارای ایرادهای ساختاری است که در صورت عدم رفع آنها، نمی‌توان انتظار تحول در این بخش را داشت. از ایرادهای مذکور می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. عدم ابتدای مناسب برنامه‌ها و طرح‌های بودجه‌ای بر اهداف برنامه‌های توسعه پنج‌ساله و اسناد بالادستی: برای مثال پس از گذشت ۴۲ سال از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و با وجود تأکید قانون اساسی و حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری، بر خودکفایی در محصولات اساسی کشاورزی و همچنین تصریح بر این موضوع در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و بخش کشاورزی، بودجه‌های سنواتی به‌عنوان ابزار عملیاتی‌سازی این رسالت، راهبرد مشخص و جامع‌نگر در این خصوص نداشته‌اند.

به همین دلیل است که هر قدر نیز احکام برنامه‌های پنج‌ساله توسعه تغییر پیدا کنند و بالاتر از آن، نظام، سیاست‌های کلی جدیدی را ابلاغ کند؛ کلیشه‌های موجود در قوانین بودجه سنواتی و پیوست‌های مربوطه تغییر چندانی نخواهند داشت.

۲. عدم تمرکز بر اولویت‌های بخش: با وجود اینکه خام‌فروشی و عدم توسعه صنایع تبدیلی، خردی اراضی کشاورزی، تعدد واسطه‌های غیرضرور و بالا بودن حاشیه بازار محصولات کشاورزی، گسترده بودن دخالت‌ها و تصدیگری‌های دولتی و ضعف تشکل‌های بخش از جمله شرکت‌های تعاونی، بالا بودن باقیمانده برخی آلاینده‌ها در شماری از محصولات کشاورزی، پایین بودن بهره‌وری تولید و ضریب نفوذ دانش در مزارع، وابستگی بالا به واردات دانه‌های روغنی و خوراک دام از مسائل اساسی بخش کشاورزی به‌شمار می‌رود؛ ولی بودجه‌های سنواتی کشور فاقد طرح و برنامه مشخص برای آنهاست؛ درحالی که با تمرکز بر آنها، بسیاری از مشکلات فرعی دیگر قابل حل خواهد بود.

۳. عدم تنظیم طرح‌ها و برنامه‌ها براساس چارچوب منطقی پروژه، از برون‌داد در کوتاه‌مدت تا اثر در بلندمدت: این درحالی است که برنامه‌ریزان بر پایه شناخت دقیق از فرصت‌ها، تهدیدها و نقاط ضعف و قوت مرتبط، باید مشخص کنند که اثر مد نظر مانند کاهش سالیانه ۱۰ درصد در اختلاف قیمت تولیدکننده و مصرف‌کننده، موضوع بند «ت» ماده (۳۳) قانون برنامه ششم توسعه، باید براساس چه طرح‌هایی در بودجه‌های سنواتی طراحی شوند؟ یا اینکه مشخص نیست خودکفایی پایدار در دانه‌های روغنی، از طریق چه مجموعه طرح‌های هماهنگ با یکدیگر می‌تواند محقق شود؟ به بیان دیگر، سؤال اساسی در موقع تنظیم بودجه بخش کشاورزی باید آن باشد که با توجه به عوامل و شرایط موجود، مجموع برون‌داد چه طرح‌هایی می‌تواند کشور را به خودکفایی پایدار در دانه‌های روغنی در دوره زمانی مد نظر برساند؟ پرورش دانش‌آموختگان کشاورزی و منابع طبیعی یکی از فرصت‌هایی است که دولت می‌توانست با استفاده از آن و با بار مالی حداقلی برای خود، مشکل عملکرد پایین محصولات اساسی به‌خصوص گندم و دانه‌های روغنی را در کشور برطرف کند. بدون شک با اعتبارات محدود دولت و سرانه بسیار پایین مروج دولتی به‌ازای کشاورزان، تا سالیان سال نمی‌توان انتظار بهبود بهره‌وری و خودکفایی پایدار را داشت. با وجود این، وزارت جهاد کشاورزی برای مواجهه با این واقعیت در بودجه‌های سنواتی فاقد راهبرد مشخص بوده است.

۴. پایه‌گذاری بخشی‌نگری در طرح‌های کشاورزی و منابع طبیعی: برای مثال طی سال‌های گذشته، موضوع تجهیز و نوسازی اراضی کشاورزی و توسعه شبکه‌های آبیاری، به‌صورت ثابت با عناوین متفاوت در فصل کشاورزی مد نظر قرار گرفته است. فارغ از اینکه منابع لازم برای این موضوع در بودجه‌های سنواتی تخصیص پیدا نکرده است؛ ولی این اعتبارات، بنا به دلایل مختلف اثر مناسب بر رشد میزان تولید و تحقق خودکفایی را نداشته است. ازجمله این دلایل می‌توان به عدم توزیع عادلانه منابع براساس

شاخص‌های مناسب و علمی بین استان‌ها و شهرستان‌های کشور، عدم توجه به ملاحظات الگوی کشت در طراحی شبکه‌های آبیاری، بی‌توجهی به توسعه نظام‌های بهره‌برداری یکپارچه از زمین و سایر عوامل تولید، عدم توسعه مناسب صنایع تبدیلی و تکمیلی در کنار اراضی تجهیز و نوسازی شده اشاره کرد. لذاست که معاونت آب و خاک کار خود را در زمینه تجهیز و نوسازی اراضی انجام می‌دهد، ولی استقرار نظام بهره‌برداری در اراضی مذکور به شکل صحیح در دستور کار سایر دستگاه‌های مرتبط در وزارت جهاد کشاورزی قرار نگرفته و لذا بهره‌وری لازم محقق نمی‌شود. به عبارت دیگر، اگر قرار باشد طرح‌های آب و خاک کشاورزی به جهش تولید منجر شوند، باید طرح‌های دیگری آنها را تکمیل کند و چنین دید سیستمی باید در قانون بودجه سنواتی و پیوست‌های مربوطه پایه‌گذاری شود. یکی از دلایل این چالش اساسی، آن است که اصولاً طرح‌ها در بودجه‌های سنواتی به مثابه اجزای یک پازل، در کنار هم و هماهنگ با هم طراحی نمی‌شوند تا در نهایت اثر غایی از جمله خودکفایی پایدار را پس از یک دوره زمانی مشخص محقق کنند. بلکه طرح‌ها به صورت جزیره‌ای مطرح شده و هر معاونت و دستگاهی بدون هماهنگی مناسب با سایر معاونت‌ها اقدام به جانمایی طرح‌های خود می‌کند و تقاطع نهادینه شده و فراگیر بین آنها (برای مثال بین معاونت آب و خاک و سازمان تعاون روستایی و معاونت باغبانی) شکل نمی‌گیرد.

۵. اتکای عمده به درآمدهای درحال کاهش دولتی: این درحالی است که با ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی شایسته آن بود که راهبردهای بخش کشاورزی برای جذب سرمایه عموم افراد و هدایت آنها به این بخش مشخص می‌شد.

۴. پیشنهادهای

۱. با وجود اقدام‌های مختلف، به دلیل عدم برنامه‌ریزی صحیح کشور دچار وابستگی بالا به واردات برخی از محصولات کشاورزی از جمله، واردات دانه‌های روغنی است. این درحالی است که ماده (۳) قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی، وزارت جهاد کشاورزی را مکلف کرده که در واردات کالاهای بند «الف» ماده (۱) این قانون برای تأمین نیاز داخلی و تنظیم بازار به‌نحوی عمل نماید که سالانه حداقل ده درصد به میزان تولید داخلی این محصولات افزوده شود تا کالاهای مزبور به مرز خودکفایی در تولید داخلی برسد.

با وجود تصویب و ابلاغ سندهای متعدد برای خودکفایی، به دلیل عدم مکان‌یابی صحیح کشت محصولات اساسی به‌ویژه دانه‌های روغنی، عملکرد مناسبی از تولید این محصولات حاصل نمی‌شود؛ زیرا تنها مناطق مشخصی از کشور قابلیت تولید این محصولات را دارند. سطح اراضی حاصلخیز درجه ۱ و ۲ در کشور نیز محدود بوده و تلاش ویژه‌ای برای شناسایی، جانمایی و مدیریت تولید در این اراضی صورت نمی‌گیرد. درحالی که در صورت نبود برنامه مشخص برای تولید محصولات اساسی، اتفاقاً این اراضی شدیداً در معرض تغییر کاربری هستند. طرح‌های تعریف شده ذیل برنامه «توسعه زیرساخت‌های آب و

خاک کشاورزی» نیز تنها به ابعاد فنی توجه کرده و مباحث بسیار مهم نظام‌های بهره‌برداری و زنجیره ارزش را مد نظر قرار نمی‌دهند و این امر سبب عدم بهره‌وری مناسب می‌شود.

از طرفی براساس نتایج آمارگیری نیروی کار در سال ۱۳۹۸، تنها ۱۴/۷ درصد از شاغلان دارای تحصیلات عالی کشاورزی در این بخش اشتغال داشته‌اند و حدود ۸۵ درصد از فارغ‌التحصیلان کشاورزی که موفق به یافتن شغل شده‌اند، در فعالیتهای غیرکشاورزی مشغول به کار بوده‌اند. درحالی که با به‌کارگیری فارغ‌التحصیلان براساس یک برنامه مشخص می‌توان به افزایش عملکرد در واحد سطح تولید محصولات اساسی دست‌یافت و در عین حال از ارزش‌افزوده ناشی از افزایش تولید برای پرداخت حق‌الزحمه ایشان بهره برد. همچنین اعتمادسازی برای کشاورزان به‌منظور ترغیب ایشان برای کشت محصولات اساسی به‌طور مناسب صورت نگرفته و سیاست‌های تشویقی برای پذیرش مدیریت یکپارچه و یا برنامه‌های توسعه صنایع تبدیلی به‌کندی اجرایی می‌شوند. لذا پیشنهاد می‌شود متن زیر به‌عنوان بند مستقل به تبصره «۸» ماده‌واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ الحاق شود:

«وزارت جهاد کشاورزی مکلف است اقدامات زیر را برای افزایش میزان تولید داخلی محصولات اساسی کشاورزی به میزان حداقل ده درصد (۱۰٪) نسبت به سال ۱۴۰۰ به‌ویژه در زمینه گندم، جو، برنج، ذرت و دانه‌های روغنی به‌عمل آورد:

- استقرار حداقل پنج «منطقه ویژه خودکفایی در محصولات اساسی کشاورزی» در اراضی حاصلخیز کشور تحت مدیریت قراردادی شرکت‌های دانش‌بنیان و تشکل‌های ملی کشاورزان. بهره‌برداری از اراضی موضوع این بند، براساس الگوی مدیریت یکپارچه و علمی انجام می‌شود.
  - رفع خلأ عملکرد محصولات اساسی کشاورزی با به‌کارگیری دانش‌آموختگان کشاورزی در مزارع و پرداخت درصدی از افزایش تولید به ایشان.
  - شناسایی، خرید، نوسازی، تجهیز و یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی خصوصی رهاشده از طریق بانک زمین و واگذاری آنها به متقاضیان سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی با اولویت ساکنان بومی و دانش‌آموختگان کشاورزی براساس نرخ روز به تشخیص کارشناس رسمی دادگستری.
  - تشویق تولیدکنندگان صیفی‌جات مازاد بر نیاز داخل، نسبت به اختصاص اراضی خود به کشت نهاده‌های دامی در قالب عقد قرارداد سلف بین تشکل‌های مربوطه.
  - افزایش عملکرد دیمزارهای کشور از طریق توسعه کشاورزی حفاظتی در سطح حداقل ده درصد از دیمزارها با استفاده از ظرفیت بخش غیردولتی و شرکت‌های دانش‌بنیان.
- بسیست درصد (۲۰٪) از اعتبارات برنامه «توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی» به اجرای طرح‌های خودکفایی ذکرشده در این بند اختصاص می‌یابد. تقلیل در آمد متصوره در این بند با کاهش هزینه‌های دولت در امر واردات و تولید این محصولات از جمله در زمینه کاهش مصرف آب، انرژی،

نیروی انسانی، ماشین‌آلات و نهاده‌های کشاورزی و نیز استفاده بهینه از آنها و افزایش تولید ناشی از مدیریت یکپارچه اراضی که مآلاً به کاهش هزینه‌های عمومی می‌انجامد، جبران می‌گردد. وزارت جهاد کشاورزی مکلف است چهل درصد (۴۰٪) از تسهیلات ذیل برنامه «حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش‌های کشاورزی، منابع طبیعی و عشایری» را به مالکان خصوصی این اراضی اختصاص دهد».

۲. هر ساله قیمت محصولات کشاورزی اساسی بنا به دلایلی از جمله عدم هدایت کشاورزان در تولید محصولات کشاورزی، با نوسانات اساسی مواجه می‌شود. از سوی دیگر، سهم کشاورزان از قیمت نهایی محصولات کشاورزی بسیار اندک است و واسطه‌های غیرضرور سبب اجحاف در حقوق کشاورزان و مصرف‌کنندگان می‌شوند. لذا پیشنهاد می‌شود متن زیر به عنوان بند مستقل به تبصره «۸» ماده واحده الحاق شود:

«ده درصد از سرجمع اعتبارات برنامه‌های افزایش محصولات زراعی، باغی و دامی فصل کشاورزی و منابع طبیعی، به عرضه مستقیم محصولات کشاورزی، تشویق تولید محصولات کشاورزی سالم و ارگانیک و ایجاد زیرساخت‌های شناسه‌گذاری، رهگیری کالا از مزرعه تا سفره و تقویت بورس کالای کشاورزی اختصاص می‌یابد».

۳. یکی از چالش‌های اساسی بخش کشاورزی، عدم مدیریت یکپارچه اراضی کشاورزی و ارائه یکپارچه خدمات توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی است. این در حالی است که بند «پ» ماده (۳۳) قانون برنامه ششم توسعه بر توسعه خوشه‌های صادراتی و زنجیره‌های ارزش پایدار تأکید کرده‌اند. لذا پیشنهاد می‌شود متن زیر به عنوان بند مستقل به تبصره «۸» ماده واحده الحاق شود:

«وزارت جهاد کشاورزی مکلف است در قالب طرح‌های مشارکت عمومی - خصوصی نسبت به راه‌اندازی ده (۱۰) خوشه کشاورزی صادرات‌گرا، موضوع بند «پ» ماده (۳۳) قانون برنامه ششم توسعه، اقدام نماید. سهم دولت در این طرح‌ها، تأمین رایگان زمین مورد نیاز استقرار صنایع تبدیلی و تکمیلی در قالب قراردادهای حداکثر ۳۰ ساله و هدایت تحقیقات و آموزش‌های دانشگاهی مرتبط به حل مسائل این خوشه‌هاست».

۴. در بند «ز» از تبصره «۲» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ مقرر شده است شرکت‌های بازرگانی دولتی ایران، پشتیبانی امور دام کشور و خدمات حمایتی کشاورزی، به‌منظور پشتیبانی و تدارک مناسب کالاهای اساسی، در صورت ضرورت و با تأیید سازمان برنامه و بودجه کشور مجاز به استفاده تسهیلات بانکی فراتر از سقف مصوب در پیوست ۳ لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ هستند. در این خصوص باید تأکید شود که، براساس تکلیف ماده (۶) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، مصوب ۱۳۸۹/۰۴/۲۳ شرکت‌های مذکور نباید در فرایند تأمین کالاهای اساسی رقیب تشکلهای بخش خصوصی شوند و دخالت ایشان در بازار تأمین کالاهای اساسی، محدود به موارد ضروری و استثنایی باشد؛ کما اینکه قرار است برای این منظور از حمایت‌های دولتی در قالب تسهیلات بانکی استفاده شود. اگر قرار بر بهره‌مندی از حمایت‌های دولتی است، باید بخش خصوصی که اتفاقاً عملکرد بهتری خواهد داشت، از چنین تسهیلاتی برخوردار شود. لذا پیشنهاد

می‌شود متن زیر جایگزین بند «ز» از تبصره «۲» ماده واحد شود:

«به منظور پشتیبانی و تدارک مناسب کالاهای اساسی کشاورزی، بانک کشاورزی موظف است نسبت به تأمین مالی اعضای تشکل‌های ملی تأمین‌کننده این کالاها از طریق ارائه تسهیلات اقدام نماید، به نحوی که سهم تشکل‌های مذکور از واردات و تأمین کالاهای اساسی کشاورزی حداقل ۳۰ درصد نسبت به سال ۱۴۰۰ افزایش یابد».

۵. در بند «ج» تبصره «۶» به اختصاص عوارض موضوع ماده (۵) قانون حمایت از صنعت برق کشور مصوب ۱۳۹۴/۸/۱۰ به حمایت از توسعه و نگهداری شبکه‌های برق روستایی و تولید برق تجدیدپذیر و پاک تکلیف شده است که البته مشترکان برق روستایی و عشایری مجاز و برق چاه‌های کشاورزی مجاز، از پرداخت عوارض مذکور معاف هستند. با توجه به اینکه هم‌اکنون بیش از ۹۹ درصد روستاییان کشور از نعمت برق بهره‌مند شده‌اند و از آنجایی که بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی در مناطق روستایی به دلیل هزینه‌های بالای انتقال برق به موقع راه‌اندازی و آغاز نمی‌شوند، پیشنهاد می‌شود برای حمایت از فضای کسب‌وکار و سرمایه‌گذاری در نواحی روستایی، نزدیک‌سازی شبکه برق به واحدهای تولیدی در مناطق روستایی نیز در این تبصره مورد تأکید قرار گیرد.

۶. در بند «ه» از تبصره «۸»، دریافت حداکثر ۶۰۰ ریال به ازای هر مترمکعب برداشت مجاز از آبخوان‌ها و سه هزار ریال به ازای هر مترمکعب برداشت غیرمجاز تا زمان انسداد چاه آب از مصرف‌کنندگان آب کشاورزی با لحاظ شرایط اقتصادی و اقلیمی مناطق مختلف کشور، متناسب با کشت غالب منطقه و میزان درآمد کشاورزان تکلیف شده است. این درحالی است که براساس ماده (۳۳) قانون توزیع عادلانه آب، اخذ این عوارض منوط به تصویب شورای اقتصاد شده است. همچنین براساس ماده (۳) قانون تأمین مالی برای جبران خسارات ناشی از خشکسالی و یا سرمازدگی، از ابتدای سال ۱۳۸۴ دریافت هرگونه وجهی از فعالیت‌های بخش کشاورزی و دامداری به‌عنوان حق‌النظاره آب ممنوع است. لذا بند «ه» از تبصره «۸» خلاف قوانین دائمی فوق‌الذکر بوده و قانون سالیانه نباید قوانین دائمی را نقض کند. علاوه بر این، بند مذکور ایرادهایی دارد که به شرح زیر عبارتند از:

- این نحو از اخذ عوارض، به منبع درآمدی برای وزارت نیرو تبدیل شده و می‌تواند به ضد هدف اصلی تبدیل شود؛ زیرا تداوم فعالیت چاه‌های غیرمجاز، به معنای کسب درآمد توسط وزارت نیرو از یک محل خلاف خواهد بود.

- هزینه‌کرد منابع حاصله برای مصارف کلی تحت عنوان برنامه‌های تعادل‌بخشی بدون ذکر الزامات و اهداف صحیح نیست و دستگاه اجرایی به راحتی می‌تواند این منابع را صرف تأمین هزینه‌های جاری و حقوق و دستمزد نماید.

- اجرای طرح‌های تعادل‌بخشی توسط وزارت نیرو تا کنون نتیجه‌بخش نبوده است. برای می‌توان

به تجربه ناموفق نصب کنتورهای هوشمند چاه‌های آب کشاورزی اشاره کرد که منجر به تضییع حقوق، بی‌اعتمادی و نارضایتی بهره‌برداران از چاه‌های مجاز شده است. صرف منابع برای تعادل بخشی سفره‌های آب زیرزمینی باید در قالب طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای، از جمله تقویت پوشش گیاهی و ایجاد معیشت جایگزین برای کشاورزان صورت گیرد. همچنین در این زمینه باید پرداخت مشوق به کشاورزان برای استفاده معقول و بهینه از آب با استفاده از سازوکار بانک آب مد نظر قرار گیرد.

• عبارت «مصرف‌کنندگان چاه‌های کشاورزی» مبهم است و باید دقیقاً مشخص شود منظور مالکان

چاه‌هاست یا بهره‌برداران از چاه‌های آب کشاورزی یا هر دو؟

لذا پیشنهاد می‌شود بند «ه» از تبصره «۸» حذف شود؛

حتی در صورت عدم حذف بند حاضر، پیشنهاد می‌شود کل این منابع صرف تأمین اعتبارات طرح‌های تملک‌داری سرمایه‌ای در زمینه بهبود بهره‌وری آبیاری در بخش کشاورزی، کمک بلاعوض دولت به منظور خرید و نصب کنتورهای حجمی و هوشمند چاه‌های آب کشاورزی، احداث کانال‌های درجه ۳ و ۴ و اجرای طرح‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری توسط کشاورزان و تشکل‌های ایشان شود. همچنین از آنجایی که تدوین و پیاده‌سازی سازوکار تحویل حجمی آب مستلزم ایجاد انگیزه برای خرید و نصب کنتورهای حجمی و هوشمند چاه‌های آب کشاورزی است، پیشنهاد می‌شود به منظور ایجاد انگیزه برای کشاورزان جهت نصب کنتور حجمی و همچنین ترغیب به تولید کالاهای اساسی کشاورزی، چاه‌های کشاورزی مجاز دارای کنتور حجمی و همچنین تولیدکنندگان کالاهای اساسی زراعی از پرداخت عوارض موضوع این بند معاف شوند و مهم‌تر از آن، تحویل حجمی آب و نصب کنتور باید با سیاست بانک آب همراه شود تا بتواند رفتار صرفه‌جویی کشاورز را تشویق کند و گرنه منجر به رفتار بهینه نخواهد شد.

۷. به موجب بند «ح» از ماده (۳۵) قانون برنامه ششم توسعه، نصب کنتور حجمی بر روی چاه‌های دارای پروانه به دولت تکلیف شده است که باید از طریق اعطای تسهیلات از وجوه اداره‌شده به بهره‌برداران صورت گیرد. این درحالی است که در بند «الف» از تبصره «۸» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به کمک بلاعوض ۸۵ درصدی دولت برای توسعه روش‌های آبیاری نوین اشاره شده و بخشی از سهم باقیمانده، به‌عنوان سهم بهره‌برداران، جهت نصب کنتورهای هوشمند بر روی چاه‌های دارای پروانه بهره‌بردار، قابل پذیرش تلقی شده است که وضع چنین تکلیفی خلاف است؛ زیرا ۱۵ درصد سهم بهره‌بردار باید صرف توسعه روش‌های آبیاری نوین شود. لذا پیشنهاد می‌شود عبارت «نصب شمارشگر (کنتور)های هوشمند بر روی چاه‌های دارای پروانه بهره‌بردار» از سطر سوم پاراگراف اول از بند «الف» تبصره «۸» حذف شود. در انتهای این بند نیز وزارت نیرو مکلف به اصلاح پروانه بهره‌بردار کشاورزان پس از اجرای طرح‌های توسعه روش‌های آبیاری نوین شده است. این درحالی است که اصلاح پروانه بهره‌برداران باید براساس ضوابط و معیارهای مشخصی در راستای حفظ حقوق بهره‌برداران و جبران کاهش مصرف ایشان از طریق سیاست‌های مناسب تشویقی و اتخاذ روش‌های مناسب مدیریتی در قالب سازوکار

بانک آب صورت گیرد.

۸. بررسی اعتبارات مرتبط با سلامت مواد غذایی در لویج بودجه سنواتی، حاکی از عدم پیش‌بینی اهداف کمی در ارتباط با میزان کاهش آلاینده‌هاست و در ردیف‌های مربوطه تنها به فرایندهای انجام امور همچون تعداد آزمایشات و نظارت‌ها اشاره شده است؛ در حالی که حصول به اهداف تولید محصولات سالم در این حوزه نیازمند برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تری است. علاوه بر این، طبق ماده (۷) آیین‌نامه اجرایی شورای عالی سلامت و امنیت غذایی مصوب ۱۳۹۹/۷/۲۱، شایسته‌تر می‌بود که برنامه جامع ارتقای سلامت و ایمنی غذایی کشور، مشتمل بر ارتقای زیرساخت‌های ارزیابی خطر، ارتقای نظام بازرسی و نظارت بر ایمنی مواد غذایی، تقویت زیرساخت‌های سلامت و ایمنی غذایی و توانمندسازی کشاورزان در زمینه تولید محصولات سالم گواهی شده و ارگانیک، تدوین گردیده و منابع مربوط به تولید غذای سالم به صورت هدفمند ذکر می‌شد. لذا پیشنهاد می‌شود متن زیر به عنوان بند مستقل به تبصره «۸» ماده واحد الحاق شود:

«در راستای عمل به تکلیف ماده (۷) آیین‌نامه اجرایی شورای عالی سلامت و امنیت غذایی مصوب ۱۳۹۹/۷/۲۱، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است با همکاری سازمان ملی استاندارد ایران و وزارت جهاد کشاورزی ظرف ۶ ماه از تاریخ ابلاغ این قانون، برنامه جامع ارتقای سلامت و ایمنی غذایی کشور را تنظیم و پس از تأیید شورای عالی سلامت و امنیت غذایی و تصویب هیئت وزیران به مرحله اجرا درآورد. منابع مورد نیاز برای اجرای این بند از افزایش نیم درصد به عوارض سلامت مربوط به نوشیدنی‌های قندی و سیگار، موضوع مواد (۴۸) و (۶۹) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) تأمین می‌گردد.»

شایان ذکر است تصویب این بند به دلیل افزایش در عوارض سلامت، موضوع مواد (۴۸) و (۶۹) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، نیازمند رأی دوسوم نمایندگان محترم مجلس است.

۹. نظر به اینکه به موجب بند «ب» از ماده (۱) قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی، مصوب ۱۳۹۱/۱۱/۲۴ کلیه اختیارات، وظایف و امور مربوط به سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، نظارت و انجام اقدامات لازم در حوزه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی با یک مرحله تبدیل از وزارت صنعت، معدن و تجارت منتزع و به وزارت جهاد کشاورزی واگذار شده است، با وجود این کماکان در وزارت جهاد کشاورزی ساختار منسجمی برای اجرای امور مرتبط با صنایع تبدیلی و تکمیلی ایجاد نشده و از طرفی اعتبارات مرتبط نیز کماکان در وزارت صنعت، معدن و تجارت هزینه می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود اعتبارات طرح‌ها و برنامه‌های مرتبط با سیاستگذاری و اجرا در حوزه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی و صادرات محصولات آن ذیل وزارت صنعت، معدن و تجارت و دستگاه‌های تابعه، از جمله «طرح مطالعات کاربردی صنعتی و معدنی»، «کمک به ارتقا، نوآوری و توسعه صنایع نوین»، «کمک به نوسازی

و تجدید ساختار صنایع»، «کمک‌های فنی و اعتباری به صنایع لبنی»، «کمک‌های فنی و اعتباری برای ایجاد و توسعه مجتمع‌های تولیدی صادرات‌گرا در سواحل جاسک-گواتر»، «کمک‌های فنی و اعتباری به صنایع کوچک و متوسط»، «اعتبار مشوق‌ها و زیرساخت‌های صادرات غیرنفتی» و «تسهیلات واحدهای تولیدی با اولویت تولیدات صادراتی» و ...، به وزارت جهاد کشاورزی منتقل شود.

۱۰. در ردیف ۱۷ از مصارف جدول هدفمندی یارانه‌ها، اقلام «جبران اصلاح نرخ کالاهای اساسی»، «دارو»، «یارانه نان» و «خرید تضمینی گندم» در کنار هم و با اعتبار ۱۰ میلیون و ۶۰ هزار میلیارد ریال لحاظ شده است. فارغ از نحوه اعلام تجمیعی و غیرشفاف اعتبارات این ردیف، محاسبات نشان می‌دهد حداقل ۷۰ درصد از این اعتبارات باید برای «یارانه نان» و «خرید تضمینی گندم» در سال آینده صرف شود. مفهوم این موضوع، مواجه شدن قطعی دولت با کسری بودجه در سال آینده برای تأمین اعتبارات مربوط به یارانه دارو و جبران اصلاح نرخ کالاهای اساسی است. ضمن اینکه در مورد اعتبارات منظور شده برای «جبران اصلاح نرخ کالاهای اساسی» باید به‌طور مشخص بیان شود که چه مقدار از این اعتبارات به بخش تولید تخصیص خواهد یافت و چه مقدار مربوط به جبران هزینه‌های مصرف‌کنندگان است. یادآوری این نکته ضروری است که تجربه ناموفق اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها در عدم جبران هزینه‌های بخش تولید، به هیچ عنوان نباید در سال آینده تکرار شود و هرگونه اصلاح در اجرای سیاست تخصیص ارز ترجیحی به واردات کالاهای اساسی باید با لحاظ جبران کامل منافع تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان صورت گیرد.

۱۱. اعتباراتی که برای سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی تخصیص داده می‌شود، به دلیل بی‌توجهی به جوانب مختلف و عدم استفاده مناسب از تخصص‌های مختلف برای حل مسائل کلیدی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، اثربخشی کافی نداشته است. به‌طوری که بخش کشاورزی به دلیل وابستگی در نهاده‌های فناورانه به خارج از کشور، دچار آسیب‌های جدی شده است. لذا پیشنهاد می‌شود حداقل ۴۰ درصد از اعتبارات وزارت جهاد کشاورزی و دستگاه‌های تابعه از برنامه «پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی»، به طرح‌های تحقیق و توسعه در زمینه نهاده‌های فناورانه کشاورزی (از جمله بذور هیبرید، سموم زیستی، کودهای شیمیایی، مرغ لاین، ماشین‌آلات و اسپرم گاو) اختصاص یابد.

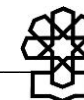
۱۲. لازم است ردیف‌های مرتبط با اصلاح روند توزیع محصولات و نهاده‌ها در بخش کشاورزی مانند «برنامه بهبود فراوری و کاهش ضایعات محصولات کشاورزی»، «راهبری توسعه ظرفیت صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی» و «راهبری بازسازی و نوسازی واحدهای تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی» در ذیل یک برنامه مشخص با عنوان پیشنهادی «ایجاد زنجیره ارزش پایدار و صادرات‌محور» و با اهداف کمی مشخص، شامل افزایش رفاه تولیدکنندگان از منافع اصلاح زنجیره ارزش، تجمیع شوند.

۱۳. یکی از مهم‌ترین منابع درآمدی سازمان امور اراضی کشور، «درآمد حاصل از جرائم و خسارت ناشی از اجرای قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها» است. گفتنی است از آنجایی که درآمد

مذکور، به‌عنوان عوارض تغییر کاربری اراضی و از طریق اخذ ۸۰ درصد از مابه‌التفاوت ارزش اراضی با کاربری کشاورزی و غیرکشاورزی وصول می‌شود، می‌تواند به‌عنوان انگیزه‌ای برای جذب منابع حاصل از تغییر کاربری توسط دستگاه اجرایی، باعث تشدید تغییر کاربری شود که لازم است این رویه و قوانین مرتبط مورد تجدیدنظر و اصلاح قرار گیرد.

۱۴. در مورد نحوه فعالیت شرکت‌های دولتی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی، لازم است به‌منظور افزایش شفافیت و نظارت‌پذیری در عملکرد این شرکت‌ها و کاهش رانت و انحصار تریبی اتخاذ گردد که شرکت‌های دولتی تنها در زمانی مجاز به فعالیت باشند که به‌دلیل ایجاد اختلال در روند طبیعی فعالیت‌های سایر بخش‌ها (خصوصی و تعاونی)، در سریع‌ترین زمان ممکن و با کمترین هزینه به تکالیف حمایتی خود در قبال تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان عمل کنند و نه به‌عنوان رقیب برای بخش خصوصی. به‌عبارت دیگر، لازم است تکالیف حمایتی این شرکت‌ها از فعالیت‌های اقتصادی آنها تفکیک شده و انجام فعالیت‌های اقتصادی، به‌عنوان رقیب بخش خصوصی، به‌عنوان تکالیف حمایتی ایشان تلقی نگردد. به‌عنوان یک مثال روشن در این زمینه می‌توان ورود شرکت‌های دولتی به واردات نهاده‌های کشاورزی را مثال زد که لازم است قید شود این ورود تنها در مواردی مجاز است که شرکت‌های دولتی بتوانند کالای مورد نیاز را با قیمت پایین‌تر و با رعایت کیفیت و سایر استانداردها تأمین کنند. بر این اساس ضروری است اصلاح اساسنامه شرکت‌های دولتی در زمینه ضرورت و نحوه ورود این شرکت‌ها به فعالیت‌های اقتصادی، با لحاظ تکالیف حاکمیتی و حمایتی آنها در دستور کار قرار گیرد.

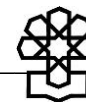
۱۵. استفاده از واژه خوداتکایی در عنوان طرح «حمایت از ارتقای ضریب خوداتکایی در تولید محصولات راهبردی کشاورزی»، به شماره طبقه‌بندی (۷۵۰۰۰۰-۴۱)، مغایر با بسیاری از قوانین بالادستی و سیاست‌های کلی از جمله اصل چهل‌وسوم قانون اساسی و نیز قانون تمرکز وظایف و سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی است. زیرا این اسناد مشخصاً بر واژه خودکفایی تأکید کرده‌اند. برای مثال اصل چهل‌وسوم قانون اساسی، برای تأمین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد، اقتصاد جمهوری اسلامی ایران را بر چندین ضابطه استوار دانسته است. بند «۹» آن به‌شرح زیر افزایش بر تولیدات کشاورزی و خودکفایی تأکید کرده است: «تأکید بر افزایش تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی که نیازهای عمومی را تأمین کند و کشور را به مرحله خودکفایی برساند و از وابستگی برهاند». همچنین ماده (۳۱) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه، دولت را موظف به نیل به خودکفایی در محصولات اساسی زراعی، دامی و آبرزی به میزان نودوپنجم درصد (۹۵٪) در پایان اجرای قانون برنامه کرده است. لذا پیشنهاد می‌شود عبارت «خودکفایی»، جایگزین عبارت «خوداتکایی» در عنوان طرح «حمایت از ارتقای ضریب خوداتکایی در تولید محصولات راهبردی کشاورزی»، به شماره طبقه‌بندی (۷۵۰۰۰۰-۴۱) شود.

جدول ۲۲. وضعیت اختصاص اعتبار تکالیف قانون برنامه ششم توسعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

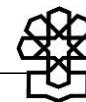
ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
(۳۱)	بند «الف»	توسعه کشاورزی حفاظتی، توسعه کشت نشایی، به‌نژادی و به‌زراعی، تولید و تأمین و به‌کارگیری ارقام مقاوم، خوداتکایی در تولید بذر و نهال، افزایش ضریب ماشینی کردن سالانه حداقل دوازده صدم (۰/۱۲) اسب بخار در هکتار	<p>به‌منظور تحقق اهداف قانونگذار، اعتباری از محل طرح‌های ذیل برنامه‌های «حمایت از افزایش تولید محصولات زراعی و باغی (۱۳۰۶۰۰۹۰۰۰)»، «برنامه‌ریزی، راهبری و نظارت (۱۳۰۶۰۹۷۰۰۰)» و «توسعه زیرساخت‌ها و خدمات‌رسانی به عشایر (۱۳۰۶۰۶۸۰۰۰)»، «پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۰)» به‌شرح زیر دیده شده است:</p> <p>«توسعه و اصلاح باغات زیتون کشور (۱۳۰۶۰۰۹۰۰۲)»، «اصلاح باغات انگور و اصلاح باغات گردو (۱۳۰۶۰۰۹۰۰۳)»، «افزایش تولید محصولات زراعی گلخانه‌ای، کودهای زیستی و اجرای کشاورزی حفاظتی (۱۳۰۶۰۰۹۰۱۱) و (۱۳۰۶۰۱۱۰۰۷)»، «تعمیرات اساسی ماشین‌آلات - وزارت جهاد کشاورزی (۱۳۰۶۰۹۷۰۰۲)»، «تأمین ماشین‌آلات باغ‌های گیاه‌شناسی (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۳)»، «تجهیز تحقیقات تکنولوژی تولید بذر (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۷)»، «تجهیز مؤسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۸)» و «تجهیز و تأمین ماشین‌آلات ایستگاه‌ها، مؤسسات تحقیقاتی وابسته (۱۳۱۰۰۲۱۰۱۱)» و «توسعه مکانیزاسیون کشاورزی (۱۳۰۶۰۹۵۰۰۲) و (۱۳۰۶۰۰۷۰۰۱)»</p> <p>همچنین ردیف‌های متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد با عنوان حمایت از ارتقای ضریب خوداتکایی در تولید محصولات راهبردی کشاورزی (۴۱ - ۷۵۰۰۰۰) نیز اعتباری دیده شده است.</p>
	بند «ب»	انجام به‌موقع خرید تضمینی محصولات کشاورزی و در صورت وقفه در پرداخت خرید تضمینی، پرداخت مطابق تبصره بند «الف» ماده (۱۰) این قانون به‌عنوان جبران خسارت ناشی از تأخیر در نظام بانکی	در برنامه «مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی (۱۳۰۶۰۱۷۰۰۰)» اعتباری دیده شده است. همچنین در جدول تبصره «۱۴»، اعتباراتی به‌منظور «خرید تضمینی چای» و «جبران اصلاح نرخ کالاهای اساسی، دارو، پارانه نان و خرید تضمینی گندم» پیش‌بینی شده است. ولی به‌منظور جبران پرداخت خسارت دیرکرد، ردیفی وجود ندارد.
	بند «پ»	افزایش تولید محصولات راهبردی و تبدیل پانصد هزار هکتار از اراضی شیب‌دار به باغات	در برنامه‌ها و طرح‌های زیر اعتباراتی به‌شرح زیر پیش‌بینی شده است: <p>«حمایت از افزایش تولید محصولات زراعی و باغی (۱۳۰۶۰۰۹۰۰۰)»، «ساماندهی و بهبود تولید، فراوری و توسعه بازار برگ سبز چای (۱۳۰۵۰۶۰۰۰۰)»، و «حمایت از افزایش تولید محصولات دام و طیور (۱۳۰۶۰۱۰۰۰۰)»، «توسعه کشت دانه‌های روغنی (۳۱ - ۵۵۰۰۰۰)»، «مشارکت در تبدیل اراضی زراعی شیب‌دار استان گلستان به باغات مثمر (۱۳۰۶۰۰۹۰۰۵)»، «تأمین و انتقال آب برای توسعه باغات در اراضی شیب‌دار (۱۳۰۶۰۰۹۰۰۱)» و ردیف‌های متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد با عنوان حمایت از ارتقای ضریب خوداتکایی در تولید محصولات راهبردی کشاورزی (۴۱ - ۷۵۰۰۰۰)</p>

ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
	بندهای «ت» و «ج»	ت) فراهم نمودن امکانات مصرف بهینه سموم، دفع آفات نباتی و کودهای شیمیایی و استفاده بیشتر از کود آلی (کمپوست) و مبارزه زیستی و تدوین ضوابط ورود، ساخت و ترکیب ساخت (فرمولاسیون) کود و سم. ج) توسعه کشت محصولات سالم و محصولات زیستی (ارگانیک)، اعمال استانداردهای ملی کنترل کیفی تولیدات و فرآورده‌های کشاورزی گسترش مبارزه تلفیقی با آفات و بیماری‌های گیاهی، مصرف بهینه نهاده‌ها از جمله انواع سم و کود و حمایت از درمانگاه‌های گیاه‌پزشکی در راستای ارتقای سلامت انسان و جامعه	به‌منظور تحقق اهداف بندهای «ت» و «ج» قانون برنامه توسعه ششم اعتباراتی در نظر گرفته شده است که به شرح زیر می‌باشد: برنامه‌های «پایش و کنترل آفات و بیماری‌های گیاهی و ارتقای سلامت و بهداشت محصولات کشاورزی (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۰)» و «پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۰)» و طرح‌های ذیل آن شامل: «توسعه و تجهیز قرنطینه نباتی کشور (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۱)»، «مبارزه تلفیقی علیه آفات نباتی (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۲)» و «تکمیل و تجهیز مؤسسه تحقیقات گیاه‌پزشکی (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۶)» همچنین اعتباراتی با عناوین «تدوین برنامه اصلاح الگوی کشت (۱۳۰۶۰۹۶۰۰۱ و ۱۳۰۶۰۱۱۰۰۵)» و «سازمان حفظ نباتات- موضوع درآمد حاصل از اخذ عوارض از واردات میوه و سبزیجات و سموم کشاورزی (۹۱ - ۷۳۰۰۰۰)»
	بند «ث»	سرمایه‌گذاری مورد نیاز جهت انجام امور تحقیقاتی و نظام نوین ترویج و انتقال فناوری، تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان، استقرار مدیریت دانش و تجهیز مراکز جهاد کشاورزی	اعتباراتی به‌منظور اجرای طرح‌های ذیل برنامه «پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۰)» دیده شده است که به شرح زیر می‌باشد: «اجرای طرح توسعه و تولید گاو نژاد سیستانی (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۲)»، «تکمیل و تجهیز مؤسسه‌های تحقیقاتی با شماره‌های طبقه‌بندی (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۷)، (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۵)، (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۶)، (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۸)، (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۹)، (۱۳۱۰۰۲۱۰۱۰)، (۱۳۱۰۰۲۱۰۱۱)، (۱۳۱۰۰۲۱۰۱۸)، (۱۳۱۰۰۲۱۰۱۲)، (۱۳۱۰۰۲۱۰۱۴)»، «تحقیقات کاربردی و مطالعات راهبردی حوضه‌های آبریز (۱۳۱۰۰۲۱۰۲۳)» و «(۱۳۱۰۰۲۰۰۰۴)» «احداث و تجهیز دانشکده علوم زراعی و فاز ۲ علوم پایه (۵۰ درصد در استان) و تکمیل سازمان مرکزی (۱۸۰۳۰۰۱۱۵۶)»
	بند «ج»	آزمایش مواد غذایی وارداتی و فرآورده‌های غذایی وارداتی جهت تشخیص مواد تراریخته و اطلاع‌رسانی مردم	در طرح‌های ذیل برنامه «پایش و کنترل آفات و بیماری‌های گیاهی و ارتقای سلامت و بهداشت محصولات کشاورزی (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۰)» با عناوین زیر اعتباراتی پیش‌بینی شده است، ولی برای انجام آزمایش تراریخته بودن محصول و اطلاع‌رسانی به مردم اعتباری پیش‌بینی نشده است: «توسعه و تجهیز قرنطینه نباتی کشور (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۱)» و «مبارزه تلفیقی علیه آفات نباتی (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۲)»
	بند «ح»	اخذ عوارض از انواع چربی‌های دارای اسیدهای چرب اشباع و غیراشباعی (ترانس) بیش از حد مجاز و نوشابه‌های گازدار مصرفی و صرف منابع حاصل از آنها در بودجه سالانه در جهت افزایش سرانه شیر	اعتبار مشخصی برآورد نشده است.

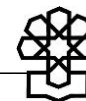
ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
	بند «خ»	انجام ایمن سازی (واکسیناسیون) دام‌های سبک و سنگین و پرداخت بارانه مورد نیاز آنها مطابق قانون بودجه سالانه	در راستای ایمنی‌سازی دام‌ها اعتباراتی از محل برنامه‌های ذیل پیش‌بینی شده است: «برنامه خرید واکسن، مواد بیولوژیک و نهاده‌های عملیاتی و واکسیناسیون دام (۱۳۰۶۱۰۰۰۰۰)» و «برنامه پایش و کنترل بیماری‌های دام و طیور و آبزیان و بهداشت و سلامت نهاده‌ها و فرآورده‌های آنها (۱۳۰۶۰۱۵۰۰۰)». همچنین در ردیف‌های اعتبارات متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد تحت عنوان «کنترل واردات دام زنده و گوشت و اپیدمی‌های دامی و اجرای ماده (۱۷) قانون نظام جامع دامپروری کشور و جزء «ب» ماده (۱۴) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی (۶۳ - ۷۳۰۰۰۰)» و «پوشش بیمه اجباری کلیه دام‌ها در مقابل بیماری‌های مشترک و واگیر - موضوع بند «ث» ماده (۳۳) قانون برنامه ششم توسعه (۴۲ - ۷۵۰۰۰۰)» اعتباراتی در نظر گرفته شده است.
	بند «د»	راه‌اندازی زیرساخت شناسه‌گذاری، بارنامه الکترونیکی و رهگیری کالا و نهاده کشاورزی و دامی صنعتی و نیمه‌صنعتی تا رسیدن به مصرف‌کننده نهایی در روزآمد کردن شناسه این کالاها	فاقد اعتبار
	بند «ذ»	حمایت از توسعه ظرفیت صادراتی صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی مانند کارخانجات خوراک دام، طیور و آبزیان و صنایع بسته‌بندی محصولات کشاورزی با توجه به مزیت‌های طبیعی، نسبی و رقابتی این صنایع	اعتباراتی در طرح‌های ذیل برنامه‌های «ساماندهی و بهبود تولید، فرآوری و توسعه بازار برگ سبز چای (۱۳۰۵۰۶۰۰۰۰)»، «توسعه صنایع، معادن و زیرساخت‌های صنعتی و معدنی (۱۳۰۴۰۱۲۰۰۰)» و «برنامه توسعه زیرساخت‌های نگهداری و عرضه محصولات کشاورزی (۱۳۰۵۰۶۴۰۰۰)» دیده شده است که به شرح زیر می‌باشد: «کمک به صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی (۱۳۰۴۰۱۲۰۱۰)»، «احداث تأسیسات نگهداری، فرآوری، بسته‌بندی و مراکز عرضه محصولات کشاورزی (۱۳۰۵۰۶۴۰۰۲)». همچنین در ردیف متفرقه «تأمین بارانه حمل‌ونقل هوایی، بابت صادرات کالا با اولویت اقلام کشاورزی (۴۱ - ۵۵۰۰۰۰)» و نیز در ردیف‌های متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد با عنوان ساماندهی وضعیت تولید، فرآوری، بازار و مصرف شیر و تشکیل صندوق حمایت از توسعه زنجیره صنعت شیر کشور (۳۹ - ۷۵۰۰۰۰) نیز اعتباراتی دیده شده است. با وجود این درخصوص بازاریابی در کشورهای هدف و اعمال سیاست‌های تشویقی صادراتی برای محصولات فرآوری‌شده، اعتبار مشخصی ذکر نشده است.
	بند «ر»	تکمیل زنجیره تولید محصولات کشاورزی از طریق اعطای کمک‌های فنی - اعتباری به تشکل‌های فراگیر کشاورزی و روستایی	دارای اعتبار از محل برنامه‌های «توسعه زیرساخت‌های نگهداری و عرضه محصولات کشاورزی (۱۳۰۵۰۶۴۰۰۰)»، «توسعه صنایع، معادن و زیرساخت‌های صنعتی و معدنی (۱۳۰۴۰۱۲۰۰۰)»، «توسعه و توانمندسازی تعاونی‌ها، تشکل‌ها و نظام‌های بهره‌برداری (۱۳۰۵۰۵۵۰۰۰)» و همچنین اجرای طرح‌های «نگهداری، فرآوری، بسته‌بندی و مراکز عرضه محصولات کشاورزی (۱۳۰۵۰۶۴۰۰۲)»، «اعطای کمک‌های فنی و اعتباری به تشکل‌های فراگیر کشاورزی (۱۳۰۴۰۱۲۰۱۰)» و «تجهیز، تکمیل و راه‌اندازی

ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
			شرکت‌های تعاونی تولید (۱۳۰۵۰۵۵۰۰۱) در نظر گرفته شده است. از سوی دیگر در ردیف‌های متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد با عنوان ساماندهی وضعیت تولید، فراوری، بازار و مصرف شیر و تشکیل صندوق حمایت از توسعه زنجیره صنعت شیر کشور (۳۹ - ۷۵۰۰۰۰) نیز اعتباراتی دیده شده است. با وجود این در برنامه‌ها و طرح‌های ذکر شده مشخصاً نامی از تشکل‌های فراگیر کشاورزی و روستایی وجود ندارد. زیرا منظور قانونگذار اتحادیه‌ها و تشکل‌هایی بوده است که تحت مدیریت کشاورزان، روستاییان و عشایر بوده و منافع مستقیم آنها را تأمین می‌کند. در مورد این بند نیز که ضرورتاً باید برنامه‌های کوتاه، میان و بلندمدت پیش‌بینی می‌شد، هیچ هدفگذاری دقیقی وجود ندارد که بتوان الگوی پیش‌رونده‌ای برای این حوزه مهم از زیربخش‌های کشاورزی متصور بود.
	جزء «۱» بند «ب»	ایجاد ردیف مستقل پرداخت خسارت به بیمه‌گذاران محصولات کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی در لویج بودجه سالیانه	واجد اعتبار از محل اعتبار برنامه «بیمه کشاورزی (۱۳۰۶۰۴۸۰۰۰)»؛ همچنین در ردیف‌های متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد با عنوان صندوق بیمه محصولات کشاورزی - پرداخت سهم دولت در پوشش بیمه محصولات کشاورزی (۴۰ - ۷۵۰۰۰۰) اعتباری دیده شده است.
	جزء «۲» بند «ب»	اصلاح و بهبود خاک کشاورزی و افزایش کربن (ماده آلی) خاک	دارای اعتبار از محل برنامه «حفاظت خاک و آبخیزداری (۱۳۰۶۰۱۰۰۰)» و نیز طرح‌های «اجرای عملیات آب و خاک در عرصه تشکل‌های کشاورزی (۱۳۰۶۰۱۲۰۰۱)» و «تکمیل و تجهیز مؤسسه تحقیقات خاک و آب (۱۳۰۱۰۰۲۱۰۰۵)» با وجود اعتبارات فوق اما با عنوان مشخص در ماده (۳۲)، یعنی اصلاح و بهبود خاک اعتباری پیش‌بینی نشده است.
(۳۲)	جزء «۳» بند «ب»	ارائه کمک‌های فنی و اعتباری برای نوسازی باغ‌های فرسوده	دارای اعتبار در قالب طرح‌های «کمک‌های فنی و اعتباری برای اصلاح و توسعه باغات به روش‌های نوین و باغات انگور به روش داریستی و اصلاح و سرشاخه‌کاری باغات گردو (۱۳۰۶۰۹۰۰۳)» و «توسعه و اصلاح باغات زیتون کشور (۱۳۰۶۰۹۰۰۲)» این درحالی است که با عنوان خاص نوسازی باغ‌های فرسوده اعتباری موجود نیست.
	جزء «۴» بند «ب»	اختصاص معادل ریالی ده درصد (۱۰٪) ورودی سالانه صندوق توسعه ملی نزد بانک عامل مطابق ضوابط صندوق جهت پرداخت تسهیلات به متقاضیان غیردولتی سرمایه‌گذار بخش کشاورزی، صنایع تبدیلی و تکمیلی این بخش، محیط‌زیست مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی و احداث بندهای انحرافی و سدهای کوچک	در این راستا اعتباری منظور نگردیده است.
(۳۳)	بند «الف»	گسترش و تکمیل زنجیره‌های ارزش، صنایع تبدیلی، تکمیلی و نگهداری محصولات اساسی کشاورزی	دارای اعتبار از محل برنامه‌های «توسعه زیرساخت‌های نگهداری و عرضه محصولات کشاورزی (۱۳۰۵۰۶۴۰۰۰)»، «برنامه توسعه صنایع، معادن و زیرساخت‌های صنعتی و معدنی (۱۳۰۴۰۱۲۰۰۰)»، «برنامه توسعه و توانمندسازی تعاونی‌ها، تشکل‌ها و نظام‌های بهره‌برداری (۱۳۰۵۰۵۵۰۰۰)»، «برنامه ساماندهی و بهبود تولید، فراوری و توسعه بازار برگ سبز چای (۱۳۰۵۰۶۰۰۰۰)» و «برنامه توسعه

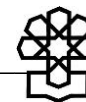
ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
			زیرساخت‌های مجتمع‌ها و شهرک‌های کشاورزی (۱۳۰۶۰۸۹۰۰۰) و طرح‌های ذیل آنها. همچنین اعتباراتی برای طرح‌های زیر در نظر گرفته شده است: «تجهیز و نگهداری تأسیسات ذخیره‌ای گندم موجود کشور (۱۳۰۵۰۴۴۰۰۲ و ۱۳۰۵۰۶۴۰۰۳)» و «استقرار سامانه‌های اطلاعات تولید، عرضه و فراوری، هوشمندسازی و ترویج کشاورزی (۱۳۰۶۰۹۵۰۰۱ و ۱۳۰۶۰۴۰۰۱)» از سویی دیگر در ردیف‌های متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد با عنوان «ساماندهی وضعیت تولید، فراوری، بازار و مصرف شیر و تشکیل صندوق حمایت از توسعه زنجیره صنعت شیر کشور (۳۹ - ۷۵۰۰۰۰)» نیز اعتباراتی دیده شده است. اما رویکرد زنجیره ارزش در این طرح‌ها مشهود نیست.
(۳۳)	بند «ب»	تخصیص حداقل بیست درصد منابع صندوق‌های حمایت از بخش کشاورزی جهت تسهیلات برای صادرات این بخش	با وجود در نظر گرفتن اعتباراتی با عنوان «برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و نظارت بر صندوق‌های غیردولتی حمایت از توسعه بخش کشاورزی (۱۳۰۶۰۵۰۰۰۹)»، اما به‌طور مشخص اعتباری برای صادرات بخش کشاورزی پیش‌بینی نشده است.
	بند «پ»	ایجاد خوشه‌های صادراتی، نشان‌های تجاری و اختصاص مشوق‌های صادراتی به صادرات محصولات کشاورزی	فاقد اعتبار مشخص
	تبصره بند «پ»	پرداخت مشوق‌های صادراتی به کالاهای کشاورزی به اندازه مابه‌التفاوت قیمت تولید داخل با قیمت صادراتی این کالاها در بازارهای هدف با استفاده از منابع هدفمندی یارانه‌ها	در این راستا اعتباری با عنوان «تأمین یارانه حمل‌ونقل هوایی، بابت صادرات کالا با اولویت اقلام کشاورزی (۴۱ - ۵۵۰۰۰۰)» در نظر گرفته شده است.
(۳۳)	بند «ت»	کاهش حداقل ده درصدی (۱۰٪) شکاف قیمت دریافتی تولیدکنندگان و قیمت پرداختی مصرف‌کنندگان نهایی این محصولات در طول اجرای قانون برنامه	به‌طور واضح و مشخص اعتباری جهت تحقق این بند دیده نشده است.
	بند «ث»	پوشش بیمه اجباری کلیه دام‌ها در مقابل بیماری‌های مشترک و واگیردار	واجد اعتبار در برنامه پوشش بیمه اجباری کلیه دام‌ها در مقابل بیماری‌های مشترک و واگیر موضوع بند «ث» ماده (۳۳) برنامه ششم توسعه (۴۲ - ۷۵۰۰۰۰)
	بند «ج»	افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی به هفت درصد از ارزش سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی و افزایش سرمایه بانک کشاورزی مطابق با استانداردهای بین‌المللی از محل فروش املاک مزاد وزارت جهاد کشاورزی و بازپرداخت تسهیلات پرداخت شده از محل حساب ذخیره ارزی و سهم دولت در قالب بودجه سنواتی	اعتبارات زیر به‌منظور افزایش سرمایه صندوق‌های کشاورزی پیش‌بینی شده است: افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی و تکمیل و ایجاد شهرک‌های کشاورزی (گلخانه‌ای، دامی و شیلاتی) موضوع واگذاری سهام، سهم‌الشرکه شرکت‌های دولتی وابسته به وزارت جهاد کشاورزی-ماده (۵۱) قانون الحاق به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) (۲ - ۱۰۱۰۰۰) همچنین در ردیف‌های متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد نیز اعتبارات زیر دیده شده است:

ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
			سازمان امور عشایری- افزایش سهم دولت در صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی عشایری (۸۷ - ۷۳۰۰۰۰) افزایش سرمایه صندوق‌های غیردولتی حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی (۱ - ۷۲۰۰۰۰) وزارت جهاد کشاورزی- سرمایه اولیه صندوق‌های حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی (۸۸ - ۷۳۰۰۰۰)
	بند «ج»	افزایش سهم سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی در کل سرمایه‌گذاری‌ها به میزان سالانه حداقل دو درصد (۲٪)	هر چند کلیه ردیف‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای بخش کشاورزی به‌نحوی منجر به افزایش سرمایه‌گذاری در این بخش می‌شود، ولی برنامه مشخصی با عنوان «حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش‌های کشاورزی، منابع طبیعی و عشایری (۱۳۰۶۰۵۰۰۰۰)» نیز ذیل فصل کشاورزی و منابع طبیعی به این منظور تعریف شده است.
	بند «ح»	ارتقای سطح کلی حمایت از کشاورزی، سالانه تا دو درصد (۲٪) ارزش تولید این بخش	اعتباراتی در راستای افزایش حمایت‌ها در برنامه‌های «بیمه کشاورزی (۱۳۰۶۰۴۸۰۰۰)» و «مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی (۱۳۰۵۰۱۰۰۰۰)» دیده شده است.
	بند «خ»	بخشودگی سود و کارمزد و جریمه وام‌های دریافتی کشاورزان خسارت‌دیده از حوادث غیرمترقبه و امهال اصل وام آنان به مدت سه سال و تعیین میزان خسارت	فاقد اعتبار
	بند «د»	تولید و پخش برنامه‌های آموزشی، ترویجی، مدیریت مصرف آب، بهبود کمی و کیفی محصولات کشاورزی و فراوری تولیدات، حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی کشور	فاقد اعتبار مشخص
(۳۵)	بند «الف»	افزایش عملکرد در واحد سطح و افزایش بهره‌وری در تولید محصولات کشاورزی با اولویت محصولات دارای مزیت نسبی و ارزش صادراتی بالا و ارقام با نیاز آبی کمتر و سازگار با شوری، مقاوم به خشکی و رعایت الگوی کشت مناسب با منطقه	دارای اعتبار از محل برنامه‌های «پایه‌سازی الگوی کشت محصولات کشاورزی (۱۳۰۶۰۹۶۰۰۰)»، «حمایت از افزایش تولید محصولات زراعی و باغی (۱۳۰۶۰۰۹۰۰۰)» و طرح‌هایی از قبیل: «توسعه زیرساخت‌ها و روش‌های نوین آبیاری (۱۳۰۶۰۱۲۰۰۸)، (۱۳۰۶۰۰۹۰۰۳)» و «احیا و توسعه کشاورزی (۱۳۰۶۰۱۲۰۰۹)، (۱۳۰۶۰۱۲۰۲۴)» و «حمایت از ارتقای ضریب خوداتکایی در کشاورزی (۴۱ - ۷۵۰۰۰۰)».
	بند «ب»	توسعه روش‌های آبیاری نوین، اجرای عملیات آب و خاک (سازه‌ای و غیرسازه‌ای)، توسعه آب‌بندها و سامانه (سیستم)‌های سطوح آبرگیر حداقل به میزان ششصد هزار هکتار در سال	اعتباراتی برای اجرای طرح‌های ذیل برنامه‌های «عرضه آب (۱۳۰۷۰۰۲۰۰۰)» و «برنامه توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی (۱۳۰۶۰۱۲۰۰۰)» در نظر گرفته شده است.

ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
	تبصره بند «ب»	برای توسعه روش‌های آبیاری نوین حداقل هشتاد و پنج درصد (۸۵٪) هزینه‌ها به‌عنوان کمک بلاعوض توسط دولت در قالب بودجه سالانه تأمین و پرداخت می‌شود.	اعتبارات در نظر گرفته شده جهت اجرای طرح‌های ذیل برنامه‌های «عرضه آب (۱۳۰۷۰۲۰۰۰)» و «برنامه توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی (۱۳۰۶۰۱۲۰۰۰)».
	بند «پ»	حمایت از توسعه گلخانه‌ها و انتقال کشت از فضای باز به فضای کنترل‌شده و بازچرخانی پساب‌ها، مدیریت آب‌های نامتعارف و مدیریت آب مجازی	به‌منظور حمایت از توسعه گلخانه‌ها اعتباری در قالب طرح «کمک‌های فنی و اعتباری برای افزایش تولید محصولات زراعی گلخانه‌ای، کودهای زیستی و اجرای کشاورزی حفاظتی (۱۳۰۶۰۰۹۰۱۱ و ۱۳۰۶۰۱۱۰۰۷)» در نظر گرفته شده است اما برای بازچرخانی پساب‌ها اعتبار مشخصی در دیده نشده است.
	بندهای «ت» و «ز»	طراحی و اجرای الگوی کشت با تأکید بر محصولات راهبردی و ارتقای بهره‌وری آب در چارچوب سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و تأمین منابع و الزامات مورد نیاز در قالب بودجه سالیانه و اعمال حمایت و مشوق‌های مناسب فقط در چارچوب الگوی کشت	در قالب برنامه‌هایی تحت عنوان «پیاده‌سازی الگوی کشت محصولات کشاورزی (۱۳۰۶۰۹۶۰۰۰)» و «حمایت از افزایش تولید محصولات زراعی و باغی (۱۳۰۶۰۰۹۰۰۰)» و طرح‌هایی همچون «تدوین برنامه اصلاح الگوی کشت (۱۳۰۶۰۱۱۰۰۵ و ۱۳۰۶۰۹۶۰۰۱)» و «حمایت از ارتقای ضریب خوداتکایی در تولید محصولات راهبردی کشاورزی (۴۱ - ۷۵۰۰۰۰)» اعتباراتی در نظر گرفته شده است.
	بند «ث»	احیا، مرمت و لایروبی قنوت به میزان سالانه پنج درصد (۵٪) وضع موجود در طول اجرای قانون برنامه با تأکید بر فعالیت‌های آبخیزداری و آبخوانداری برای احیای قنوت	اعتباری با عنوان طرح کمک‌های فنی و اعتباری بازسازی و نوسازی قنوت (۱۳۰۶۰۱۲۰۰۷) در نظر گرفته شده است ولی به‌طور مشخص تأکیدی بر فعالیت‌های آبخیزداری و آبخوانداری برای احیای قنوت نشده است.
	بند «ج»	ایجاد زیرساخت مورد نیاز برای پرورش دویست هزار تن ماهی در قفس تا پایان اجرای قانون برنامه و توسعه فعالیت‌های شیلاتی و ایجاد تأسیسات زیربنایی در سواحل کشور	در ردیف متفرقه انتقال یافته به جدول ۷ و ۱۰ ماده واحد اعتباری با عنوان پرورش ماهی در قفس (۴۴ - ۷۵۰۰۰۰) در نظر گرفته شده است.
	بند «چ»	برق‌دار کردن چاه‌های کشاورزی دارای پروانه بهره‌برداری	در این راستا اعتبار زیر پیش‌بینی شده است: احداث و تقویت شبکه برق چاه‌های کشاورزی (۱۳۰۱۰۴۳۰۱۷ و ۱۳۰۱۰۱۴۰۰۱) وزارت نیرو- ایجاد زیرساخت‌های توسعه برق کشاورزی و کمک‌های فنی اعتباری برای تهیه و نصب کنتورهای هوشمند حجمی آب (۷۴ - ۷۳۰۰۰۰)
	بند «ح»	نصب کنتور هوشمند و حجمی آب با اعطای تسهیلات از وجوه اداره‌شده بر روی چاه‌های دارای پروانه بهره‌برداری تا پایان اجرای قانون برنامه	اعتبار پیش‌بینی شده از ردیف متفرقه انتقال یافته به جدول ۷ و ۱۰ ماده واحد با عنوان «ایجاد زیرساخت‌های توسعه برق کشاورزی و کمک‌های فنی اعتباری برای تهیه و نصب کنتورهای هوشمند حجمی آب (۷۴ - ۷۳۰۰۰۰)»

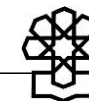
ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
	بند «د»	تأمین حقایق کشاورزان از رودخانه‌ها، چشمه‌ها و قنات‌ها از آب سدهای احداثی بر روی این رودخانه‌ها، قنات‌ها و چشمه‌ها	اعتباری با این عنوان در نظر گرفته نشده است.
(۳۸)	بند «ج»	تهیه و اجرای طرح جامع پیشگیری و اطفای حریق در عرصه تحت مدیریت سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری و سازمان حفاظت محیط‌زیست با همکاری دستگاه‌های اجرایی، نظامی (در زمان صلح) و انتظامی	اعتباراتی در نظر گرفته شده است که به شرح زیر است: «ترویج و توانمندسازی تشکل‌ها و جوامع محلی در حفظ و احیای منابع طبیعی (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۷ و ۱۳۰۶۰۰۴۰۰۲)»؛ «حفاظت، پایش و کمک به احیای مراتع کشور (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۸ و ۱۳۰۶۰۰۳۰۰۱)» و «تأمین تجهیزات یگان حفاظت و اطفای حریق (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۴)» و «تأمین تجهیزات یگان حفاظت و اطفای حریق (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۴)» همچنین در ردیف‌های متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد اعتباری با عنوان «سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور- هزینه‌های اطفای حریق جنگل‌ها و مراتع (۲۹ - ۷۵۰۰۰۰۰) دیده شده است.
	بند «ح»	احیا، توسعه و غنی‌سازی جنگل‌ها در سطح هشتصدوپانزده هزار هکتار	اعتباراتی جهت اجرای طرح‌های ذیل برنامه «حفاظت، احیا، و بهره‌برداری پایدار جنگل‌ها و مراتع (۱۳۰۶۰۰۲۰۰۰)» در نظر گرفته شده است. همچنین در ردیف متفرقه‌های انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ اعتبارات زیر پیش‌بینی شده است: «سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور - احیا و بازسازی عرصه منابع طبیعی موضوع ماده (۱۷) قانون اصلاح قانون معادن (۶۶ - ۷۳۰۰۰۰)» و «سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور - هزینه توقف بهره‌برداری از جنگل‌های شمال کشور (۳۰ - ۷۵۰۰۰۰)».
	بند «خ»	اجرای عملیات آبخیزداری و حفاظت از خاک و آبخوان حداقل در سطح ده میلیون هکتار	اعتباراتی به شرح زیر در نظر گرفته شده است: «کمک‌های فنی و اعتباری برای اجرای طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۱)» و طرح‌های ذیل برنامه «حفاظت خاک و آبخیزداری (۱۳۰۶۰۰۱۰۰۰)»
	بند «د»	بیابان‌زدایی و کنترل کانون‌های بحرانی آن حداقل در سطح یک میلیون و یکصدوچهل هزار هکتار	دارای اعتبار از محل طرح‌های ذیل برنامه «بیابان‌زدایی و احیای عرصه‌های تخریب شده (۱۳۰۶۰۰۳۳۰۰۰)»
	بند «ذ»	تهیه نقشه‌های حدنگاری (کاداستر) منابع طبیعی حداقل یکصدوچهارده میلیون هکتار و اراضی کشاورزی حداقل بیست میلیون هکتار با رعایت قانون حدنگار (کاداستر)	اعتباراتی در طرح «حدنگاری (کاداستر) و پایش اراضی کشاورزی (۱۳۰۶۰۰۲۴۰۰۲)» در نظر گرفته شده است. همچنین در ردیف‌های متفرقه‌های انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد اعتبارات زیر در نظر گرفته شده است: «تهیه نقشه و اطلاعات مکانی برای حدنگاری اراضی کشاورزی (۲۰ - ۷۳۰۰۰۰)»؛ «اعتبار موضوع ماده (۵) قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها و هزینه‌های سنددارکردن اراضی کشاورزی (۹۲ - ۷۳۰۰۰۰)» و «سازمان ثبت اسناد و املاک کشور- اجرای طرح جامع حدنگار (۴۴ - ۷۳۰۰۰۰)»

ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
	بند «ر»	ارتقای پوشش صددرصد (۱۰۰٪) حفاظت از جنگل‌ها، مراتع و اراضی ملی و دولتی با مشارکت جوامع محلی و ارتقای ضریب حفاظت از جنگل‌ها و مراتع کشور به‌منظور پایداری جنگل‌ها و همچنین تعادل بخشی دام و مراتع سالانه حداقل ده‌درصد (۱۰٪).	واجد اعتبار از محل برنامه‌های «حفاظت، احیا، و بهره‌برداری پایدار جنگل‌ها و مراتع (۱۳۰۶۰۰۲۰۰۰)»؛ «برنامه آموزش‌های مهارتی، ترویج کشاورزی و منابع طبیعی و توانمندسازی بهره‌برداران و جوامع محلی (۱۳۰۶۰۰۶۰۰۰)» و نیز به‌منظور اجرای طرح‌های زیر اعتباراتی در نظر گرفته شده است: «حفاظت، پایش و کمک به احیای مراتع کشور (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۸ و ۱۳۰۶۰۰۳۰۰۱)»؛ «حفظ، احیا و توسعه منابع طبیعی در شمال تهران (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۵ و ۱۳۰۶۰۰۲۸۰۰۱)»؛ «ترویج و توانمندسازی تشکلهای و جوامع محلی در حفظ و احیای منابع طبیعی (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۷ و ۱۳۰۶۰۰۴۰۰۲)» و «حفاظت، پایش و کمک به احیای مراتع کشور (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۸ و ۱۳۰۶۰۰۳۰۰۱)» همچنین در ردیف‌های متفرقه‌های انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد نیز «هزینه توقف بهره‌برداری از جنگل‌های شمال کشور (۳۰ - ۷۵۰۰۰۰)» دیده شده است.
	بند «ژ»	احیای رویشگاه‌های مرتعی و توسعه و فراوری گیاهان دارویی به میزان حداقل نه میلیون و ششصد هزار هکتار و افزایش حداقل یکصد هزار هکتار به سطح زیرکشت گیاهان دارویی به‌نحوی که در پایان اجرای قانون برنامه به دوست و پنجاه هزار (۲۵۰,۰۰۰) هکتار برسد.	اعتبارات در نظر گرفته شده در قالب برنامه و طرح‌های زیر می‌باشد: «برنامه حفاظت، احیا و بهره‌برداری پایدار جنگل‌ها و مراتع (۱۳۰۶۰۰۲۰۰۰)» و «طرح حفظ، احیا و توسعه منابع طبیعی در شمال تهران (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۵ و ۱۳۰۶۰۰۲۸۰۰۱)».
	بند «س»	ارائه برنامه جامع مقابله با ریزگردها حداکثر تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه ششم و اجرای عملی و مؤثر آن از سال دوم اجرای این قانون	اعتباراتی از محل برنامه «بیابان‌زدایی و احیای عرصه‌های تخریب شده (۱۳۰۶۰۰۳۳۰۰۰)» دیده شده است، اما مشخصاً اعتباری به‌منظور مقابله با ریزگردها پیش‌بینی نشده است.
	جزء «۲» بند «ف»	اصلاح و پرداخت خسارت به آن دسته از طرح‌های جنگل‌داری که مدت اجرای آن تا پایان سال سوم اجرای قانون برنامه به اتمام نمی‌رسد در راستای ممنوعیت برداشت از این جنگل‌ها	اعتبار مشخصی دیده نشده است.
	جزء «۳» بند «ف»	پیش‌بینی اعتبارات و امکانات با اختصاص ردیف اعتباری مستقل در بودجه‌های سنواتی جهت ارتقای پوشش کامل و مؤثر حفاظت از جنگل‌های کشور، مهار عوامل ناپایداری، جلوگیری از تغییر کاربری، تجاوز و تصرف، مبارزه با قاچاق چوب، استقرار مدیریت پایدار جنگل و اجرای تعهدات	اعتباراتی در قالب برنامه و طرح‌های زیر در نظر گرفته شده است: «برنامه حفاظت، احیا، و بهره‌برداری پایدار جنگل‌ها و مراتع (۱۳۰۶۰۰۲۰۰۰)»؛ «کمک‌های فنی و اعتباری برای اجرای طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۱)»؛ «تأمین تجهیزات یگان حفاظت و اطفای حریق (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۴ و ۱۳۰۶۰۰۶۰۰۴)»؛ «ترویج و توانمندسازی تشکلهای و جوامع محلی در حفظ و احیای منابع طبیعی (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۷ و ۱۳۰۶۰۰۴۰۰۲)»؛ «حفاظت، پایش و کمک به احیای مراتع کشور (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۸ و ۱۳۰۶۰۰۳۰۰۱)»؛ «برنامه آموزش‌های مهارتی، ترویج کشاورزی و منابع طبیعی و توانمندسازی بهره‌برداران و جوامع محلی (۱۳۰۶۰۰۶۰۰۰)».
			همچنین در ردیف‌های متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد نیز اعتباراتی با عنوان احیا و بازسازی عرصه منابع طبیعی

ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
			موضوع ماده (۱۷) قانون اصلاح قانون معادن (۶۶ - ۷۳۰۰۰۰) در نظر گرفته شده است. اما به طور مشخص درباره مهار عوامل ناپایداری، جلوگیری از تغییر کاربری، تجاوز و تصرف، مبارزه با قاچاق چوب اعتباری دیده نشده است.
	تبصره جزء «۳» بند «ف»	تأمین تسهیلات لازم جهت توسعه زراعت چوب و واردات مواد اولیه صنایع مرتبط با چوب (سلولزی) برای صاحبان صنایع و کشاورزان طرف قرارداد آنان.	اعتباری با عنوان طرح «کمک‌های فنی و اعتباری برای توسعه زراعت چوب (۱۳۰۶۰۰۲۰۰۸)» در نظر گرفته شده است. مشخصاً اعتباری با عنوان واردات مواد اولیه صنایع مرتبط با چوب (سلولزی) برای صاحبان صنایع و کشاورزان طرف قرارداد آنان پیش‌بینی نشده است.
(۷۲)	بند «ت»	تعیین مقدار مجاز سموم باقیمانده در مواد غذایی و فراورده‌های غذایی و نیز مصرف کود شیمیایی برای محصولات مذکور، ممنوع کردن عرضه محصولاتی که به صورت غیرمجاز از سموم و کودهای شیمیایی استفاده کرده‌اند، اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی و اقدام برای کاهش استفاده از سموم و کودهای شیمیایی، فراهم‌سازی امکان دسترسی مردم به محصولاتی که از سلامت لازم برخوردارند و اعلام فهرست مواد و فراورده‌های غذایی سالم و ایمن و سبد غذایی مطلوب برای گروه‌های سنی مختلف در سال اول اجرای قانون برنامه.	اعتباراتی در قالب برنامه‌های زیر در نظر گرفته شده است: «برنامه پایش و کنترل آفات و بیماری‌های گیاهی و ارتقای سلامت و بهداشت محصولات کشاورزی (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۰)»؛ «برنامه پایش و کنترل بیماری‌های دام و طیور و آبزیان و بهداشت و سلامت نهاده‌ها و فراورده‌های آنها (۱۳۰۶۰۱۵۰۰۰)»؛ «برنامه خرید واکسن، مواد بیولوژیک و نهاده‌های عملیاتی و واکسیناسیون دام (۱۳۰۶۱۰۰۰۰۰)» و «برنامه افزایش تولید فراورده‌های بیولوژیک (۱۳۱۰۰۰۹۰۰۰)».

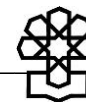
مأخذ: قانون برنامه ششم توسعه، لایحه بودجه سال ۱۴۰۱.

جدول ۲۳. وضعیت اختصاص اعتبار تکالیف قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
(۲۹)	بند «الف»	احیای جنگل، مرتع و زیستگاه‌های خسارت‌دیده از محل جریمه بهره‌برداری‌های غیرمجاز از جنگل، مرتع و زیستگاه‌های مورد بهره‌برداری.	واجد اعتبار از محل برنامه‌های «بیابان‌زدایی و احیای عرصه‌های تخریب شده (۱۳۰۶۰۳۳۰۰۰)» و «حفاظت، احیا و بهره‌برداری پایدار جنگل‌ها و مراتع (۱۳۳۰۶۰۰۲۰۰۰)» و طرح‌های ذیل آن در ردیف‌های (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۵) و (۱۳۰۶۰۲۸۰۰۱). همچنین برای طرح‌های «صیانت از جنگل در ردیف‌های (۱۳۰۶۰۰۲۰۰۴)، (۱۳۰۶۰۰۲۰۰۵)، (۱۳۰۶۰۰۲۰۰۶) و (۱۳۰۶۰۰۲۰۰۹)»، «ترویج و توانمندسازی تشکل‌ها و جوامع محلی در حفظ و احیای منابع طبیعی (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۷) و (۱۳۰۶۰۰۴۰۰۲)» و «حفاظت، پایش و کمک به احیای مراتع کشور (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۸) و (۱۳۰۶۰۰۳۰۰۱)» نیز اعتباراتی در نظر گرفته شده است. در ردیف‌های متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد نیز اعتبارات زیر دیده شده است: «سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور - هزینه توقف بهره‌برداری از جنگل‌های شمال کشور (۳۰ - ۷۵۰۰۰۰)»، «سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور - هزینه‌های اطفای حریق جنگل‌ها و مراتع (۲۹ - ۷۵۰۰۰۰۰)»، «سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور - احیا و بازسازی عرصه منابع طبیعی موضوع ماده (۱۷) قانون اصلاح قانون معادن (۶۶ - ۷۳۰۰۰۰)». هرچند اخذ جریمه توسط سازمان متولی برای بهره‌برداری‌های غیرمجاز از جنگل، مرتع و زیستگاه‌های مورد بهره‌برداری، می‌تواند به دلیل ایجاد تعارض منافع، به ضد هدف اساسی خود مبدل شود.
(۵۹)	-	تکلیف وزارت جهاد کشاورزی نسبت به راه‌اندازی شبکه مدیریت دانش، بازسازی و تجهیز کلیه مراکز جهاد کشاورزی، تعیین پهنه‌های تولیدی و اختصاص یک کارشناس به هر پهنه، به‌روزرسانی دانش مروّجان و شبکه عاملان ترویج و به‌کارگیری کلیه فنون ترویجی در عرصه‌های تولیدی به‌منظور توانمندسازی تولیدکنندگان و ایجاد بستر مناسب انتقال دانش و یافته‌های تحقیقاتی به آنان، در قالب طرح نظام نوین ترویج.	در قالب برنامه «ترویج و توانمندسازی تشکل‌ها و جوامع محلی در حفظ و احیای منابع طبیعی (۱۳۰۶۰۰۲۰۱۷) و (۱۳۰۶۰۰۴۰۰۲)» و طرحی با عنوان «استقرار سامانه‌های اطلاعات تولید، عرضه و فراوری، هوشمندسازی و ترویج کشاورزی (۱۳۰۶۰۰۹۵۰۰۱) و (۱۳۰۶۰۰۴۰۰۱)» اعتباراتی پیش‌بینی شده است.
(۶۰)	-	تهیه طرح مطالعات جامع کاهش ضایعات کشاورزی و نیز طرح آمایش صنایع تبدیلی و نگهداری محصولات کشاورزی	در قالب «برنامه توسعه زیرساخت‌های نگهداری و عرضه محصولات کشاورزی (۱۳۰۵۰۶۴۰۰۰)» و نیز طرح‌های «اعطای کمک‌های فنی و اعتباری به طرح‌های صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی (۱۳۰۴۰۱۲۰۱۰)» و «تجهیز، بازسازی، نگهداری و تکمیل تأسیسات ذخیره‌ای گندم موجود کشور (۱۳۰۵۰۴۴۰۰۲) و (۱۳۰۵۰۶۴۰۰۳)» اعتباراتی در نظر گرفته شده است. ولی میزان دقیق اعتبارات اختصاص یافته نامشخص است. همچنین اعتبار مشخصی برای آمایش صنایع تبدیلی و نگهداری محصولات کشاورزی در نظر گرفته نشده است.

ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
	تبصره «۲»	مشارکت دولت تا سقف ۴۹ درصد در صندوق‌های توسعه بخش کشاورزی.	اعتبارات در نظر گرفته شده در قالب برنامه «حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش‌های کشاورزی، منابع طبیعی و عشایری» (۱۳۰۶۰۵۰۰۰) همچنین از محل اعتبار ردیف متفرقه انتقال یافته به جدول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد با عناوین «سازمان امور عشایری - افزایش سهم دولت در صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی عشایری (۸۷ - ۷۳۰۰۰۰)» و «وزارت جهاد کشاورزی - سرمایه اولیه صندوق‌های حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی (۸۸ - ۷۳۰۰۰۰)» اعتباراتی در نظر گرفته شده است.
	جزء «۶»	حفظ ظرفیت تولید و نیل به خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی و دامی و اصلاح الگوی مصرف براساس استانداردهای تغذیه، گسترش کشاورزی صنعتی و دانش‌بنیان، فراهم نمودن زیرساخت‌های امنیت غذایی و ارتقای ارزش‌افزوده بخش کشاورزی بر مبنای ملاحظات توسعه پایدار.	در قالب برنامه‌های «افزایش تولید محصولات زراعی و باغی (۱۳۰۶۰۰۹۰۰۰)»، «افزایش تولید محصولات دام و طیور (۱۳۰۶۰۱۰۰۰)»، «الگوی کشت محصولات کشاورزی (۱۳۰۶۰۹۶۰۰۰)» و «پایش و کنترل آفات و بیماری‌های گیاهی و ارتقای سلامت و بهداشت محصولات کشاورزی (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۰)» و نیز در قالب طرح‌های «افزایش تولید آبزیان (۱۳۰۶۰۰۵۰۰۵ و ۱۳۰۶۰۰۸۰۰۱)»، «اصلاح الگوی کشت (۱۳۰۶۰۹۶۰۰۱ و ۱۳۰۶۰۱۱۰۰۵)»، «ارتقای ضریب خوداتکالی در محصولات کشاورزی (۴۱ - ۷۵۰۰۰۰)»، «توسعه، ذخایر ژنتیکی آبزیان (۱۳۱۰۰۲۱۰۱۲)»، «مبارزه تلفیقی علیه آفات نباتی (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۲)» اعتباراتی در نظر گرفته شده است. همچنین براساس جزء «۲» بند «ه» تبصره «۷» ماده‌واحد، نرخ چهاردر صد (۴٪) حقوق گمرکی برای واردات نهاده‌های کشاورزی و دامی به یک درصد (۱٪) تقلیل خواهد یافت. این درحالی است که مشخص نیست آثار تجمعی این طرح‌ها بر نیل به خودکفایی در تولید محصولات اساسی چه خواهد بود؟
(۶۱)	اجزای «۱» «۲» و «۳»	۱. ارتقای بهره‌وری (راندمان) آبیاری بخش به حداقل شصت درصد (۶۰٪) پس از پنج سال از تصویب این قانون از طریق اجرای عملیات زیربنایی آب و خاک از جمله طرح‌های تجهیز و نوسازی، توسعه شبکه‌ها، زهکش‌ها و روش‌های نوین آبیاری و اجرای عملیات به‌زرایی و به‌زادی و استمرار آن در سنوات بعدی. ۲. تحویل آب مورد نیاز کشاورزان به‌صورت حجمی براساس الگوی کشت هر منطقه و با استفاده از مشارکت بخش دولتی و غیردولتی. ۳. ارتقای شاخص بهره‌وری مصرف آب در بخش کشاورزی و افزایش تولید محصول به‌زای واحد حجم مصرفی.	طبق بند «الف» تبصره «۸» ماده‌واحد، به جهت اجرای بند «ب» ماده (۳۵) قانون برنامه ششم توسعه، دولت مکلف است اعتبارات مورد نیاز را از محل طرح‌های ذیل برنامه‌های «توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی (۱۳۰۶۰۱۲۰۰۰)» و «عرضه آب (۱۳۰۷۰۰۲۰۰۰)» از جمله طرح‌های «انتقال آب با لوله به اراضی کشاورزی (۱۳۰۶۰۱۲۰۰۳)»، «کمک‌های فنی و اعتباری بازسازی و توسعه روش‌های نوین آبیاری (۱۳۰۶۰۱۲۰۰۷)»، «توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی (۱۳۰۶۰۱۲۰۰۸)» و «به‌عنوان سهم کمک بلاعوض دولت هزینه کند. همچنین در این خصوص اعتباراتی برای طرح‌های زیر در نظر گرفته شده است: «تجهیز مؤسسه تحقیقات خاک و آب (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۵)»، «مطالعه منابع آب‌های ژرف (۱۳۱۰۰۲۱۰۲۴ و ۱۳۱۰۰۲۰۰۰۷)»، «انتقال آب به باغات در اراضی شیب‌دار (۱۳۰۶۰۰۹۰۰۱)»، «عملیات آب و خاک در تشکلهای کشاورزی (۱۳۰۶۰۱۲۰۰۱)»، «احداث شبکه برق چاه‌های کشاورزی (۱۳۰۱۰۴۳۰۱۷ و ۱۳۰۱۰۱۴۰۰۱)». ولی در مجموع هدفگذاری کمی برای تحقق اهداف مد نظر قانونگذار در زمینه ارتقای شاخص بهره‌وری مصرف آب و راندمان آبیاری بخش به حداقل شصت درصد به‌عمل نیامده است. همچنین طرحی برای تحویل حجمی آب پیش‌بینی نشده است.

ماده	جزء / بند / تبصره	مفاد تکلیف قانونی	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
	جزء «۴»	گسترش مبارزه تلفیقی با آفات و بیماری‌های گیاهی، مصرف بهینه سموم، کود شیمیایی، مواد زیست‌شناختی (بیولوژیکی) و داروهای دامی و همچنین مبارزه زیست‌شناختی (بیولوژیکی) و توسعه کشت زیستی (ارگانیک) مدیریت تلفیقی تولید و اعمال استانداردهای ملی کنترل کیفی تولیدات و فرآورده‌های کشاورزی در راستای پوشش تولید.	دارای اعتبار از محل برنامه‌های «پایش و کنترل آفات و بیماری‌های گیاهی و ارتقای سلامت و بهداشت محصولات کشاورزی (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۰)» و «برنامه پایش و کنترل بیماری‌های دام و طیور و آبریان و بهداشت و سلامت نهاده‌ها و فرآورده‌های آنها (۱۳۰۶۰۱۵۰۰۰)»، «خرید واکسن، مواد بیولوژیک و نهاده‌های عملیاتی و واکسیناسیون دام (۱۳۰۶۱۰۰۰۰۰)»، «افزایش تولید فرآورده‌های بیولوژیک (۱۳۱۰۰۰۹۰۰۰)» و «مدیریت منابع تنوع زیستی (۱۳۰۶۰۹۸۰۰۰)». جهت اجرای طرح‌های «توسعه قرنطینه نباتی کشور (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۱)»، «مبارزه تلفیقی علیه آفات نباتی (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۲)»، «کنترل، مراقبت و بررسی بیماری‌های واگیر و قرنطینه‌ای دام (۱۳۰۶۰۱۵۰۰۱)» «گسترش شبکه قرنطینه‌های دامی (۱۳۰۶۰۱۵۰۰۳)» نیز اعتباراتی در نظر گرفته شده است. در اعتبارات متفرقه انتقال یافته به جدول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد نیز ردیف (۶۴ - ۷۳۰۰۰۰) با عنوان «اعتبارات موضوع عوارض واردات سموم و داروهای دامپزشکی» در نظر گرفته شده است.
	جزء «۵»	نوسازی ماشین‌آلات کشاورزی و از رده خارج کردن ماشین‌آلات فرسوده کشاورزی و توسعه ماشینی‌کردن (مکانیزاسیون) بر مبنای اقلیم و شرایط و همچنین قابلیت و توانایی کشاورزان هر منطقه و رسیدن به ضریب نفوذ ۱۰۰ درصدی ماشینی‌کردن آن.	اعتبارات زیر در نظر گرفته شده است: «کمک‌های فنی و اعتباری برای توسعه مکانیزاسیون کشاورزی (۱۳۰۶۰۹۵۰۰۲ و ۱۳۰۶۰۰۷۰۰۱)»، «تعمیرات ماشین‌آلات - وزارت جهاد کشاورزی (۱۳۰۶۰۹۷۰۰۲)»، «تأمین ماشین‌آلات و تکمیل باغ‌های گیاه‌شناسی (۱۳۱۰۰۲۱۰۰۳)»، «تأمین ماشین‌آلات و حفظ ذخایر ژنتیکی آبریان (۱۳۱۰۰۲۱۰۱۲)».
	جزء «۶»	ترویج استفاده از کودهای آلی و زیستی (ارگانیک) بذور و نژادهای دامی، طیور و آبریان اصلاح شده در کشور و افزایش میزان مصرف این گونه کودها، بذور و نژادهای دامی، طیور و آبریان در جهت تولید غذای سالم.	اعتباراتی از محل برنامه‌های «مدیریت منابع ژنتیکی و تنوع زیستی (۱۳۰۶۰۹۸۰۰۰)»، «خرید واکسن، مواد بیولوژیک و نهاده‌های عملیاتی و واکسیناسیون دام (۱۳۰۶۱۰۰۰۰۰)»، «افزایش تولید فرآورده‌های بیولوژیک (۱۳۱۰۰۰۹۰۰۰)» و «پایش و کنترل آفات و بیماری‌های گیاهی و ارتقای سلامت و بهداشت محصولات کشاورزی (۱۳۰۶۰۳۱۰۰۰)» اعتباراتی در نظر گرفته شده است.
	جزء «۷»	گسترش پوشش بیمه تولیدات بخش کشاورزی و عوامل تولید تا رسیدن به سطح پوشش ۱۰۰ درصدی در صورت تأمین منابع در بودجه سالیانه.	در قالب برنامه «بیمه کشاورزی (۱۳۰۶۰۴۸۰۰۰)» اعتباری در نظر گرفته شده است. همچنین از ردیف‌های متفرقه انتقال یافته به جداول ۷ و ۱۰ ماده‌واحد اعتباراتی به شرح زیر پیش‌بینی شده است: «پوشش بیمه اجباری کلیه دام‌ها در مقابل بیماری‌های مشترک و واگیر - موضوع بند «ث» ماده (۳۳) قانون برنامه ششم توسعه (۴۲ - ۷۵۰۰۰۰)»، «صندوق بیمه محصولات کشاورزی - پرداخت سهم دولت در پوشش بیمه محصولات کشاورزی (۴۰ - ۷۵۰۰۰۰)»

مأخذ: قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، لایحه بودجه سال ۱۴۰۱.

منابع و مأخذ

۱. سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی، ابلاغی ۱۳۹۱/۰۹/۲۹.
۲. قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۱۱.
۳. قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰.
۴. قانون اصلاح قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی، مصوب ۱۳۹۹/۰۹/۱۲.
۵. قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، مصوب ۱۳۸۹/۰۴/۲۳.
۶. قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴.
۷. قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور (ماده واحد و پیوست‌ها)، مصوب ۱۳۹۹/۱۲/۲۶.
۸. قانون تأمین منابع مالی برای جبران خسارات ناشی از خشکسالی و یا سرمازدگی، مصوب ۱۳۸۳/۰۷/۱۴.
۹. قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی، مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۰۶.
۱۰. قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی، مصوب ۱۳۹۱/۱۱/۲۴.
۱۱. قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی، اقتصادی، مصوب ۱۳۸۵/۱۲/۱۳.
۱۲. قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی، مصوب ۱۳۹۶/۰۶/۱۴.
۱۳. قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، مصوب ۱۳۹۴/۰۲/۰۱.
۱۴. قانون مالیات‌های مستقیم، مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۰۳.
۱۵. قبادپور، مریم و فروزان، فرخیان. نقش آلاینده‌ها در سلامت مواد غذایی. مجموعه مقالات همایش ملی آلاینده‌های کشاورزی و سلامت غذایی، چالش‌ها و راهکارهای شیوه‌های نوین در حذف آلاینده‌ها. ۱۳۹۲.
۱۶. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بررسی عملکرد دولت ۵. بخش کشاورزی و منابع طبیعی. شماره مسلسل ۱۷۴۹۸، ۱۴۰۰.

